

ABM #13
SKRIFT

ABM-INSTITUSJONENE I NORDEN

KOMPETANSEOPPBYGGING

FOR ET MULTIKULTURELT NORMALSAMFUNN

PER BJØRN REKDAL (RED.)

ABM-UTVIKLING

POSTBOKS 8145 DEP
N-0033 OSLO

TELEFON: 23 11 75 00
TELEFAKS: 23 11 75 01

post@abm-utvikling.no
www.abm-utvikling.no

FORSIDE: Pakistansk kvinne
med hijab, Islamabad. Foto ©
Fredrik Naumann / Samfoto
TRYKK: PDC-Tangen AS
OPPLAG: 3000

ISSN 1503-5972
ISBN 82-8105-015-2

ABM-utvikling 2005

INNHOOLD

FORORD	4
1 KOMPETANSEOPPBYGGING FOR ET MULTIKULTURELT NORMALSAMFUNN, <i>PER B. REKDAL</i>	6
2 NÆR VED, TÆT PÅ OG SAMMEN MED –BIBLIOTEKAREN SOM STREETWALKER, <i>HANS ELBESHAUSEN & BENTE WEISBJERG</i>	40
3 IMMIGRANTSMUSEET UNDER FARUMS ARKIVER & MUSEER, <i>THOMAS A. MØLLER</i>	44
4 HVORFOR KURSER I BROBYGNING? <i>GITTE FANGEL</i>	56
5 INTEGRATION OCH KONFLIKTER – PROBLEMORIENTERAD FÖRMEDLING, <i>EVA HANSEN</i>	62
6 METODER OG PRINCIPPER I DOKUMENTATION OG INDSAMLING, <i>MERETE IPSEN</i>	66
7 HOW DO WE GIVE VOICES TO MINORITIES – STRATEGIES FOR DIVERSITY, <i>CAJSA LAGERKVIST</i>	72
8 FOLKEBIBLIOTEKENES ROLLE OG BIBLIOTEKSANSATTES UTDANNING SETT I ET INTERKULTURELT PERSPEKTIV, <i>KIRSTEN LETH NIELSEN/BENEDIKTE KRAGH-SCHWARZ</i>	78
9 OSLO BYARKIV OG DEN FLERKULTURELLE UTFORDRINGEN – OSLO SOM INNVANDRERBY, <i>ELLEN RØSJØ</i>	82
10 MOVING HERE – 200 YEARS OF MIGRATION. A CASE STUDY IN CROSS DOMAIN PARTNERSHIP AND WORKING WITH DIVERSE COMMUNITIES, <i>HELEN WOOD</i>	90

FORORD

Prosjektet «Kompetanseoppbygging for et multikulturelt samfunn» kom i stand på initiativ fra Nordbok i 2002 og hadde sin foreløpige avslutning i 2004. Prosjektets formål var å finne fram til utdanningselementer og utdanningstemaer som kan bidra til å styrke handlingsberedskap og handlingskompetanse i et multikulturelt samfunn.

Bakgrunnen for initiativet var den erkjennelse at de nordiske land er multikulturelle samfunn, og kulturinstitusjonene må ta konsekvensen av at deres ansatte forholder seg til en multikulturell hverdag. Dette prosjektet fokuserte på ansatte i arkiv, bibliotek og museer og den kompetanse som er nødvendig for å håndtere de utfordringene disse institusjonene møter.

Sentrale elementer i prosjektet var seminar i Botkyrka ved Stockholm i mai 2003, testkurs i Sørmarka ved Oslo for nordiske arkivarer, bibliotekarer og museumsansatte en uke i november 2003, og presentasjon av prosjektet og resultater fra testkurset for nordiske utdanningsinstitusjoner i København i mars 2004. Prosjektet vil bli evaluert i 2006.

Sekretariat for prosjektet har vært lokalisert til ABM-utvikling, og Per Bjørn Rekdal har vært prosjektleder. Til prosjektet har vært knyttet styringsgruppe, delprosjektgrupper, deltakere i testkurs og andre ressurspersoner. Prosjektet har vært støttet av Nordisk ministerråd, Nordbok, Nordisk museumskomité og ABM-utvikling.

Vi retter en stor takk til alle som har stilt seg til disposisjon som testpersoner i prosjektet og ellers kommet med faglige råd og innspill, og ikke minst til Per Bjørn Rekdal som gjennom utrettelig innsats har sørget for gjennomføring av en hel rekke møter og seminarer, har fulgt opp hver deltaker på en utfordrende og inspirerende måte og har ført en grundig og systematisk rapport i pennen.

Oslo, januar 2005

Jon Birger Østby
direktør

Randi Ertesvåg
avdelingsdirektør

The Bangladeshi Youth Organisation i Manningham, Bradford i 1990. Veggmaleriene viser reisen fra landsbygda i Bangladesh til byene i Storbritannia. Foto: Bradford Heritage Unit, utlånt fra The moving here project.

KOMPETANSEOPPBYGGING

FOR ET MULTIKULTURELT NORMALSAMFUNN

Denne rapporten presenterer resultatet av prosjektet «Kompetenceudvikling for medarbejdere i kulturinstitutioner – omstilling til et multikulturelt samfund». Prosjektet ble initiert av Nordbok og støttet av Nordisk ministerråd, Nordbok og Nordisk museumskomité. Prosjektet omfatter følgelig de fem nordiske land. Prosjektets leder tiltrådte 15. august 2002 og fratrådte ved prosjektets avslutning 31. mars 2004. I prosjektperioden har rundt hundre personer fra hele Norden bidratt til prosjektet: i styringsgruppe, delprosjektgrupper, som deltager i testkurs, i møtet i Botkyrka ved Stockholm og i avslutningsmøtet i København.

Prosjektets bærende tanke

er at de nordiske land nå har en etablert multikulturell normalitet og at det er på tide at kulturinstitutionene tar konsekvensen av dette. I dette prosjektet fokuseres det på arkiver, biblioteker og museer og den kompetanse som bør stå til rådighet for disse institusjonene i det multikulturelle normalsamfunnet.

Prosjektets hensikt har da vært å finne frem til utdannings-elementer og utdanningstemaer som kan brukes av utdanningsinstitusjonene for at ulike former for multikulturell kompetanse kan bli en fast del av utdanningen.

Rapporten beskriver hvilke muligheter arkiver, biblioteker og museer har for å fylle en betydelig funksjon i det multikulturelle samfunnet og drøfter

hvilke temaer en kompetanseutvikling bør fokusere på.

Rapporten konkluderer med at følgende overgrepene temaer er sentrale:

Krysskulturell forståelse er sentral for medarbeidere i både arkiver, biblioteker og museer og gir et helt nødvendig grunnlag for krysskulturell samhandling og kommunikasjon. Først og fremst anbefales dette som en arbeidsplassstilpasset etterutdanning.

Kulturkunnskap er en kompetanse som det tas for gitt er betydningsfull når det gjelder majoritetens kulturytringer, mens kunnskapsgrunnlaget for de større linjene i ikke-vestlige kulturuttrykk er meget svakt.

Kulturkunnskap er et avgjørende grunnlag for å etablere kvalifiserte kontakter på tvers av kulturer av nytte både for majoritet og minoriteter, og helt nødvendig for å etablere en gjensidig kritisk holdning basert på innsikt. Dessuten er kulturkunnskap helt avgjørende for at kulturinstitusjonene kan opptre faglig i forhold til de ulike kulturer de møter. Kulturkunnskap anbefales både som innslag i grunnutdanninger, som anbefalt sideutdanning i en utdanningskombinasjon og som etterutdanningskurs.

Samtidsdokumentasjon har fått større og større betydning både for arkiver og museer. Innvandringen i siste tredjedel av det 20. århundre er en

av århundrets mest betydelige samfunnsendringer med store konsekvenser for det 21. århundret. Det er viktig for fremtidig forskning såvel som for bruken av arkiver og museer at samtidsdokumentasjonen også omfatter den innvandring som har skjedd og dagens multikulturelle situasjon. Og det er selvsagt viktig at denne dokumentasjonen skjer på en kvalifisert måte. Det anbefales at det utarbeides systematisk lærestoff om samtidsdokumentasjon for arkiver og museer og at dette brukes både i grunnutdanningen i museologi og arkivkunnskap, såvel som i etterutdanning.

Samtidspresentasjon i et multikulturelt samfunn stiller arkivene, bibliotekene og museene

*Prosjektets bærende tanke er at de nordiske land nå har etablert multikulturell normalitet og at det er på tide at kulturinstitusjonene tar konsekvensen av dette.
Foto: Cedric Archer.*

overfor nye utfordringer. De skal ikke bare presentere det moderne samfunnets pluralitet av interesser, men må også forholde seg til samtidens etniske mangfold. Problemstillinger knyttet til å nå brukere fra de nye minoritetene, å etablere samarbeid, å etablere nye funksjoner for kulturinstitusjonene som integrasjonsfremmende, som potensielle minoritetsarenaer, som arenaer for aktualitetsformidling m.m. er i ferd med å bli vesentlige. Mange av de prinsipielle spørsmålene som reises f.eks. av etisk og institusjonskritisk karakter er i dag sentrale også uavhengig av den multikulturelle dimensjonen. Det anbefales at det utarbeides systematisk lærestoff og at dette brukes i både grunnutdanning og videreutdanning.

Samling av «Best/Worst Cases»
Eksempelstoff er av uhyre stor betydning når et nytt felt skal innarbeides, og da ikke bare eksempler på det som har gått veldig bra. Man kan lære enda mye mer av det som har vært vanskelig eller mislykket. Det anbefales at det etableres og vedlikeholdes et nettsted for eksempelsamlinger til bruk for nordiske kultur-

institusjoner. Sannsynligvis finnes det ganske mye stoff allerede som er presentert i ulike seminar- og konferansesammenhenger, og man kan i forbindelse med prosjekter be om at en slik praktisk, usminket rapport sendes inn ved avslutningen. Det behøver ikke bare gjelde prosjekter tilknyttet det multikulturelle. Det er ikke utenkelig at et slikt nettsted kan bli et viktig bidrag til praktisk forhåndslæring og mer realistiske prosjekter. Vedlagt rapporten ligger artikler som er produsert enten direkte til prosjektet eller i nær tilknytning til det.

1.1. Hva rapporten er

Denne rapporten springer ut av et nordisk prosjekt som omhandler følgende: De nordiske samfunn har i mange år nå vært preget av kulturelt mangfold. Så lenge at vi må anse det flerkulturelle som en normal tilstand – en tilstand som er kommet for å bli.

Råder så arkiver, biblioteker og museer i Norden over kompetanse som gjør at de kan forholde seg adekvat til denne kulturelle mangfoldigheten?

Med en del unntak må svaret bli nei.

De fleste institusjoner fungerer som om de skulle være en del av et kulturelt homogent samfunn eller de har etablert ordninger som preges av at minoritetskulturer betraktes som unntak fra det normale. I institusjonenes stab er der ingen eller svært få som har noen utdanning eller kurs som gir redskaper til å forholde seg til en flerkulturell situasjon.

For arkiver, museer og biblioteker ligger der åpenbart en utfordring i *kompetanseoppbygging*.

Med utgangspunkt i denne kompetanseoppbyggingsutfordringen beskrives i det følgende

- hva arkiver, museer og biblioteker gjør og bør gjøre
- innen hvilke felter kompetanseoppbygging bør skje
- hvordan utdanningsinstitusjoner og andre som grunnutdanner, sideutdanner og videreutdanner disse institusjonenes personale kan møte institusjonenes behov for kompetanseoppbygging.

Det overordnede målet er å bidra til å utvikle forståelsen og kunnskapen om den flerkulturelle situasjonen til personalet ved arkivene, museene og

bibliotekene, slik at de både kan gjennomføre relevante handlingsplaner og på sikt endre institusjonene på en funksjonell måte.

1.2 Hva rapporten ikke er

Dette er ikke en rapport som er sterk på de faglige refleksjoner med rike henvisninger til relevante forskningsbidrag. Kanskje kunne jeg skrevet noe mer av en slik rapport hvis jeg hadde brukt all min tid til å samle inn informasjon fra hele Norden og sette meg ordentlig inn i litteraturen på de ulike feltene, og ikke brukt tid til å organisere møter mellom fagpersoner innen feltet fra hele Norden.

Men da hadde ikke virkningene av prosjektet allerede vært i gang – som en faktisk ser tegn til nå. Det skjer ting når mennesker møtes og gjennom dette prosjektet har rundt 100 personer fra arkiver, museer, biblioteker, utdanningsinstitusjoner og ulike forvaltningsorganer vært aktive deltagere.

Det er heller ikke en rapport som tar sikte på å behandle mer generelle problemstillinger og arbeid knyttet til kulturell diversitet for arkivinstitusjoner/biblioteker/museer. Prosjektets

og rapportens fokus er kompetanseoppbygging.

Rapporten tar sikte på å være en lettlest diskusjon av mulige konkrete veier å gå. Lang nok til forhåpentligvis å inneholde det viktigste og kort nok til faktisk å bli lest selv av travle mennesker.

1.3 Utfordringer i det nordiske perspektivet

Å lede dette prosjektet har vært vanskelig av en del grunner som fortjener plass i innledningen.

Først fordi tematikken er så «ujevnt fordelt» i de fem nordiske land. Sverige, Danmark og Norge har situasjoner og erfaringer som er relativt like. Jo visst er de innbyrdes forskjellene meget store, men likhetene ligger i at alle tre land har hatt en forholdsvis stor innvandring fra en vid spredning av land fra nesten hele kloden, i en periode som begynte allerede i 1950-årene for Sveriges vedkommende og i slutten av 1960-årene for Danmarks og Norges vedkommende. Mens Finland på sin side har hovedmengden av innvandring fra naboland. Og Island har nå begynt å få arbeidsinnvandring, særlig fra en del av Øst-Europa, men ennå i lite omfang.

Det må innrømmes at prosjektet hviler tungt på erfaringer og kunnskap fra Sverige, Danmark og Norge, men det har vært hevdet at det som taes opp likevel har meget stor relevans for både Finland og Island. Og deltagerne fra Finland og Island har vært meget aktive bidragsytere.

Dernest fordi min egen bakgrunn er preget av innsikt i de tusen selvfølgelige ting i det norske samfunnet, men mangler tilsvarende implisitt kompetanse på de andre nordiske landene. Jeg kan ha tatt for gitt eksistensen av institusjoner og ordninger i de andre landene som ikke er der eller har en helt annen løsning.

Dette er en lærerik opplevelse, fordi den viser for det første hvor utrolige mengder med informasjon om eget samfunn vi bare tar for gitt at «alle» har, der selv en velutdannet person fra et kulturelt nært beslektet naboland kan få problemer.

Tenk da på hvilket kompetansemessig etterslep om elementære forhold en innvandrer fra et fjernt land har å ta igjen! Tenk så mye vi fra majoriteten vet om oss selv og så lite – så skremmende nær ingenting

– vi vet om det de nye minoritetene betrakter som elementær kunnskap om sine opprinnelseskulturer. Forestill deg hvordan minoritetspersonene opplever majoritetspersonenes totale mangel på interesse for minoritetspersoners kompetanse.

1.4 Å krysse grenser krever innsats – segregasjon er lokkende enkelt

Det har også vært vanskelig å krysse faglige grenser. Min egen bakgrunn er fra museene. Samarbeidet med alle involverte har vært fantastisk og ingen har sagt et vondt ord om den ene parts mangel på innsikt om det

de andre driver med. Bare én gang kom der et par stikk mellom linjene om at dette burde du da skjønne! Ja, det burde jeg nok. Men hvor ofte får ikke en minoritetsperson stikk mellom linjene om at dette burde han da skjønne, dette burde hun da kunne? Og hvor ofte velger vi ikke hver på vår kant

En sikh justerer sønnens turban. Foto: Bradford Heritage Unit, utlånt av The Moving Here Project – <http://www.movinghere.org.uk>

derfor å holde oss til våre egne og gå glipp av den verdimeslige utluftning som ethvert miljø kan ha godt av, enten de kaller seg finner, somaliere, kristne, hip-hop'ere eller arkivarer.

Personlig har jeg opplevd etniske segregasjonsprosesser på nært hold i Afrika, med nordiske bistandsarbeidere i hovedrollene. I ett lokalområde var det først én nordisk familie. Deres omgangsvenner tilhørte lokalbefolkningen og barna gikk på lokal skole og snakket det lokale stammespråket. Alt med den største selvfølge. Så kom der flere nordiske familier og enda flere. De bygget ved siden av hverandre, de fikk nok med hverandre, og da det ble stjålet noe kom gjerdet og deretter muren med glasskår på og så kom historiene om vold, og det ble viktig å vise nordisk sinnelag ved ikke å spise maisgrøt som lokalbefolkningen gjorde.

Det er lett å forarges over dette. Det er jo ikke slik «vi» skal oppføre oss! Men det er ikke så lett å komme til et fremmed og litt skummelt land med hele familien. Og det er slit-somt å krysse grenser, faglige så vel som kulturelle. Man kan føle seg både dum og truet, og da

virker «gettoen» tryggest, hver på sin side.

Integrasjon krever kontinuerlig arbeid. Er det likevel verdt det? Tja, demokrati er f.eks. en styringsform basert på omstendelig, krevende, løpende integrasjonsarbeid.

1.5 Nordisk språkstrid innenfor prosjektet: en miniatyrgtave av majoritets- og minoritetsrelasjoner

I løpet av prosjektets mange samlinger hadde mange finner og noen islendinger problemer med å forstå dansk/norsk/svensk i ulik grad. De ønsket at vi skulle snakke engelsk. Mange deltagere fra Sverige/Danmark/Norge klaget (mest underhånden) over at de ikke kunne tenke tilstrekkelig avansert – de «mistet» rett og slett kompetanse – hvis de skulle bruke engelsk. Og hvorfor kunne de ikke snakke nordisk i et nordisk prosjekt? En deltager repliserte med et innlegg på finsk. Men mange fra Norge/Sverige/Danmark fortsatte å snakke norsk/dansk/svensk.

Hendelsen er interessant sett i forhold til kursets tema. En formell tilsynelatende likeverdighetsposisjon mellom nasjonene ble til en språklig makt-

demonstrasjon fra et flertall som opphøyet seg til en majoritet med definisjonsrett. Eller det illustrerte at majoriteten ikke behøver å trene seg opp til å snakke et annet språk enn sitt eget, mens det er en selvfølgelig nødvendighet for en minoritet.

På mange måter minnet det om en og annen sosialantropolog som skriver avhandlinger om å forstå hodejegere, men er på ferie forarget over hvor «håpløse italienerne er».

Hvorom allting er: på prosjektets siste møte ble det ordnet med simultanoversettelse fra norsk/svensk/dansk til engelsk. Hodetelefonene ble flittig brukt av mange fra mange nordiske land.

1.6 Nyttige begrepsavklaringer: flerkultur – kulturelt mangfold

I prosjektets opprinnelige beskrivelse er begrepet «multikultur» konsekvent brukt. «Multikultur» ble internasjonalt tidligere ofte knyttet til samfunnsbeskrivelser som ikke i tilstrekkelig grad tok høyde for det dynamiske aspektet ved kultur. I tidlige analyser av «multikulturelle samfunn» hadde man en sterkere tendens enn nå til å se hver kultur som nokså

separat og nokså statisk. Det er jo gjerne slik at når man vil lansere nye tanker, lanserer man også nye begreper. Derfor ble multikultur-begrepet i mange fagmiljøer forlatt til fordel for «kulturell diversitet» eller «kulturelt mangfold». Fordelen med begrepet «kulturell diversitet/mangfold» har vært fremhevet som at det er åpnere og også inviterer til å omfatte hybridiseringsprosesser og andre former for mangfold enn det etniske.

Generelt skal vi passe oss så vi ikke fremstiller vår egen begrepsbruk som den universelt gyldige. Man skal ikke reise langt før man oppdager at begreper kan ha svært forskjellige betydninger i ulike land og faglige miljøer.

Innholdet vi legger i begrepet er mer avgjørende enn valget av begrep. I rapporten vil både multikultur og flerkultur så vel som kulturelt mangfold eller diversitet bli brukt nokså om hverandre, men i en betydning som er nært beslektet med «kulturell diversitet/mangfold».

1.7 Nyttige begrepsavklaringer: nye tilflyttere – nye minoriteter

I den opprinnelige prosjektbeskrivelsen står det også at

prosjektet dreier seg om «nye tilflyttere». Det er presist nok i den betydningen det står i som en avgrensning i forhold til andre grupper. Men hvilket begrep skal brukes?

I Danmark sier mange «nydansker». Det er egentlig en variant av «ny tilflytter» eller «innvandrere». I Norge er begrepet «innvandrere» kritisert av alle, men så innarbeidet at det brukes av alle – også av «innvandrere». Men 2. og 3. generasjons etterkommere av innvandrere kan selvsagt ikke i evighet fortsette å kalles innvandrere, samtidig som det er klart at en viktig del av identiteten til de fleste av dem både er å være etterkommere av innvandrere som ankom for relativt få tiår tilbake og å tilhøre et fellesskap av personer med røtter i et annet land.

Begrepet «etniske dansker» er for en utenforstående forvirrende, fordi det synes å bli brukt om «innvandrere» – underforstått at dansker ikke er etniske.

Eksemplene fra de ulike nordiske land kunne blitt mange og underholdende. Men forvirringen skyldes et helt legitimt ønske om å skille ut mennesker som eksisterer som faktiske og

praktiske kategorier for alle innbyggere – uansett opprinnelse.

Den beste løsningen jeg har funnet på dette er å bygge videre på de offentlig anerkjente rettighetskategorier som allerede eksisterer. I Norden (og Europa) har man minoritetskategoriene «urfolk» og «nasjonale minoriteter». Nasjonale minoriteter har oppnådd sin status som «nasjonale» ved at de har hatt tilhold i nasjonalstaten i lang tid. Innvandrere som kom til de nordiske land etter 2. verdenskrig og deres etterkommere utgjør utvilsomt minoritetsgrupper i samme forstand som de nasjonale minoriteter, men har vært her i kortere tid. Da er det rimelig å kalle dem *nye minoriteter*.

1.8 Nyttige begrepsavklaringer: integrasjon

Det kan være greit å plassere begrepet «integrasjon» også, ettersom arkivenes, museenes og bibliotekenes rolle som integrasjonsredskaper er et viktig poeng i denne rapporten.

Det synes ikke å være noen uenighet om at integrasjonsbegrepet brukes som en beskrivelse av en prosess henimot en uproblematisk samfunnsfunksjon av

ulike deler. I et multikulturelt samfunn må dette enkelt sagt bety at hver person uansett kulturtilhørighet etterlever et felles regelverk – f.eks. landets lover og menneskerettighetene – og for øvrig utøver sine kulturelle særtrekk som man vil.

I denne rapporten er det rimelig å gå lenger i samfunnsfunksjonstenkningen og se på integrasjon som også det å minske de sosiale forskjellene mellom personer med ulik kulturell bakgrunn. Det vil si å prøve å sørge for at ingen «kultur» kommer dårligere ut på arbeidsmarkedet, har vanskeligere for å få bolig, vanskeligere for å oppnå utdanning, er mer avhengig av sosiale ytelser, er mer utsatt for å bli kriminelle, har dårligere forståelse for hvordan samfunnet fungerer, har vanskeligere for å finne sosial aksept, osv., enn andre.

2 Hva forventes abm-institusjonene å gjøre i et multikulturelt samfunn?

I prosjektbeskrivelsen skrives det innledningsvis at «de kulturelle institusjoner ikke har fulgt med i utviklingen mod det multikulturelle samfund og at der kræves en mentalitetsænd-

ring i institutionerne som kan føre til nye roller» og gir også en del anvisninger på hva kulturinstitusjonene skal bli i stand til å yte.

Det kan være fornuftig å se veldig konkret på hva ABM-institusjonene kan forventes å gjøre i forhold til det multikulturelle samfunnet, og på bakgrunn av dette fremme vurderinger av hvilke kompetanseoppbyggingsfelter som bør fremmes.

2.1 Arkivene

Har arkivinstitusjonene oppdaget at deres samtid er preget av kulturelt mangfold eller ligger de så konstant på etterskudd at de har mer enn nok å gjøre med å gå baklengs inn i fremtiden?

For personer og grupper hvis forfedre har hatt tilhold i det enkelte nordiske land lenge, vil arkivene kunne stille opp med opplysninger med lang tidskontinuitet og med mulighet for stor grad av kontekstuell bredde og detaljrikdom.

Hittil er sjelden personer tilhørende nye minoriteter brukere av arkiver i sine nye hjemland, men det er grunn til å tro at dette vil endre seg over tid. Sannsynligvis vil frem-

tidens etterkommere av dagens innvandrere søke etter sine «røtter». De vil ha behov for å kunne «koble seg opp» mot opprinnelseslandets arkiver – i den grad det vil være mulig – og ha behov for arkiv- og informasjonsfaglig assistanse til det. Og de vil ha behov for å skaffe seg kunnskap om «sin» innvandringshistorie, omstendighetene i de første årene i det nye landet, det indre livet i de nye minoritetsgruppene, osv. Dette er ikke bare et behov som privatpersoner og grupper vil ha, men også forskere.

Å sikre relevante arkiver som dokumenterer denne viktige delen av samfunnsutviklingen, er derfor en viktig nasjonal oppgave i hvert land.

Offentlige arkiver tar naturligvis vare på materiale fra de ulike trinn i en offentlig saksbehandling knyttet til å etablere seg i et nytt hjemland. Men om personer som er innvandret, vil dette gi arkiver med liten tidsdybde og sterk tematisk slagside.

En vil i tillegg ha behov for å sikre seg relevante privatarkiver fra organisasjoner som arbeider med f.eks. flyktninger i utlandet så vel som i mottagerlandet, og

fra de nye minoritetenes egne organisasjonsarkiver. Siden det er grunn til å tro at mange organisasjonsarkiver er svært mangelfulle, vanskelige å nå, eller i liten grad eksisterer, og at de som er i besittelse av arkivmaterialet uansett bare helt unntaksvis vil sørge for at det havner i en arkivinstusjon, må man regne med at arkivinstusjonene selv må ta initiativ til å fremskaffe materialet. Situasjonen pr. i dag synes å være at privatarkiver fra nye minoriteter i svært liten grad er forsøkt innsamlet i noen av de nordiske landene.

Enkelte arkivinstusjoner og museer har derfor grepet til andre metoder som å gå aktivt ut og samle inn arkivmateriale, som f.eks.

- å ta kontakt med minoritetenes organisasjoner og oppfordre dem til å levere inn arkivmateriale
- å ta kontakt med enkeltpersoner og samle inn livshistorier, ankomsthistorier, etableringshistorier, etc.
- å opprette websider der minoritetspersoner ikke bare kan finne arkivmateriale av interesse for dem selv, men også selv sende inn materiale

I mange tilfeller opptrer arkivpersonalet som feltarbeidere.

Det er en økende tendens til at arkivene ikke bare ser sin rolle som informasjonsivaretagere og tjenesteytere, men også aktivt opptrer som formidlere gjennom publikasjoner og nettsteder, utstillinger og arrangementer. I så måte begynner de å minne om museene, som jeg kommer tilbake til nedenfor.

2.2 Museene

Museumsfeltet virker langt mer uryddig og mangfoldig enn de to andre. Her er ingen gjennomgripende struktur som alle er en del av og heller ingen entydig hierarkisering.

Museer har som oppgave å ta vare på, gjenspeile, analysere og reflektere over ulike sider ved samfunn – fortidige og nåtidige; fjerne og nære; kultur og natur. For også de naturhistoriske museer relaterer seg til samfunn, ikke minst med tanke på hva som oppfattes som relevante temaer for museets aktiviteter. Og det kan gjøre en forskjell også for de naturhistoriske museer å oppfatte seg som en del av et multikulturelt samfunn.

Et slagord for en del år siden

var «Alle har rett til en fortid». Det vil si at den fortiden et lokalsamfunn kan ha behov for å gjenspeile i sitt museum nå ikke lenger bare behøver å være den man finner bakover i tiden på stedet der museet står, men kan også være den pakistanske, vietnamesiske eller chilenske, etc.

Flere og flere museer legger vekt på også å ha en samtidsorientering. Da burde det være relevant at samtiden nå omfatter nye minoriteter, skjønt dette i de fleste museer ennå ikke synes å ha gitt seg utslag.

For de etnografiske museer som har hatt som oppgave å ivareta de fjerne og «fremmede kulturer» er situasjonen nå at de «fremmede kulturer» er en del av det hjemlige kulturelle repertoar. Samtidig er behovet for å forstå kulturer som oppfattes som fremmede blitt enda mer akutt når nigerianere skal dele samfunn med pakistanere med bosniere med svensker med kurdere med marokkanere med dansker med russere med islendinger med finner med samer med rom-folk. Osv. Og dertil all verdens hybrider.

For kunstmuseene blir det vestlige hegemoni utfordret av kunstnere fra alle verdensdeler,

samtidig som kunstnere med en annen opprinnelse enn majoritetens innen hvert enkelt nordisk land kjemper for akseptasjon av sin erfaringsbakgrunn, sin kreativitet og sine uttrykksformer.

Museumspersonell har svært ulike profesjoner. Særlig i større institusjoner er spesialiseringen stor, med en yrkesdifferensiering som kan minne om den man finner i teatrene. Man har ikke noe (relativt) entydig som en bibliotekar- eller arkivarprofesjon. Museenes vitenskapelige personale har et hovedfag eller en doktorgrad innen fag som arkeologi, historie, etnologi, antropologi, kunsthistorie, zoologi, botanikk, osv, osv. I tillegg finnes pedagogisk personale, konservatorer, fotografer, markedsførere, snekkere, designere, vakter, osv.

2.3 Museene og arkivene

Den utdanning som tilbys arkivarer tar utgangspunkt i at arkivvitenskapen er en informasjonsvitenskap. Det er vitenskapen om å ordne informasjon og å gjøre den tilgjengelig. Ikke ulikt hvordan bibliotekaren beskriver sitt fag.

Museenes personell ser på sin side ikke på sitt «arkivmate-

riale» (dvs. både gjenstander og dokumenter) utelukkende som informasjon, men også som kulturgods med mange ulike dimensjoner, hvorav informasjonsdimensjonen bare er en av dem.

Likevel er det grunnleggende at arkivene og museene har en bevaringsfunksjon felles: de skal ta vare på informasjon og kulturgods til nytte for fremtiden.

Så selv om arkivaren i sitt daglige arbeid kanskje har mer til felles med bibliotekaren, kan det være fruktbart å se arkiver og museer under ett når det gjelder det flerkulturelle samfunnets dokumentasjons- og formidlingsutfordringer.

2.3.1 Dokumentasjon og forskning

Forskning, dokumentasjon og formidling er det som gjerne fremheves som museenes kjerneoppgaver, og som vel også kan sees som arkivenes.

For museer og arkiver henger *dokumentasjon og forskning* nøye sammen: Det som dokumenteres er i neste omgang forskningsmateriale. Hvilke dokumentasjons- og forskningsoppgaver stiller det multikulturelle samfunnet arkivene og museene overfor?

Migrasjonene fra de fattige til de rike delene av verden som for alvor startet tidlig i 1970-årene, representerer en av de store samfunnsendringene i den siste tredjedelen av det 20. århundret og er utvilsomt en av det 21. århundrets største utfordringer.

Den tidlige fasen i immigrasjonen til hvert enkelt land er ofte dårlig dokumentert. Dette gjelder spesielt

- livet i opprinnelseslandet for den enkelte innvandreren
- levekår og opplevelser i mottagerlandet i den første tiden
- gjenstander knyttet til den tidlige migrasjonen

Det nåværende minoritetslivet i det nye hjemlandet er også dårlig dokumentert fordi mange minoritetsgrupper er karakterisert av liten inklusjon i en felles offentlighet og det er dermed liten interesse for – og kunnskap om, må man tilføye – å la arkivmateriale og annet materiale tilknyttet deres ulike levemåter samles og tilføres arkivinstitusjoner og museer. Flertallet av arkivinstitusjoner og museer har på sin side hittil vært lite interesserte i å gå aktivt ut for å skaffe seg et slikt materiale.

Ufullstendig dokumentasjon – som attpå til er i ferd med å gå tapt – er naturligvis en stor hemsko for forskningen, ikke minst den fremtidige. Og det vil oppleves som et tap for innvandrernes fremtidige etterkommere. Følgelig er det behov for at arkivinstusjonene og museene går aktivt ut og samler inn.

Det kan dreie seg om

- livs-/ankomst-/etablerings-historier, etc.
- gjenstander knyttet til reisen til det nye landet
- arkivmateriale fra innvandrers-organisasjoner
- dokumentasjon av hjemmemiljøer (i våre dager er hjemmet den viktigste arenaen for kulturell forskjellighet)
- feltundersøkelser i opprinnelsesland og –steder
- feltundersøkelser i ulike minoritetsgrupper og –miljøer
- nyvinklet forskning på eksisterende samlinger, som f.eks. materiale som ligger i og stadig samles inn til offentlige arkiver

Med mer.

2.3.2 Formidling

Konkret kan formidling knyttet til kulturelt mangfold i museer og arkiver dreie seg om publi-

kasjoner/web-sider, utstillinger, arrangementer og pedagogiske opplegg som

- tar utgangspunkt en eller flere opprinnelseskulturer (eks. afrikansk kunst, musikk fra «hele verden», livet i en tyrkisk landsby, «finn dine røtter», osv.)
- omhandler kulturell diversitet i det nye landet (eks. livet i en bydel, de første italienerne på fabrikken, kurdiske kunstnere i Sverige, samtidens hybrid-samfunn, etc)
- sammenligner ulike kulturer (f.eks. variasjonen i begravelsskikker i dagens Norge, sammenligner livshistorier, etc.)
- forteller om majoritetskultur til minoriteter (vanlig i forbindelse med språkundervisning for innvandrere)

Med mye mer.

Museer – og rimeligvis også arkivinstusjoner – har brukere/publikum med en meget stor andel personer med høy utdanning fra majoritetsbefolkningen og deres barn. Både uformelle observasjoner og undersøkelser (i den grad slike eksisterer i Norden) tyder på at personer fra nye minoriteter er sterkt underrepresentert blant brukere/

publikum når man ser bort fra skoleklasser. I formidlingen kan det derfor videre fokuseres på

- hvordan når en målgruppe som normalt ikke bruker museer og arkiver?
- hvordan når en *inn* til nye målgrupper?
- skal man formidle *til* eller etablere dialog? Kanskje samarbeide om å lage en utstilling? Skal man tillate at museet f.eks. brukes som en arena for en minoritet? Kanskje kan minoriteten endog eie museet eller arkivinstusjonen?
- hvordan en i tråd med en samtidsorientering tar opp aktuelle, kanskje kontroversielle temaer knyttet til det multikulturelle samfunnet.
- hvordan en kan få nye grupper i tale ved å oppsøke dem – «outreach»-aktiviteter

Museer og arkiver er nøye med at formidling med temaer fra majoritetskulturen – dvs. det som museet/arkivinstusjonen ser som sitt kjernefelt – med selvfølge er basert på instusjonens egen faglighet. Museer og arkivinstusjoner er kjent for å være seriøse: De formidler ut fra et solid kunnskapsfundament.

Men når museer mangler fagkunnskap om minoritetenes kulturer, og minoriteter slipper til i enkelte museer – særlig med arrangementer – blir «de» ofte gjester utenfra som skal presentere «sitt» for «oss» og museet tar ikke det samme faglige medansvar som de ellers ville gjort.

2.4 Bibliotekene

Ifølge Danmarks biblioteksskoles nettside er «en bibliotekar først og fremmest en person der kan strukturere viden. Det kan være på internetet, på biblioteket, i en virksomhet og andre steder, hvor man i dag har brug for at indsamle informasjon og stille den til rådighet på en forståelig måte.» Dette kunne nesten like gjerne vært en beskrivelse av en arkivar. Men la oss gjøre unna forskjellene med en gang:

2.4.1 Arkivinstitusjoner og museer og biblioteker

Arkivinstitusjoner og museer samler for å dokumentere fortid og samtid for ettertid.

Bibliotekene bygger opp samlinger som er ment å være formidlingsinstrumenter. De samler ikke for ettertiden, men bruker samlingen for nåtiden.

Den skal være funksjonelt sammensatt i forhold til brukernes behov til enhver tid. Arkivinstitusjoners og museers samlinger kan være forskningsmateriale. Bibliotekers samlinger kan være forskeres materiale, i den forstand at forskernes publikasjoner her stilles til rådighet for andre forskere.

Noen få, sentrale biblioteker er både arkivinstitusjoner, museer og biblioteker samtidig, ved at de også samler for å dokumentere fortid og samtid for ettertid.

I dette prosjektet er det folkebibliotekenes virksomhet som er mest relevant.

2.4.2 Bibliotekene har allerede en meget stor andel brukere fra nye minoriteter

Bibliotekene deler ikke museenes og arkivenes problem med å tiltrekke seg publikum fra de nye minoritetene. Bibliotekene har en meget høy andel brukere fra nye minoriteter.

Det kan være mange grunner til at bibliotekene brukes så mye av minoritetspersoner. Det viktigste er nok at det er *relevant* og det er *åpent*. Relevant fordi det er et sted der man kan holde kontakten med opprinnelses-

landet, via ulike media. Og åpent ved at ikke bare er dørene åpne, men åpningstidene er generøse, adgangen er gratis og der er ikke noe krav om at besøket skal ha en veldig bestemt hensikt eller være en bestemt tid.

Den tredje grunnen er nok at *bruk skaper mer bruk*. Når først biblioteket er etablert som et sted å gå, blir det brukt enda mer. Brukere fra nye minoriteter føler seg ganske enkelt «hjemme» der, de er fortrolige med biblioteket.

Til forskjell fra museer og arkiver finnes det allerede en solid etablert praksis i mange biblioteker med spesielle tjenester og aktiviteter for nye minoriteter. Det er samlet mye erfaring og etablert mye kompetanse blant enkelte. Men på tross av at en meget stor andel av bibliotekbrukerne kommer fra nye minoriteter, klager mange bibliotekarere som betjener nye minoriteter over at det å betjene brukerne fra minoritetene regnes som en oppgave for spesielt interesserte og ikke som en vanlig del av virksomheten for enhver bibliotekar.

Både på tross av og på grunn av det store antallet minoritetsbrukere, står bibliotekene over-

for mange utfordringer i det flerkulturelle samfunnet.

2.4.3 Nok litteratur, på nok språk, til nok steder, til mange nok brukere

Bibliotekaren ordner og bringer til veie «viten». Med nye minoriteter som brukere vil det si at:

- det skal fremskaffes litteratur på minoritetens eget språk, fra minoritetenes opprinnelsesland og fra det nye hjemlandet, dersom det finnes i oversettelse.
- det skal fremskaffes aviser og andre nyhetsmedia fra minoritetens opprinnelsesland
- det skal fremskaffes filmer og musikk fra minoritetens opprinnelsesland
- man skal hjelpe minoritetspersoner til å finne frem på Internett
- man skal hjelpe minoritetspersoner til å bruke e-post

Særlig for de tre først nevnte oppgaver kreves personale som har kompetanse på hvert enkelt språk og som har kjennskap til den aktuelle litteraturen, filmer og musikk. Som et svar på denne typen kompetanseutfordringer har man i de fleste nordiske landene etablert store

sentralbiblioteker som har som oppgave å kjøpe inn og fordele litteratur, etc. til biblioteker rundt om i landet. Dvs. at en stor del av landets kompetanse på disse feltene samles i disse sentralbibliotekene.

I forhold til ovenstående problemstilling fremheves ofte den kvantitative delen av utfordringen: Man har ikke tilstrekkelig mange penger til å kjøpe tilstrekkelig mange bøker på tilstrekkelig mange språk for å spres til tilstrekkelig mange steder til tilstrekkelige mange brukere. Og etterspørselen er hele tiden langt større enn bibliotekene kan etterkomme.

Det fremheves imidlertid også at selv om sentraliseringen av innkjøp, distribusjon og kunnskap (om det som kjøpes og distribueres) er effektiv og kvalifisert, har det også som effekt at de andre bibliotekene lett blir passive viderefremidlere av bestillinger inn til og ut fra de flerspråklige/internasjonale/flerkulturelle sentralbibliotekene. De behøver ikke bygge opp egen kompetanse.

2.4.4 Biblioteket som «sted å være og sted å lære»

Medlemmer av nye minoriteter

(og personer fra majoriteten!) bruker bibliotekene ikke bare som et sted å låne litteratur, film og musikk og lese «hjemlige» aviser, sende e-post, osv. Bibliotekene er i høy grad møtesteder der man kan oppholde seg lenge og møte deler av sitt sosiale nettverk. De brukes av eldre, arbeidsløse og ikke minst unge mennesker med minoritetsbakgrunn.

For unge piker er biblioteket et sted å møte hverandre, så vel som unge gutter under sømmelige omstendigheter.

De stille bibliotekene er ikke alltid så mye av en realitet lenger. Bibliotekarene kan stilles overfor støyende utfordringer av lignende art som ungdomsklubbansatte i møtet med grupper av ungdommer. Under slike omstendigheter blir bibliotekaren også en person som kommer i nær kontakt med unge mennesker fra minoritetene og blir delaktig i deres dagliglivs utfordringer og problemer.

Mange biblioteker etablerer i forlengelsen av dette for eksempel lekselesningsgrupper, språktrening, jentegrupper, anti-rasistiske grupper og annet, med en stor andel fra, eller endog dominert av, minoritetene.

2.4.5 Biblioteket som integrasjonsinstrument

I lys av bibliotekets vellykkethet i å nå medlemmer av nye minoriteter, har bibliotekets rolle som integrasjonsinstrument blitt fremhevet og endatil eksplisitt blitt satt opp på den politiske agenda.

Mange av aktivitetene overfor voksne har et integrasjons-siktepunkt, som for eksempel assistanse med jobbsøknader, arbeidsrådgivning, informasjon om plikter og rettigheter i landet de bor i, osv. Det kan dreie seg både om sosialfaglig og helsefaglig rådgivning.

En del biblioteker satser også på «outreach»-aktiviteter og på å engasjere grupper av minoritetspersoner til å ta et egenansvar for ulike integrasjonsfremmende prosjekter. «Street-walking» er et eksempel på at bibliotekaren følger med andre oppsøkende profesjoner og er i seg selv en vandrende informasjonssentral til nytte «på stedet».

To-kulturelle medarbeidere engasjeres ofte som brobyggere mellom majoritets- og minoritetskulturer. I noen tilfeller er der prosjekter hvor de er blitt gitt et særskilt kurs med praksis

som gir en viss bibliotekfaglig kompetanse.

I andre tilfeller har det vært lagt mest vekt på den kompetanse som i seg selv ligger i å ha en to-kulturell bakgrunn. Kanskje den mest verdifulle kompetansen de to-kulturelle har ikke ligger spesifikt i kombinasjonen av f.eks. dansk og tyrkisk, men mer i en generell innsikt i hvordan verden arter seg for minoritetspersoner.

Dette er gjerne svært vellykket, men det sier samtidig noe om stor kulturell avstand når det kan bli så vellykket å engasjere en person hvis hovedkvalifikasjon er å tilhøre en minoritet. Selvfølgelig er sannsynligheten stor for at disse medarbeiderne har eksepsjonelle menneskelige egenskaper, men det må uansett bli et mål å få rekruttert personer med ulike minoritetsbakgrunner gjennom de regulære bibliotekarutdannelsene.

Endelig har bibliotekene vært tunge meddeltagere i etableringen av web-sider – som Finfo (<http://www.finfo.dk>) og Bazaar (<http://www.bazaar.deichman.no/>) – som gir samfunnsinformasjon for nye minoriteter.

3. Kompetanseutfordringer

3.1 Samme mål overfor majoritets- og minoritetsbrukere?

Når man spør bibliotekarer, museumspersoner eller andre med lang erfaring fra å arbeide i forhold til minoriteter, om hvilken kompetanse som er viktig i flerkulturelt arbeid, er det mange som svarer med referanser til det å mestre relasjonen mellom ulike mennesker, det å ha de personlige egenskapene som skal til.

Kan man tenke seg at dette vil være et vanlig svar hvis man spør om hvilke kompetanser som vil være viktige i forhold til brukere/publikum fra majoritetskulturen? Er det ikke sannsynlig at kompetanser nærmere selve «faget» vil fremheves?

Hvis så er tilfellet, kan det hende at der kan være en annen målsetting med arbeidet i forhold til brukere fra andre kulturer enn de fra majoritetskulturen. At sosialpolitiske mål blir viktigere overfor minoriteter enn kulturpolitiske mål. Og at samhandlingskompetanse derfor oppleves som viktigere enn «fagkunnskap».

Om det er slik, er det neppe et bevisst valg, men et resultat

av opplevelse av stor kulturell avstand og nok også en opplevelse av sosial ulikhet. Men den underforståtte konklusjonen kan lett bli at minoritetskultur blir til sosialklientkultur – et domene for de sosialt engasjerte kulturarbeidere – og å tilfredsstillende minoritetenes kulturelle behov dreier seg ikke så mye om å utvikle kulturens egenkvalitet som om å være integrasjonsredskaper.

Dette kan også forklare hvorfor kompetanseheving i forhold til minoriteter ikke er et populært valg f.eks. i etterutdanningskurs for bibliotekarer, på tross av at en stor andel av bibliotekbrukerne kommer fra de nye minoritetene. Derimot melder Danmarks biblioteksskole at et kurs i håndtering av den uro minoritetsbrukerne skaper har vært en stor suksess.

Altså igjen en bekreftelse på at man ønsker å løse de umiddelbare sosiale problemer som er knyttet til minoritetsbrukerne, men ikke ser de samme brukerne som en faglig utfordring.

3.2 Hva yter eksisterende utdannelser? Er der en diskrepans mellom utdanning og multikulturell virkelighet?

Det vi trenger å få til er:

- at det anses som normalt og ønskelig at de som skal arbeide/arbeider for arkiv-institusjoner, biblioteker og museer skal skaffe seg innsikt i de relevante sidene ved den multikulturelle situasjonen, og
- at den erfaring og innsikt som finnes fra «multikulturelle» aktiviteter derfor blir formidlet videre til de som har behov for å erverve seg denne kompetansen, og
- at de eksisterende utdanninger med selvfølge gir plass for dette på ulikt vis.

Riktignok kan det være grunn til å minne om at det må være *institusjonens* behov som står i fokus. Det er *institusjonens* evne til å stille opp med den fornødne kompetanse som er målet. Om utdannelsen for arkivarer eller bibliotekarer ikke skulle gi den nødvendige kompetanse, betyr ikke dette nødvendigvis at arkiv-institusjonen eller biblioteket vil måtte unnvære en slik kompetanse.

Likevel er selvfølgelig de eksisterende arkiv-, bibliotek- og museumsutdanningene av største viktighet.

3.2.1 Arkivutdanning

De arkivutdannelsene som finnes, utgjør delenheter som i en samlet universitets-/høyskoleutdanning skal kombineres med andre fag. F.eks. kan historie utgjøre hovedfaget. Arkivutdannelsen kan dermed konsentrere seg om det særskilt arkivfaglige (arkivhistorie, hvordan bygge arkiver, informasjonsvitenskapelige deler, elektroniske arkiver, osv). Det er dog verdt å merke seg at arkivutdannelsene også gjerne inneholder komponenter om arkivenes plass i samfunnet og at arkivjuss så vel som arkivetikk kan inngå. Dette er fagkomponenter hvori det kan være relevant å innarbeide stoff som knytter seg til den multikulturelle situasjonen.

For øvrig kan selvsagt en person som arbeider i en arkiv-institusjon la utdanningskomponenter som f.eks. går på formidling, på bestemte minoritetskulturer, osv. inngå i de delene av sin utdanningskombinasjon som kommer i tillegg til arkivutdannelsen. Etter hvert som det flerkulturelle samfunnet «setter seg» og arkivmateriale f.eks. skrevet på arabisk tilflyter arkiv-institusjonene, vil det selv-

sagt bli nødvendig at der finnes arkivarer som kan håndtere dette. Osv.

3.2.2 Museumsutdanning - museologi

Den internasjonalt brukte termen for museumsutdanningene er museologi. Museologistudier kan bestå både av kortere fagenheter og av mer langvarige studier som til sammen kan utgjøre en helhetlig museumsfagutdanning. Men mange – kanskje de fleste – vil bruke museologi som en del av en utdanningskombinasjon. Dog avhenger dette av hvilket yrke innen museumsverdenen en tar sikte på. Man kan f.eks. godt oppnå en doktorgrad i museologi, men det vil ikke være en forskerkompetanse i arkeologi eller etnologi. Heller ikke vil det gi en kompetanse innen konservering, som er en egen spesialistgren.

Museet er både en multifaglig arbeidsplass med stor grad av yrkesspesialisering og samtidig en arbeidsplass der den enkeltes evne til å kombinere ulike oppgaver likevel er viktig. Kompetanse til å utføre slike oppgaver blir ikke gitt gjennom de akademiske utdannelsene som fører

til forsker- og formidlerstillinger i museene. Hvis de fag- eller forskningstilknyttede utdannelsene (i f.eks. arkeologi, etnologi, historie, etc.) sees som et tilstrekkelig grunnlag for å fungere i et museum, kan man trygt si at der er et gap mellom den kompetanse utdanningen gir, og de andre fagligheter arbeid i et museum krever – og som gjerne opparbeides gradvis gjennom praksis.

Blant annet på grunn av at fag- og forskerutdanningene ikke gir andre typer av museumsfaglig kompetanse, fyller museologien et behov som i stadig økende grad blir anerkjent.

En museologiutdanning gir mye anvendt teori på ivaretagelse av ulike funksjoner innen museet (f.eks. prinsipper for innsamling, hvordan forholde seg til ulike målgrupper, osv.) og mye refleksjoner om museers rolle i samfunnet.

I de fleste museologistudiene vil problemstillinger knyttet til det multikulturelle samfunnet allerede ha funnet sin logiske plass. Men de kan legge ulik vekt på slike problemstillinger og ha ulike innfallsvinkler. Og mye gjenstår å ta opp og videreutvikle.

3.2.3 Bibliotekutdanning

Bibliotekarutdanningen er en yrkesutdanning som for de fleste (?) fremtidige bibliotekarer utgjør en utdanningshelhet. I likhet med i arkivutdanningen fokuseres det mye på den informasjonsfaglige delen: å ordne og tilveiebringe viten, som nevnt tidligere. I tillegg lærer en om bibliotekenes plass i samfunnet, om informasjonsproduksjon i samfunnet og kulturpolitikk.

Selv om bibliotekarutdanningen er en komplett fagutdanning, er det åpenbart at det multikulturelle samfunnet stiller kompetansekrav for bibliotekene som utdanningen ikke dekker – og kanskje heller ikke kan dekke. I alle fall ikke fullt ut.

Det gjelder særlig på tre områder. Det ene er at et normalt multikulturelt bibliotektilbud forutsetter kunnskap om andre lands og kulturers litteratur, språk, osv. Dette er ikke en kompetanse man kan erverve seg gjennom den eksisterende bibliotekarutdanningen. Man kan godt påpeke at det i dagens bibliotekarutdanning heller ikke gis særlig omfattende kurs om majoritetens litteratur, osv. Men helt nødvendig kunnskap om majoritetens kultur erverves

gjennom hvert enkelt nordiske lands mangeårige skolegang og tas for gitt, mens for andre språk og kulturer mangler slik kunnskap nesten helt.

Denne avgrunnen av forskjell mellom den selvfølgelige kompetansen på majoritetskulturen og den nesten totale mangelen på kompetanse på minoritetskulturer – selv for minoritetskulturer som utgjør relativt store deler av befolkningen – er et generelt problem som ikke bare berører bibliotekene. Men med en så stor andel av brukere fra ulike minoritetskulturer som bibliotekene har, er det kanskje et større problem for bibliotekene enn for andre kulturinstitusjoner.

Hittil har man løst problemet ved å overlate til spesielle sentrale bibliotek å engasjere personale som innehar de ulike kulturelle kompetanser (men oftest mangler en bibliotekarutdannelse) for å fylle de nødvendige oppgavene.

Som nevnt er det slett ikke sikkert dette problemet skal løses gjennom bibliotekarutdanningen.

Det andre gjelder de *sosialfaglige oppgaver* som personalet i mange biblioteker opplever

som en del av sitt arbeid gjennom at bibliotekene i så stor grad er blitt sosiale arenaer for minoritetspersoner, ikke minst unge. Det kan dreie seg om svært alvorlige temaer – som f.eks. tvangsekteskap som flere bibliotekarer beretter at de får fortvilte betroelser om – der bibliotekaren blir nær, men samtidig ofte nokså hjelpeløs. Fordi rådgivning og eventuell inngripen i situasjonen i høyeste grad krever både spesialkompetanse og tilgang til andre samfunnsressurser.

Det er klart at sosialfaglig personale kan (og ofte skal) bringes inn, men samtidig vet en at det er en veldig forskjell på den terskelen som skal til for å hente råd hos bibliotekaren og det å oppsøke en sosialrådgiver. Selv om sosialrådgiveren skulle være i biblioteket.

Dessuten er det grunn til å tro at behovet for at bibliotekarer får relevant sosialfaglig kompetanse bare vil øke, ettersom bibliotekenes utvilsomme suksess som flerkulturelle møteplasser bare øker.

Her synes forskjellen mellom hva bibliotekarutdannelsen tilbyr og bibliotekarers daglige virkelighet å være svært stor.

Selv om bibliotekene etter hvert i enda større grad enn nå vil samarbeide med de sosialfaglige instanser i kommunen, er det sannsynlig at bibliotekarene selv vil trenge en viss sosialfaglig ballast.

Det tredje er knyttet til biblioteket som *integrasjonsfremmede institusjon*. Jeg har tidligere nevnt en rekke aktiviteter knyttet til dette: lekselesningsgrupper, språkutvikling, jobbsøking, streetwalking, biblioteket som sentral for samfunnsinformasjon, «jente-grupper», anti-rasistisk arbeid, osv. Det kan i noen tilfelle ligge nær de sosialfaglige oppgavene nevnt ovenfor, men er likevel av en annen art.

Også på dette feltet bør bibliotekarutdanningen forberede mer på slike aktiviteter. Det er jo grunn til å tro at bibliotekets voksende funksjon som møte- og lærested bare vil øke behovet for den type mestringskompetanse som dette krever.

4. Temaer og kursforslag

Prosjektets grupper fremmet forslag til et testkurs. På grunnlag av dette og de refleksjoner jeg selv har gjort meg underveis i prosjektet har jeg forsøkt å

sammenfatte temaene i seks overgripende kompetansefelt.

Noen av dem kan gi grunnlag for egne kurs i en grunnutdanning eller som etterutdanning. Eksempler kan være «Krysskulturell forståelse» og «Samtidsdokumentasjon». Andre beskriver felt der behovet for kompetanseoppbygging er stort, men ikke kan dekkes inn som noe enkeltkurs, som «Kulturkunnskap». Og kompetansefeltet «Best/Worst Practice: eksempelsamlinger», egner seg kanskje best som en løpende oppdatering på en web-side og som eksempelbruk i konferanser om ulike temaer.

Kompetansebehov kan tilfredsstilles på mange ulike måter, fra det minimale i form av en styrking av visse sider av allerede eksisterende utdanning, til det helt store i form av utviklingsprogrammer som løper over lang tid.

Dessuten kan en del fra ett kompetansefelt i høyeste grad kombineres med deler fra andre felt og likevel utgjøre en alternativ fornuftig innfallsvinkel.

4.1.1 Det er behov for læremidler som er skrevet for å være læremidler

Utsagn som at det viktigste er å ha de riktige personlige egenskapene, er nok et resultat av at det ikke er bygget opp en adekvat systematisert faglighet som arbeidet i forhold til minoriteter kan håndteres gjennom. Der finnes en god del erfaring, men erfaringen er ikke i tilstrekkelig grad omgjort til generalisert innsikt.

På seminarer som skal belyse utfordringer ved kulturell diversitet, skjer dette nesten utelukkende via fremleggelser av hvordan institusjoner som arbeider med feltet fungerer, via rekker av case-fremleggelser og via diskusjoner av konkrete erfaringer. Altså lange rekker av enkeltkasus.

Riktignok innledes nesten alltid seminarene av spesialister utenfra som forsøker å presentere overordnede innsikter, ofte forskere som arbeider med et relevant tema. Men det er så godt som aldri tilrettelagt for seminarets spesielle behov og «treffer» dermed sjelden. Det blir mer innspill enn undervisning. På tross av at hver part leverer meget gode bidrag ut fra sine premisser.

Personlige egenskaper er naturligvis bra. Å bruke perso-

nale med minoritetsbakgrunn er meget ønskelig. Case-informasjon og case-disseksjon presentert på konferanser kan være svært lærerikt. Særlig for å bygge bro fra teorier, analyser og systematiseringer og over til den praktiske virkeligheten.

Men det er nettopp konkret anvendbare teorier, analyser og systematiseringer som gjerne mangler – det faglige blikk som kan sammenligne de ulike kasus og analysere og systematisere ut fra dem.

Nordisk litteratur om arkivers, bibliotekers og museers rolle i forhold til det multikulturelle samfunnet består mest av konferanserapporter og utredninger. Ofte meget innsiktsfulle, men ikke godt egnet som lærebøker. Vi trenger flere nordiske bøker, artikler og annet som er skrevet for å være læremidler.

Og vi trenger mer anvendt forskning på de ulike problemstillinger kulturinstitusjonene står overfor i et flerkulturelt samfunn, og som i neste omgang kan omsettes i læremateriell. Det er svært mye vi ikke vet!

4.1.2 Grunnutdanning

Å endre *grunnutdanninger* er ikke lett, og av meget gode

grunner. De representerer et vanskelig fremforhandlet minste felles multiplum av rent faglige interesser, institusjonsinteresser, praksisbaserte interesser, kulturpolitiske interesser, etc.

En viktig argumentasjon for det flerkulturelle feltets inklusjon i grunnutdanningene er at virkeligheten har endret seg, men virkelighetsendringsargumentet vil nok enhver interessepart kunne bruke.

At våre samfunn er blitt flerkulturelle er nok likevel en endring som er mye mer betydningsfull enn mange andre endringer, og hvis konsekvenser etter alt å dømme kommer til å stå i sentrum for svært mye av samfunnets oppmerksomhet i det 21. århundret – på godt og vondt. Det at man fremdeles i mange tilfeller synes å ignorere denne nye situasjonen kan for ettertiden komme til å virke komisk – eller tragisk.

Uansett: kontinuerlige samfunnsendringer fører selvsagt alltid til at selv grunnutdanninger likevel må forandre seg hele tiden.

Det man uten videre bør kunne forvente av utdanningsinstitusjonene er at den flerkulturelle dimensjonen bringes

inn i grunnutdanningen i alle temaer der dette er naturlig.

I kurs om bibliotek og samfunn, i kurs om arkiv og etikk, i kurs om museene og deres målgrupper, osv. Ikke minst når en omtaler internasjonalisering og globalisering, så må man ikke unngå å få med at våre flerkulturelle samfunn er våre kanskje mest daglignære resultater av disse prosessene.

Noen fra utdanningsinstitusjonene har foreslått at man kan lage valgfrie kurskomponenter i grunnutdanningen om det flerkulturelle – og samtidig fremhevet hvor lite sannsynlig det er at særlig mange vil velge det.

Valgfrie kurskomponenter kan være bra, men hvis dette fører til at den flerkulturelle dimensjonen *ikke* blir integrert i mange deler av grunnutdanningen, betyr det at temaet i enda større grad enn nå kan bli stigmatisert som et separat felt for de spesielt sosialt engasjerte.

Poenget er at samfunnets normaltstand pr. idag er å være flerkulturelt og da må også resultatet bli at det i grunnutdanningen alle steder det er naturlig, tas med den dimensjonen at det flerkulturelle faktisk er normalt.

4.1.3 Kombinasjonsutdanning

Det er påpekt at grunnutdanningen ikke alltid gir kompetanse som er tilpasset den virkeligheten de ansatte i arkiver, biblioteker og museer møter i sitt arbeid. Samtidig er grunnutdanningen vanskelig å endre så radikalt som en hensyntagen til dette kanskje kan tilsi.

Da er det naturligvis viktig å utnytte aktivt den mulighet som kombinasjonsutdanninger gir – f.eks. ved at en bibliotekutdannet person kan ha fordel av å ta delutdanning i sosialfag, at en fremtidig arkivar anbefales å ta kurs i arabisk språk og litteratur i tillegg til et hovedfag i historie, og at en fremtidig museumsperson kan tjene på å ta inn i sin utdanningskombinasjon spesialkurs i flerkulturell pedagogikk.

Få vil naturligvis velge slike utdanningskombinasjoner hvis ikke arkivinstitusjonene, bibliotekene og museene gir fortrinn ved ansettelser til personer med slike kombinasjoner i de tilfeller der det er relevant. Og relevant vil det ofte være dersom man f.eks. skal arbeide i biblioteker i både store og mellomstore byer.

4.1.4 Videreutdanning

Videreutdanning er et fleksibelt redskap. Man kan avholde videreutdanningskurs uten krav om regularitet og man kan «spisse» temaet til spesielle målgrupper med spesielle kompetansebehov. Dessuten arrangeres ofte videreutdanningskurs av styrelser, organisasjoner og firmaer utenom utdanningsinstitusjonene. Dette gir naturligvis enda større fleksibilitet.

Det ligger en fare i at man kan la være å integrere den flerkulturelle dimensjonen i grunnutdanningene under henvisning til at flerkulturalitet er et tema som bare egner seg for videreutdanning. I så fall oppnår en at normalitetssiden ved den flerkulturelle situasjonen svekkes og at det flerkulturelle som noe særegent for spesielt interesserte styrkes.

Likevel er selvsagt videreutdanning et ekstremt viktig virkemiddel. For å unngå at videreutdanningen blir et frivillighetstema for de allerede spesielt interesserte, bør man både sørge for at den som tar slike kurs får fordeler av det og/eller at hele arbeidsplasser (inkludert ledelse) tar videreutdanningskurs i slike temaer for å oppnå

en høyning av kompetansen til institusjonen som helhet og ikke bare til enkelte ansatte.

4.2 Krysskulturell forståelse

Dette temaet ble oftest nevnt av prosjektgruppene medlemmer som et nødvendig element i kompetansen til personalet i arkiver, museer og biblioteker.

Temaer som er vanlige innenfor kurs i krysskulturell forståelse er: kulturbegrepets historie, bruksmåte og begrensninger; gruppe- og individfokusede perspektiver; hvem «eier» perspektivene; identitet som kontekstuell, relasjonell og situasjonell; rettferdighets- og lojalitetsetikk; ære og skam; differensiering, kontrastering, dikotomisering; postmoderne identitetsforståelser.

I de fleste land finnes der universiteter, høyskoler og private aktører som tilbyr denne typen kurs, sikkert av varierende kvalitet og relevans. Vanligst er de som etterutdanningskurs tilpasset arbeidsplasser der de ansatte har mye å gjøre med brukere med ulik kulturell bakgrunn. Politiet er et typisk eksempel, ulike kommunale tjenester et annet. Av det jeg tilfeldig kjenner til har enkeltbibliotekarer og

enkeltlærere gjennomgått slike kurs, men sjeldnere hele staben ved skolen eller biblioteket.

4.2.1 Hvorfor krysskulturell forståelse?

For en bibliotekar som i sitt daglige virke oppnår god kontakt med f.eks. unge muslimske jenter, er det selvsagt verdifullt å ha gjennomgått en drøfting av begrepene ære og skam, både sett i forhold til jentenes kulturelle bakgrunn og bibliotekarens egen kulturelle bakgrunn. De fleste fra de nordiske majoriteter har sannsynligvis så unyanserte oppfatninger av denne problematikken at de ikke ville kunne handle adekvat i en samhandlingssituasjon der dette var en problemstilling.

For en arkivar eller museumsansatt som arbeider med samtidspdokumentasjon og kanskje skal besøke folk fra andre kulturer i deres hjem eller spørre dem ut om deres livshistorier, er det også viktig å ha en forståelse for krysskulturell kommunikasjon. Ikke nødvendigvis ved at en kjenner de eksakte høflighetskodene for den minoriteten en besøker (de vil selvsagt variere innen minoriteten også, f.eks. avhengig av utdanningsnivå

o.l.), men at en har etablert en forståelse av ulike prinsipper. Hva kan en spørre om? Hva vil en få et «ærlig svar» på? For hva er egentlig et såkalt «ærlig svar»?

Selv noe så enkelt som setningsstrukturen i et spørsmål kan oppfattes som svært høflig eller svært uhøflig.

I det hele tatt: For alle som i sitt arbeid har behov for å kommunisere over kulturgrenser er en kompetanse i krysskulturell forståelse viktig fordi den hjelper oss til å omgås hverandre som hele, nyanserte mennesker og ikke bare som kategorier.

Så viktig er innsikt i krysskulturell forståelse og så normal burde slik innsikt være, at det burde være et tema gjennom hele skolen, på ulike nivåer. Men det faller utenom rammen for dette prosjektet.

4.2.2 Hvordan krysskulturell forståelse?

Krysskulturell forståelse bør tilbys som etterutdanningskurs for enkeltarbeidsplasser tilpasset den arbeidssituasjon og de arbeidsoppgaver institusjonen har. En slik tilpasning kan skje gjennom et samarbeid mellom institusjoner som gir slike kurs

og de som ivaretar utdanninger for arkivinstitusjoner, museer eller biblioteker. Den annen part i samarbeidet kan også være faglige organisasjoner eller direktorater/styrelser som ofte arrangerer kurs.

Når kurs arrangeres bør en ta hensyn til at dette mer dreier seg om å opparbeide redskaper for refleksjon og forståelse enn om konkret kunnskap. Enkeltpersoner fra arbeidsplasser som har gjennomgått slike kurs vil normalt ha svært liten gjennomslagskraft hvis de andre på arbeidsplassen ikke deler de samme refleksjons- og forståelsesredskaper.

Derfor bør hele arbeidsplasser – inkludert ledelse – ta kursene sammen.

Ettersom dette er utpregede modningstemaer og ettersom det er viktig at en underveis får brukt erfaringene fra den daglige arbeidssituasjonen, bør kursene holdes som flere samlinger over nokså lang tid.

Elementer fra kurs i krysskulturell forståelse kan inngå i de kritiske og analyserende vurderinger av hva et arkiv, museum eller bibliotek er som finnes i de fleste eksisterende utdannelsene. Spesielt er anledningen til

å se institusjonene/profesjonene utenfra i et flerkulturelt lys verdifull.

Elementer fra kurs i krysskulturell forståelse kan også inngå i kursdelene om kulturpolitikk som finnes i bibliotek-utdanningene. F.eks. kan en drøfting av hvordan/hvorvidt ulike grupper oppfatter seg selv som aktører i samfunnet generelt og i kultursektoren spesielt være en viktig del av et forståelsesgrunnlag for hvordan et multikulturelt samfunn fungerer.

Og endelig kan *elementer fra kurs i krysskulturell forståelse inngå i arkivutdanningens del om etikk* (f.eks. en drøfting av hvordan etiske grenser kan oppfattes forskjellig med ulik kulturell bakgrunn) og *i et kurs for arkiver og museer om samtidsdokumentasjon* som jeg kommer tilbake til nedenfor.

4.3 Kulturkunnskap

Krysskulturell forståelse er ikke det samme som det jeg her har valgt å kalle kulturkunnskap. Tvert i mot vil de som gir kurs i krysskulturell forståelse ofte være opptatt av at de gir kurs som gir redskaper for samhandling og ikke konkret kunnskap

om bestemte kulturer. De vil kanskje også si at konkret kulturkunnskap kan virke fordomsbekreftende fordi den vil basere seg på stereotypier, der unntakene er likeså mange som de som faktisk lever opp til dem.

Det jeg her refererer til som kulturkunnskap er imidlertid kunnskap om kulturtradisjoner i humanistisk forstand: f.eks. om et områdes kunsthistorie, religiøse utvikling, litteratur, teater. Sant nok en svært gammeldags (og ikke særlig presis) måte å bruke kulturbegrepet på som er mest beslektet med ideer om «store tradisjoner», men som jeg for dette formålet finner nyttig.

Verdien av kulturkunnskap er omdiskutert, og er ikke minst blitt heftig diskutert innen dette prosjektet. F.eks. i bibliotekutdanningene er litteraturkunnskapsdelen svært redusert i forhold til tidligere, til fordel for en sterkere og sterkere vekt på informasjonsfaglige perspektiver, og mange oppfatter en argumentasjon for kulturkunnskap som «gammeldags», delvis fordi man frykter en gjeninnføring av en akademisk pekefinger om hva som er verdifullt og ikke, og delvis fordi man mener

at pluraliteten i de kulturelle ytringer er så stor at et kulturkunnskapskurs vil være umulig. Da blir det naturligvis enda mer umulig om man i tillegg bringer inn dagens *etniske* mangfold.

For *museene* er derimot betydningen av å ha konkret kulturkunnskap sett på som en selvfølge. Museene ser sin primæroppgave som knyttet til å ha kunnskap om de kulturproduktene – dvs. gjenstandene – som finnes i deres samlinger. Er det et museum om vikingtiden er den selvfølgelige basis kunnskap om vikingtidens kultur. Er det et museum om finsk kunst er det kunnskap om denne kunsten som er det primære. Konkret kunnskap om den spesifikke kulturen eller kulturproduktene er den selvsagte basis.

I museet er å ordne og tilveiebringe kunnskapen både nødvendig og ønskelig, men er likevel en sekundær oppgave.

Arkivinstitusjonene befinner seg muligens derimellom? Selv om de utdanninger som finnes i arkivvitenskap fokuserer på å ordne og tilveiebringe informasjon, er det vanligvis personer som (også) er historikere som blir arkivarer. Altså personer

med konkret kunnskap om en spesifikk kultur eller spesifikke historiske omstendigheter. Denne kunnskapen er ofte viktig for å kunne ordne og tilveiebringe et arkivmateriale på en optimal måte.

Dagens *bibliotekutdanning* fokuserer ikke bare på ordning og tilveiebringelse av kunnskap, men også på kulturpolitikk og samfunnsmessige forhold. Selv om tidligere bibliotekutdanningers vekt på konkret tilegnelse av litteratur i varierende grad i de ulike nordiske land er nesten borte fra utdanningen, hevdes det likevel at bibliotekstudenter med minoritetsbakgrunn (ofte/ av og til?) dropper ut av utdanningen fordi de mangler de andre studentenes selvfølgelige (og åpenbart viktige?) kunnskap om majoritetssamfunnets litteraturtradisjoner.

4.3.1 Hvorfor kulturkunnskap

Hvorfor er konkret kunnskap om spesifikke kulturer og kulturprodukter så viktig?

Siden verdien er bestridt, vil jeg legge litt ekstra mottrykk på dette temaet. Hovedgrunnen er rett og slett at betydningen av konkret kunnskap om majoritetens kulturer og kultur-

produkter tas så til de grader for gitt. Vi har universitetsfag som utelukkende har dette som tema. Kunnskap om majoritetens kulturer og kulturprodukter formidles på mange nivåer og fra mange innfallsvinkler og med et utall av deltemaer uopphørlig. Det regnes som en selvsagt basis i medborgernes dannelse. Og da er det naturligvis ikke snakk om kunnskap om utdaterte gamle klassikere, men om den hele tiden skiftende produksjonen av kulturuttrykk såvel som om eldre kulturuttrykk med fortsatt relevans.

Skal man anerkjenne det flerkulturelle som en normaltilstand, må også kunnskap om andre kulturer og kulturhistorier enn majoritetens gjøres normale

For eksempel: I hele Norge finnes det i skrivende stund sannsynligvis ikke en eneste person som har en høyere akademisk utdanning på pakistansk kunst og kunsthåndverk, enda personer av pakistansk opprinnelse utgjør den største nye minoriteten i landet. Sannsynligvis har ingen reflektert over at dette skulle være en mangel, enda det kunne blitt en viktig nøkkel til kvalifisert kommunikasjon

mellom pakistanske og norske personer.

I det lokale museet, ja endog i det regionale museet, finnes det som regel ikke en eneste person som har fagkunnskap knyttet til noe utenfor nasjonens eller Europas kultur. Når en slik institusjon lager kulturarrangementer med nye minoriteter skjer det gjerne på de opptredendes egne premisser, men ut fra feil begrunnelse. For vertsinstitusjonen kan ikke annet. Den har intet personale med faglig kunnskap om det som fremvises.

Dermed nedfelles det ikke i museets «grunnmur», men blir til et evenement der fokus er på en givende kveldsopplevelse og fremtidens forjettede integrasjon.

Mye ressurser brukes på prosjekter der målet er å forstå hverandre som mennesker i en flyktig samhandlingssituasjon og ut fra en sosialpolitisk målsetting, mens lite brukes til å bygge opp gjensidig respekt ut fra en verdsetting av konkret kunnskap om det som enkelt-minoriteter vurderer som de mest verdifulle og prestisjetunge delene av sin kultur, kanskje i et møte med det tilsvarende fra majoritetskulturen.

I majoritetskulturen foregår det en stadig vurdering av kvaliteten til kulturelle uttrykk. Skal man anerkjenne det flerkulturelle som en normaltilstand må man komme så langt at man også vurderer andre kulturers uttrykk ut fra kvalitetskriterier, snarere enn bare å begeistres over at andre kulturer i det hele tatt kommer til uttrykk. Det dreier seg ganske enkelt om likeverdighet i praksis. Vurdering av kvalitet med gyldighet for flere – selv om det subjektive elementet dominerer – krever konkret kunnskap om bakgrunnen for det som vurderes.

4.3.2 Hvordan: Kulturkunnskap

Men hvordan skal slike kunnskapskrav omsettes i konkrete utdannelsesforløp?

Realiteten i dagens samfunn er jo at man står overfor mange ulike kulturbakgrunner. Å lære om så mange ulike kulturbakgrunner blir u håndterlig og eventuelt fullstendig overfladisk.

Da må det igjen understrekes at selv om en kunnskap normalt forefinnes og er anerkjent i et samfunn, er den ikke nødvendigvis delt av alle. Enkelte forvalter kunnskap til nytte for flere.

Man kan tenke seg følgende:

Generelt: kunst-, teater-, litteraturhistorie/-vitenskap med globalt perspektiv.

Grunnkursene i universitetsfag som kunst-, teater-, litteraturhistorie/-vitenskap bør gis et mer globalt perspektiv enn det som ennå ofte er tilfellet.

Bibliotek, grunnutdannelse: store utenomeuropeiske litteraturtradisjoner: kort, elementær innføring.

Dersom det i grunnutdannelsen for bibliotekarer fremdeles gis noe innføring i litteratur og annen kulturkunnskap, vil det være underlig om man trosser virkeligheten og fremdeles insisterer på et perspektiv som utelukkende er nasjonalt og/eller vestlig. At det i slike tilfeller ikke tas med noe innføring i de mest elementære karakteristika ved enkelte store utenomeuropeiske kultur- og litteraturtradisjoner, må være vanskelig å begrunne.

Bibliotek/arkivinstitusjon/museum: grunnutdannelse/videreutdannelse: Valgfrie kurs om kultur fra ulike deler av verden. Studentene kan oppmuntres til å ta valgfrie kurs om f.eks. latinamerikansk kultur, kulturer utløpt fra det indiske subkonti-

nettet, arabiske kulturer, osv. «Alle» fremhever at slike kurs ikke er populære, kanskje fordi de er for sterkt knyttet til en del av befolkningen som har lav anseelse. Kursene kan imidlertid selges bredt til mange ulike kulturarbeidere. I de tilfeller der det er relevant bør det å ha tatt slike kurs gi fortrinn ved ansettelse, f.eks. ved bibliotekarstillinger i byer der en stor andel av befolkningen er nye minoriteter.

Bibliotek/arkivinsitusjon/museum: Motivering av personale til å erverve seg kulturspesifikk kunnskap gjennom kombinasjonsutdannelse

Bibliotekarer/arkivarer/museums-personell bør, i tillegg til sin ordinære fagutdannelse, oppmuntres gjennom fortrinn ved ansettelse og lønnsmotivasjon til å ta større fagenheter ved universiteter og høyskoler om et språk og en kultur som er særlig relevant for biblioteket/arkivet/museet.

Bibliotek/arkiv/museum: enkeltansatte med hovedutdannelse om relevant minoritetskultur. Større biblioteker/arkiver/museer kan ansette en eller flere

personer som har hovedutdannelse om en minoritetskultur som er godt representert i regionen.

Bibliotek/arkiv/museum: samarbeid med institusjoner som har nødvendig kompetanse.

Kulturinstitusjonene bør mer systematisk samarbeide med institusjoner som har kompetanser de trenger.

4.4 Samtidsdokumentasjon

Nesten alle de temaer og tiltak som nevnes i denne rapporten har et samtidsfokus. Jeg skal her spesielt omtale samtidsdokumentasjon.

Samtidsdokumentasjon er et «gammelt» tema i Sverige, der «Samdok»-samarbeidet mellom flere museer har eksistert siden 1977. I Norge finnes der et nettverk for samtidsdokumentasjon i museene og et sekretariat som har eksistert siden 1996.

Enkelte arkiver og museer har de siste årene gjennomført prosjekter der de går aktivt ut for å samle inn både gjenstander og personlige livshistorier. Disse initiativene er meget positive og vil forhåpentlig følges opp av flere etterhvert, bl.a. fordi det dreier seg om å samle inn mate-

riale og informasjon som er i ferd med å gå tapt.

Der ligger en rekke kompetansemessige utfordringer i å drive en samtidsdokumentasjonsvirksomhet, kompetanse som ikke alltid er til stede i tilstrekkelig grad hos de som arbeider med det. Det er klart at det beste lett kan bli det godes fiende, og at en fokusering på strenge kompetansekrav kan føre til at ingenting blir gjort.

På den annen side bør man selvsagt hele tiden bestrebe seg på at de som arbeider med samtidsdokumentasjon gjennomgående har den kompetanse som skal til for at et arbeid med rimelig faglig nivå utføres. Særlig hvis en ønsker at samtidsdokumentasjon skal bli langt mer utbredt enn nå.

Samtidsdokumentasjon på tvers av kulturer – f.eks. ved at museums- og arkivansatte fra majoritetskulturen dokumenterer minoritetskulturer – krever kompetanse om følgende:

- *den kulturen som står i fokus for dokumentasjonen.* Alle forstår at dersom en person fra – la oss si – Sri Lanka uforberedt skulle foreta en dokumentasjon av finner og deres kultur, så ville vedkommende

komme helt galt av sted dersom hun/han manglet den mest grunnleggende forhåndskunnskap om finsk kultur og samfunn. Han ville ikke kjenne den mangefasetterte konteksten som gjenstander og utsagn inngikk i og som ikke lar seg forklare på få minutter. Han ville ha vanskelig for å få med utfyllende materiale, bl.a. fordi han ikke visste hva han ikke hadde fått vite. Han ville ikke ha kunnskap til å stille relevante oppfølgings spørsmål og ikke tilstrekkelig kunnskap til å gjøre en kritisk vurdering.

Men ikke alle dokumentalister fra nordiske majoritetskulturer ser dette kompetansekravet som nødvendig når de selv skal dokumentere nye minoriteters kulturer. Det kan virke som om enkelte ser det som tilstrekkelig å etablere kontakt og så møte opp med sine registreringsverktøy og stille spørsmål på stedet om betydning og kontekst, uten forhåndskunnskap.

- *språk (og alfabeter).* Tolker eller oversettere som ikke har en utdannelse innen det feltet det skal oversettes i forhold til, vil alltid ha en misforståelsesandel i tolkningen som

kan ha store konsekvenser for forståelsen av det som er sagt/skrevet.

- *minoritetskulturene slik de arter seg i opprinnelseslandet og i det nye landet.* Man kommer ikke langt med en norsk forståelsesbakgrunn om man vil dokumentere norsk-amerikanere i USA. Men man kommer heller ikke i mål med bare en amerikansk forståelsesbakgrunn. Å dokumentere vietnamesere i Norge krever at en vet noe om opprinnelseskulturen, så vel som vietnamesernes spesielle tilpasning til det norske samfunnet.

- *forståelse av hybridiseringsprosesser.* Mange mennesker tilhører ikke enten den ene eller den andre kultur. Dette er ikke nødvendigvis bare et spørsmål om individuelle valg, men om større strømninger av stor samfunnsmessig betydning. Mange forskningsdisipliner har forbausende dårlige analytiske redskaper for å forstå hybridiseringsprosesser.

Dessuten er følgende grunnleggende:

- *utvalgsmetodikk* syndes det ofte mot i samtidsdokumentasjon – åpenbart ut fra en idé

- om at en ikke kan dekke alt, så da vil utvalget likevel være tilfeldig. Men et tilfeldig utvalg er faktisk en beregnet kvalitet. Et ugjennomtenkt utvalg er aldri tilfeldig. Og muligheten for at utvalget blir skjevt på en måte som gir et dramatisk ikke-representativt resultat blir selv sagt stor når man skal foreta et utvalg innen en kultur/gruppe/kategori man ikke kjenner.
- de *etiske problemstillinger* som knytter seg til dokumentasjon mht eventuell anonymisering, taushetsplikt, konsekvenser av offentliggjøring, osv. er viktige når man f.eks. skal dokumentere livshistorier der forfalskede papirer og ulovlig innvandring er vanlige elementer. Man må også skaffe seg rede på hvilke oppfatninger den som avgir personlige opplysninger har om hva som er av privat karakter og ikke. Den grensen mellom privat og offentlig som en islandsk dokumentalist kan se som selvinnløsende, behøver ikke være det for en iraner. Spesielt ikke hvis iraneren er en kvinne.
 - *krysskulturell kommunikasjon og forståelse* har jeg vært inne på den allmenne betydningen av.

4.4.1 Hvordan: Samtidsdokumentasjon

Det er kanskje på tide at Samdok-arbeidet gir seg utslag i *produksjon av læremidler som systematisk tar for seg samtidsdokumentasjon generelt* og som inkluderer de spesielle utfordringer samtidsdokumentasjon i det flerkulturelle samfunnet stiller museer, arkiver og andre overfor. At dette burde inngå som *en del av museologiutdannelsen* burde være en selvfølge, og det burde også være grunnlag for *etterutdanningskurs*. Det arrangeres årlige konferanser om samtidsdokumentasjon, men disse kan ikke erstatte et systematisk kurs.

Det kan også være fruktbart å koble kompetansebygging i samtidsdokumentasjon med de formidlingsrettede temaene under «Samtidspresentasjon – om å nå hverandre». Til sammen kan de utgjøre et kurs som sikter på å gi innsikt i særlig museenes og arkivenes rolle som samtidsorienterte institusjoner.

4.5 Samtidspresentasjon – om å nå hverandre

Sett fra museenes, arkivinstitutionenes og bibliotekenes synspunkt er en sentral problemstil-

ling å *nå* minoritetene og dertil å *nå inn* til dem, i den forstand at man ønsker å få dem i tale.

På den annen side kan man gjerne se det slik at der er et latent behov for minoritetene til å bruke museene, arkivinstitutionene og bibliotekene for formål de i liten grad ennå vet at disse institusjonene kan brukes til.

Egentlig trenger de *hverandre*. Minoritetene innehar blant annet kunnskap om en del av den samfunnshistoriske utviklingen som forskerne trenger å vite mer om og de har ulike ressurser som arkivinstitutioner, museer og biblioteker kan ha nytte og glede av.

Arkivinstitutionene, museene og bibliotekene kan være med på å skape respekt for de nye minoritetenes kulturer i majoritetsbefolkningen og fungere som arenaer for minoritetene.

4.5.1 Å nå de nye minoritetene

Kulturinstitutionene skal «nå» de nye minoritetsgruppene, kreves det fra politisk hold.

Dette kravet/ønsket/målet har delvis vært fremlagt som *en plikt til å fungere like godt for alle grupper i samfunnet* og delvis som *et ønske om at kultur-*

institusjonene skal fungere som integrasjonsinstrumenter.

Ønsket om at kulturinstitusjonene skal fungere som integrasjonsinstrumenter er ikke nytt. Da de første museene ble åpnet for publikum, skulle de virke oppdragende på almuen. På 1800-tallet skulle de bygge nasjonen – i mange nye nasjoner er museene fremdeles tenkt på som instrumenter for å skape nasjonal enhet. Når kulturinstitusjonene i dag skal fungere som integrasjonsinstrumenter, kan det godt sees som et ledd i en ny nasjonsbygging, der en harmonisk samfunnsfunksjon i et pluralistisk og multikulturelt samfunn er målet.

For mange kulturinstitusjoner vil det enkleste målet på suksess i det multikulturelle samfunn være å ha en stor andel av nye minoriteter blant de besøkende/brukerne.

Mens bibliotekene ikke synes å ha et problem med å få en stor andel brukere fra minoritetene, er minoritetspersoner sannsynligvis sterkt underrepresentert blant publikum i museene (dette vet vi faktisk ikke så mye konkret om: i det hele tatt er det ikke så sterke tradisjoner i Norden for løpende å skaffe seg ulike former

for kunnskap om sitt publikum). Arkivene er hittil i stor grad blitt brukt av spesialister eller av spesielt interesserte (f.eks. i slektsforskning), så arkivene har egentlig et generelt behov for å nå et allment publikum.

Museene har en stor overrepresentasjon av publikum med høy utdanning og deres barn. Ser man på den sosiale sammensetningen av nye minoriteter vil man generelt finne et lavere utdanningsnivå enn i majoritetsbefolkningen og – selv i tilfeller der utdanningsnivået er høyt – en større andel som arbeider i yrker som ikke krever så høy utdanning.

Sannsynligvis er en del av problemstillingen med å nå minoritetsgrupper knyttet til at mange i disse gruppene – på lignende måte som personer med lav utdanning fra majoritetsbefolkningen – har lite kunnskap om og interesse for den type kulturinstitusjoner som museer og arkiver er.

Der foreligger altså en generell utfordring i å nå lavt utdannede personer, uansett kulturell opprinnelse.

I forhold til den generelle målsettingen om å nå såkalte «nye» brukergrupper, er det et

problem at de fleste kulturinstitusjoner er lite profesjonelle når det gjelder målgruppetenkning og markedsføring i forhold til andre målgrupper enn de vanlige. En profesjonalisering av kulturinstitusjonenes målgruppetenkning har vært lite nødvendig når de ansatte i kulturinstitusjonene henvender seg til den samme sosialgruppe de selv tilhører: Den velutdannede middelklassen. Dette gjelder i høy grad arkivene/museene, men også litt bibliotekene.

Henvender man seg til profesjonelle markedsførere for å skaffe seg innsikt, vil en gjerne oppdage at deres teorier og systematiseringer er beregnet på kommersielle aktører som «spisser» og forenkler sitt produkt for maksimalt å nå frem. De har vanligvis lite kunnskap om hvordan en overfor nye brukere skal gripe an formidlingen av en ikke-kommersiell institusjon som har bredde og kompleksitet som sitt produkt-«varemerke».

Der er en del spesielle problemer tilknyttet det å nå nye minoriteter:

- De nye minoritetene er hverken homogene etnisk eller mht andre variabler som utdanningsnivå, klassesamhørighet, fag-

lig tilhørighet, religiøs tilhørighet, allmenn verditilhørighet, osv. De kan vanskelig nåes som én målgruppe. Kanskje bør de heller ikke betraktes som én målgruppe hvis man tar deres kulturelle forskjellighet på alvor..

- Museums- og arkivkonseptet kan rett og slett være ukjent i den kulturen en minoritetsperson kommer fra.
- Minoritetspersoner inngår ofte i kommunikasjonsnettverk som er adskilt fra majoritetssamfunnets. De bruker ofte ikke majoritetens media og kan da ikke nåes via vanlige kanaler som medieomtale, annonsering, osv. Dette er et gjensidig problem som forsterker skillet: majoritetens media bringer nemlig lite eller ingenting fra minoritetenes liv og det de er opptatt av.
- Ulike minoritetsgruppers kommunikasjonsnettverk er oftest adskilt fra hverandre.

Men temaet kan ikke bare behandles som et spørsmål om riktig forståelse av kommunikasjonsnettverk og profesjonell markedsføring.

4.5.2 Samarbeid med minoriteter og andre brukergrupper

Man må selvsagt presentere noe som er *relevant* og *interessevekkende*. Da har mange kulturarbeidere lett for å tenke i enkle kategorier og f.eks. gå ut fra at «tyrkerne» er interesserte i tyrkisk kultur fordi det uttrykker deres røtter og identitet. Men kanskje er et flertall av «tyrkerne» mer internasjonalt orientert og snarere opptatt av de tyske Bundesligakampene i fotball enn tyrkisk kultur? Det er lett å ta for gitt hvem «tyrkerne» er, avhengig av hvilket ståsted «de» sees fra.

Som det ble påpekt ovenfor, er de nye minoritetene hverken homogene etnisk eller mht andre variabler som utdannelsesnivå, klassetilhørighet, faglig tilhørighet, religiøs tilhørighet, allmenn verditilhørighet, osv. Et prosjekt som skal trekke en bestemt minoritetsgruppe til et museum/arkivinstitusjon/bibliotek kan således ha større muligheter for å lykkes hvis personalet i museet/arkivinstitusjonen/biblioteket ikke bare har kunnskap om den aktuelle

minoriteten, men også innsikt i den interne differensieringen innen minoriteten.

Men selv om alt passer, er det i praksis meget vanskelig å lykkes med å trekke nye brukergrupper hvis en ikke etablerer et samarbeid med personer og organisasjoner fra den aktuelle minoriteten.

Konsultasjoner med relevante minoritetspersoner og -grupper, og meddeltagelse i formidlingsprosjekter som omhandler deres egen kultur, betraktes som den beste metode hvorigjennom en kan oppnå et nytt publikum/nye brukere. Dette kan skje på mange ulike nivåer.

Man kan samarbeide med «fokusgrupper» av minoritetsmedlemmer som sammen med kulturinstitusjonen arbeider med å finne frem til hva som kan være relevante temaer for minoritetsgruppen.

Man kan opprette kontaktgrupper under utarbeidelsen av en utstilling eller et arrangement eller annet der en minoritet har en spesiell interesse eller kompetanse, og engasjere dem i tilleggsarrangementer av sosial og kunnskapsformidlende art. Og derigjennom oppnå at de føler medeierskap i utstillingen/

arrangementet og i kulturinstitusjonen selv.

Og man kan konsultere den relevante minoritetsgruppen for å forsikre seg om at utstillingen/arrangementet om/fra minoritetsgruppens kultur både er «korrekt» og i overensstemmelse med deres oppfatning av seg selv.

Det bringer oss over til neste punkt:

4.5.3 «Ikke om meg uten med meg» – om å gi stemme til minoriteter

I kulturinstitusjonene har presentasjonen av minoriteters kulturer hele tiden skjedd på majoritetens premisser og gjennom majoritetens øyne.

Som en naturlig reaksjon på dette er minoritetens egen kontroll over presentasjonen av den enkelte minoritet begynt å bli fremmet som et rettighetsspørsmål. Man har formet slagordet: Ikke *om* meg uten *med* meg.

Retten til meddeltagelse – eller endog å kunne bestemme – over formidling om minoriteten er et vanlig tema i forhold til urbefolkninger i Canada, USA og Australia, og har også vært reist i Norden når det gjelder formidling om/av samisk kultur,

og om/av nasjonale minoriteter.

For øvrig er f.eks. de rent samiske museer i Norge ledet av samer eller av samiske interesser, og den norske regjeringens bevilgninger til opprettelse av museer i tilknytning til nasjonale minoriteter som romani-folket og jøder, forutsetter at de er museer *for* disse minoritetene og at formidlingen om dem skal skje på minoritetens egne premisser.

I Norden har man ennå ikke kommet så langt i tenkningen rundt presentasjoner av de *nye* minoritetenes kulturer, men mange utstillingsprosjekter gjennomføres meget nært prinsippet om at minoriteten skal ha kontroll over presentasjoner av deres kultur. Og kulturinstitusjonen kan dermed bli en arena som gir minoriteten stemme.

Å gi stemme til minoriteter vil øke i betydning på en måte som hverken arkivinstitusjoner, biblioteker, museer eller andre kulturinstitusjoner kan ignorere. Det er et spørsmål om å fjerne urett og gi svake grupper anledning til å ta kontrollen over formidlingen av egen kultur.

Helt ukritisk bør imidlertid dette ikke praktiseres. For nett-

opp i praksis dukker det ofte opp uenigheter omkring spørsmål om

- hvem som i siste instans har ansvar for det som formidles i kulturinstitusjonene. For hvem «eier» kulturinstitusjonene? Tilhører de fag som populariserer ut fra sin innsikt? Eller tilhører de «samfunnet» eller bestemte grupper i samfunnet og er til for å tjene deres interesser?
- hvem som besitter kunnskap om hva (har f.eks. alle marokkanere eller svensker spesialistkunnskap om egen kultur?)
- hvem som er riktige representanter for en minoritet
- retten til å ytre seg kritisk til minoritetens interne majoritetsinteresser.

Det er viktig å være forberedt på at disse prosjektene – som alle prosjekter der en samarbeider med utenforstående – normalt vil stille store krav til ryddig prosjektledelse, klar ansvarsfordeling/beslutningslinjer og i tillegg god kompetanse i krysskulturell kommunikasjon, så vel som konkret kunnskap om den kulturelle bakgrunnen til den spesifikke minoritetsgruppen en samarbeider med.

4.5.4 Arkivinstitusjoner, museer og biblioteker som debattarenaer

Internasjonalt har en del kulturinstitusjoner begynt å ta opp debatterte og endog omstridte temaer. For enkelte har det å gi stemme til minoriteter naturlig ført over i at man også har tatt opp debatterte temaer og politiske spørsmål. Museer og biblioteker har huset debattkvelder og laget vandreutstillinger. Svenske Riksutstillinger har en mangeårig tradisjon med å ta opp ulike samfunnsspørsmål.

Et nytt og dristig grep var det likevel da Malmø museer som en reaksjon på et «æresdrap» i Sverige i januar 2002 laget en såkalt «hot spot» (en liten temporær utstilling) om nettopp æresdrap.

Dette drapet utløste en debatt i mange land om hvorvidt man kunne betrakte slike handlinger som uttrykk for en bestemt kultur og i så fall om man da ikke burde åpne for å kritisere ut fra ulikheter i kultur. Generelt har det de siste årene vært en økende tendens til at det politiske feltets vekt på uenighet «bryter seg inn» på det kulturelle feltets vekt på respekt for kulturforskjeller.

Dette gjelder spesielt synet på, og praksis i forhold til:

- kvinners rolle i samfunnet
- ekteskapsinngåelser
- religionens rolle i samfunnet
- ulike seksuelle legninger

En underliggende «rød tråd» som går gjennom de ovenstående problemstillingene er synet på, og praksis i forhold til, i hvor stor grad et individ skal sees som bundet av et fellesskap. Dermed knyttes diskusjonen videre til utøvelsen av menneskerettighetene og til synet på demokrati.

I denne debatten påpekes det dilemmaet en opplyst majoritetsallmennhet nå står overfor ved at respekten for forskjellighet brukes til å forsvare minoritetsholdninger og praksis som den samme opplyste majoritetsallmennhet kjemper imot innenfor sin egen majoritetskultur.

Et vanlig argument til forsvar for å respektere minoritetsholdninger og praksis en selv ikke er enig i, er at en skal la slike holdninger og handlinger endres «innenfra»: «De» må selv gripe fatt i dette, en inngripen «utenfra» kan skape en polarisering som kan hindre, snarere enn fremme, forandring.

Samtidig som dette kan være sant, kan det også føre til at individer som ønsker å bryte ut fra fellesskapets kontroll innenfor minoriteten, kan bli satt utenfor majoritetssamfunnets rettigheter. Dessuten strider en slik holdning nettopp mot ønsket om å fremme et felles «vi» bestående av individer, når «de» blir bedt om å rydde opp hos seg selv.

F.eks. i museene blir de ovennevnte dilemmaene relevante når f.eks:

- personer innenfor minoritetsgruppen, ofte unge mennesker, offentlig ytrer seg i opposisjon til minoritetens majoritet og de fremmer krav om at minoritetens selvpresentasjon i museets utstillinger også skal omhandle den indre konflikten eller ta stilling til den.
- museet har som program å ta opp gjennom utstillinger eller arrangementer aktuelle og til tider kontroversielle temaer. Temaet kan f.eks. dreie seg om minoritetspersoners lovbrudd med bakgrunn i angivelige kulturbestemte oppfatninger og minoritetens representanter kan – selv om de er uenige i lovbruddet – ønske at temaet ikke skal tas opp fordi

de mener det er belastende og kan virke fordomsbekreftende.

Stilt overfor slike utfordringer er det ikke tilstrekkelig for museet å bare bygge på fagkunnskap om den konkrete kulturen og kompetanse på krysskulturell forståelse. Når man gir seg inn på slike felter nytter det ikke å være naiv. Man må skaffe seg den samme type innsikt som politiske aktører ser som avgjørende. Bl.a. å kunne håndtere en oppjaget medieoffentlighet. Man blir jo selv en del av den samme medieoffentligheten.

4.5.5 Hvordan: Nå hverandre?

Ovenstående innledning var meget lang, men nødvendig fordi *så mange nye og helt grunnleggende problemstillinger reises.*

Samlet kan dette sees som *ett* overordnet kompetansefelt og gi grunnlag for et kurs som omhandler arkivinstitusjonens/museets/bibliotekets og publikums forhold til hverandre: Hvordan kan vi nå hverandre, hvordan kan vi være nyttige for hverandre og hvordan kan vi betrakte hverandres interesser med sunn kritisk sans?

I praksis vil det måtte trekkes

på mange ulike typer av faglighet:

- Markedsførers ekspertise på målgruppestrategier
- Medieforskerens innsikt i kommunikasjonsnettverk
- Samfunnsforskerens innsikt i livet «innenfor kommunikasjonsnettverkene»
- Ulike kulturforskeres innsikt i kulturbakgrunn/historisk bakgrunn
- Innsikten til kulturaktører både fra majoritet og minoritet når det gjelder erfaringer med samarbeidsprosjekter
- Innsikt i minoritetsrettighetsproblematikk, postkolonial tenkning
- Ulike spørsmål omkring kulturinstitusjoners deltagelse i medieoffentlighet omkring omstridte saker

Disse faglighetene kan omsettes i viktige kurstemaer som

- Et kritisk blikk på kulturinstitusjonens formidling

Hvilken historisk tradisjon står den i? Hvilke verdier formidler den, eksplisitt og implisitt?

Hvems «historie» er det den formidler og hvems «historie» er det den ikke formidler?

For hvem taler institusjonen:

Et fag og dets innsikt? Nasjonen? Samfunnet? Ulike grupper ved ulike anledninger? En bestemt minoritet? En bestemt majoritet? En majoritet innen minoriteten?

Skal institusjonen fremme den faglige sannhet? Den gode og riktige versjonen som kan bygge samfunnet? Hver interessegruppes/minoritets selvpresen-
tasjonssannhet? Skal den ta stilling til vanskelige spørsmål? Skal den uttrykke tvil?

Hvilke verdier skal institusjonen fremme? Hvilke mål skal den sikte mot?

Og hvilke dilemmaer må institusjonen ta stilling til?

- Formidlingsansvar

Hvilket ansvar har kulturinstitusjonen for å identifisere hvilke stemmer den formidler?

Hvem har ansvaret for ytringer i kulturinstitusjonen hvis den skal gi stemme til en minoritet – kan ansvaret til lederen for en kulturinstitusjon sammenlignes med et redaktøransvar?

Hvor går grensen mellom kulturelle ytringer, minoritetspolitiske ytringer og «vanlige» politiske ytringer og hvilke akseptasjonsgrenser ønsker formidlingsinstitusjonen å sette?

- Formidlingsetikk

La meg nevne ett eksempel som er svært relevant i presentasjoner av den flerkulturelle situasjonen i dag:

Personlige historier er blitt viktige i kulturformidlingen – personvern i formidling omkring vanskelige saker er blitt meget aktuelt.

- Formidlingssamarbeid og å presentere minoriteters egne røster

Hvordan nå og samarbeide med interessegrupper/minoritetsgrupper om formidling?

- Utfordringer i å presentere samfunn og kulturer som er fremmede for tilskuerne

Det er et problem at det i nesten alt som blir skrevet, sagt og tenkt fokuseres så ensidig på de innvandrede sett i forhold til majoriteten. Dette innebærer en evig dikotomisering som både fungerer som en uheldig selvoppfyllende profeti og er nesten er umulig å komme unna. Realiteten er jo ikke bare at vi er to ulike parter som skal lære å forholde oss til hverandre, men at vi er minst 150 ulike parter som skal forholde oss til hverandre. Hvilken positiv læringseffekt

kan vi oppnå ved å legge bort majoritets-/minoritetsperspektivet til fordel for et likeverdighets-kultur mangfoldsperspektiv?

- Aktualitetsrettet formidling

Mange offentlige dokumenter har pekt på hvor viktig det er at kulturinstitusjonene blir mer aktualitetsrettede. Hva vil dette si i praksis? Hvilke utfordringer må møtes?

Hvert av de ovenstående punktene kunne vært et eget kursverdig. Og for hvert av de ovenstående punkter finnes det fagkunnskap, men som i de fleste tilfeller treffer nesten. Det er altså også her behov for å bygge opp en fagkunnskap som tar for seg institusjoner som arkivinstitusjoner/biblioteker/museer.

Temaene burde være selvsagt både i grunnutdanningene og videreutdanninger. I enkelte grunnutdanninger er der elementer som knytter an til disse temaene, men det er behov for å bygge dem ytterligere ut.

4.6 Kulturinstitusjoner som steder å være og steder å lære

Med svært få unntak er dette et felt som dreier seg om bibliote-

kene. *Men det er åpenbart her museene og arkivinstitusjonene har mest å hente fra bibliotekene.*

Det er tidligere beskrevet hvordan bibliotekene som et sted å være medfører at der oppstår sosiale situasjoner (uro) som bibliotekbetjeningen må hankses med og at der oppstår en kontakt mellom bibliotekbetjening og brukere som gjør at der noen ganger gis betroelser og søkes råd om vanskelige sosiale forhold for den enkelte. Dette er beskrevet som *sosialfaglige oppgaver*.

Det er også tidligere beskrevet hvordan bibliotekene kan fungere som institusjoner som fremmer integrasjon. Å fremme integrasjon høres svært instrumentelt ut. Men det kan like gjerne beskrives som å fremme likestilling og likeverd i praksis.

Både bibliotekenes sosiale- og integrasjonsfremmende tiltak er beslektet med det som er beskrevet i forrige del.

Under testkurset ble det forelest om brobyggervirksomhet gjennom bibliotekene, om «streetwalking», om språkutvikling i en flerkulturell kontekst, om ulike former for outreachvirksomhet, om lekselesningsprogrammer og anti-rasistisk

arbeid, om egne grupper for jenter fra ulike kulturer og jobbsøkningsassistanse. Og ikke minst hele veien om et aktivt samarbeid med minoritetspersoner og minoritetsorganisasjoner og nabolag preget av mange nasjonaliteter og f.eks. høy arbeidsløshet.

Dessverre er også mange av de positive tiltakene som gjennomføres i bibliotekene kortvarige prosjekter – i likhet med hva som er tilfellet generelt i kulturinstitusjonene i alle de nordiske landene i dag. Å etablere tiltakene som normale, bl.a. ved at det gis kompetanse på slike felter allerede i grunnutdannelsen, kan være med på å gjøre dem til permanente deler av bibliotekenes virksomhet.

Det er uansett grunn til å gjenta at fremtidig bibliotekbetjening gjennom sin utdanning bør gis et kompetansegrunnlag som sterkere enn nå forbereder på denne delen av bibliotekvirkeligheten. Og tilsvarende etterutdanningskurs. De tyngre sakene bør behandles i et nært samarbeid med de instanser i hver kommune som har ansvaret for den type saker det gjelder.

Det er grunn til å spørre seg

om hvor sprikende oppgaver en bibliotekar skal kunne mestre. Kanskje er det tid for å begynne å se de større bibliotekene som flerfaglige arbeidsplasser, der den bibliotekfaglige er kjernen, men der også andre yrkesgrupper kan komme inn som i sterkere grad er relatert til biblioteket som et sted der mange brukere liker å være og som fyller mange funksjoner i forhold til brukerne.

4.7 Håndbok i «Best/Worst Practice»

Mange etterlyser eksempelsamlinger. De fleste snakker om nytten av å lese om «Best Practice»-eksempler. Personlig tror jeg at om ikke «Worst» så i alle fall «Failed Practice» kan være minst like interessante som «Best Practice».

Kritiske gjennomganger av eksempler med nådeløst kritisk fremstilling av hva som er gått bra og hva som ikke gjorde det, og i begge tilfeller hvorfor, er noe av det mest lærerike man kan gjøre. I Norge har vi f.eks. hatt meget vellykkede seminarserier om flerkulturell formidling og om vanskelige temaer i museene som er gjennomført på den måten (se bl.a. <http://www.abm-utvikling.no/prosjekter/Interne/Museum/brudd/index.html>).

Å lese eksempelsamlinger kan være inspirerende. Å komponere den riktige bruk av eksempelsamlinger for ulike konferansetemaer er et behov vi ofte har. Å bruke eksempelsamlinger i undervisningen er som salt i maten.

Men eksempelsamlinger egner seg lite for publikasjon i trykte media. De kan fort bli utdaterte ettersom omstendighetene endrer seg.

En av de virkelig nyttige fremtidige tiltakene for å fremme kompetanseoppbygging på det flerkulturelle feltet ville være å opprette – og vedlikeholde! – websider som er dediserte til beskrivelser av «Best/Failed Practice».

NÆR VED, TÆT PÅ OG SAMMEN MED

BIBLIOTEKAREN SOM STREETWALKER – MODEL FOR BIBLIOTEKSARBEJDE MED ETNISCHE MINORITETER

Hvad er streetwalking? Forestil dig at biblioteket ikke kun er et sted, hvor mennesker møder op, når de søger information, oplysning, underholdning eller bare vil være sammen med andre. Forestil dig, at biblioteket ikke kun er en institution, der drager ud til andre, når de ikke selv formår at opsøge biblioteket. Forestil dig at biblioteket ikke kun er i kontakt med andre afdelinger i den offentlige forvaltning for at samordne hinandens arbejdsopgaver.

Forestil dig at biblioteket bliver en del af andre offentlige organisationers arbejdsområder og at bibliotekaren på grund af sin særlige informationskompetence bidrager til, at disse organisationer får løst deres opgaver på ny og en mere fordelagtig

måde. Forestil dig, at bibliotekaren fortsat har sin base i biblioteket og hverken er blevet informationsmedarbejder et andet sted i den offentlige forvaltning eller bibliotekets særlige udsending til løsning af veldefinerede og på forhånd kendte arbejdsopgaver.

Forestil dig at bibliotekaren ikke kun er tilknyttet en bestemt afdeling i den offentlige forvaltning eller et specifikt arbejdsområde, men pendler mellem flere forskellige opgaver og ressourcer. Forestil dig at biblioteket er med, når andre medarbejdere i den offentlige forvaltning tager ud for at udføre deres arbejde. Og endelig, forestil dig, at nogle af de opsøgte efterfølgende selv møder op på biblioteket for at søge mere viden og oplysning.

AKTIVITETER	BEHOV
<p>Jobskolen for Vollsmose: Her foretages en vurdering af ledige kontanthjælpsmodtagere, bosat i Vollsmose, i forhold til arbejdsmarkedet. Eleverne er typisk midaldrende mænd af anden etnisk herkomst, uden erfaring med det danske arbejdsliv, med en meget lille berøringsflade med danskere og dansk levevis og med en del skolesøgende børn i hjemmet.</p>	<p>INFORMATION om bibliotekstilbud til privatpersoner, fagpersoner og til videreformidling. PRIVATPERSONERNE - ELEVERNE er ofte meget motiverede for at få informationer om deres børns muligheder i det danske samfund. HOLDLEDERE har brug for mere individuel biblioteksvejledning til eleverne og kan profitere af samarbejde med bibliotekaren om undervisningsforløb.</p>
<p>Informationen i Center for Integration (CFI): Bibliotekararbejdet i frontområdet. I modtagområdet (receptionen) arbejder to arabisktalende servicemedarbejdere. Frontområdet i CFI fungerer som «filial» af biblioteket med bibliotekarhjælp en gang ugentlig samt daglig mulighed for at benytte internettet og jobprogrammerne Spor og Maxidue.</p>	<p>Løbende opdatering af servicemedarbejderne om nye informationsmaterialer til formidling, arrangementer, internetmuligheder, Finfo, KvindeFinfo, Arbejdsformidlingens Jobnet, Læringscenter, internetkurser på biblioteket, Forbrugeroplysning, JURAPORT m.v..</p>
<p>Aktiveringscentret (ACT) – ACT har til opgave at afklare den traumatiserede flygtning eller indvandrers situation. Gennem aktiviteter og samtaler finder centrets medarbejdere og deltageren ud af hvilke muligheder der er for uddannelse, job eller pension. Biblioteksarbejde i forhold til mandegruppen. Biblioteksorientering på biblioteket med forbrugerinformation som udgangspunkt; fulgt op af individuel vejledning til den enkelte borgers egen «forbrugersag» på senere møde i ACT.</p>	<p>Bibliotekets specialister på forbrugerområdet har tilrettelagt dette forløb sammen med Bente Weisbjerg. Respons på dette tilbud var enorm positiv. Her har vi ramt et vedkommende og meget relevant emne for denne målgruppe. Mændene oplevede, har holdlederen fortalt, at blive taget alvorligt og at blive betragtet som enkeltindivider! Flere af mændene har efterfølgende været på biblioteket med deres koner og børn, for at indvie dem i bibliotekets herligheder</p>

Tabell 1: Et udpluk af typiske og centrale aktiviteter i Streetwalking

Det er disse forestillinger tilsammen, der ligger bag det koncept, vi kalder streetwalking. Helt central for konceptet er, at informationskompetencen altid flyttes til de steder, hvor der er et umiddelbart behov. Streetwalking bliver således det værktøj, der anvendes for at virkeliggøre det mobile bibliotek eller den altid nærværende informationskompetence – et bibliotek, der er nær ved, tæt på og sammen med dem, der har brug for flere informationer, mere oplysning og en større kontakthflade.

Konceptet har været under afprøvning siden 1.1. 2003 i Odense Kommune med Odense Centralbibliotek som initiativtager.

Hvilke aktiviteter og hvilke behov

Streetwalking omfatter som sagt mange forskellige aktiviteter og tilgodeser en række ulige behov. Tabell 1 viser et udpluk af typiske og centrale aktiviteter.

Erfaringerne viser at streetwalking er et foretagende, der kun giver resultater, hvis den udføres kontinuerligt over en længere periode og i tæt kontakt med alle involverede parter. Det er ikke altid sådan, at

målgruppens behov bliver ramt ved første forsøg; men den tætte kontakt gør det muligt på sigt at udvikle en relevant informationspakke samt at finde frem til de interaktions- og kommunikationsformer, der er bedst egnede i forhold til målgruppen. For biblioteker er den nære kontakt og det tætte samarbejde en uvurderlig kilde til udvikling af en særlig viden om de etniske minoritetsgruppens informationsbehov og –adfærd. Den nære kontakt med målgruppen samt bibliotekarens særlige informationskompetence, kvalificerer vedkommende til også at deltage i møderne i kommunens demokratisk valgte Flygtninge/ Indvanderråd.

Tilbagemeldinger

En første evaluering, foretaget i Center for Integration i december 2003, viser, at bibliotekets informationsværktøjer er blevet en integreret del af Centrets aktiviteter, at Centrets medarbejdere vurderer bibliotekarens arbejde som en værdifuld ressource i det daglige arbejde og at dets brugere opfatter bibliotekaren og biblioteket som en naturlig del af Centret.

Tarek El-J., medarbejder i

frontområdet: I mit arbejde er biblioteket lig med en ny idé. Det er specielt til for dem der har brug for hjælp - altid. Biblioteket kommer til dem og prøver så at snakke med dem, der ikke er velorienterede. Pludselig åbner der sig en ny vej til ham.

Riad, medarbejder i traumeenheden: Biblioteket var et rigtigt, rigtigt plus. Vi har brugt biblioteket siden vi har kendt Bente – mere relevant. Nu ved vi, hvor vi skal gå hen. Før vidste vi ikke, hvor vi skulle hen. Og jeg har lagt mærke til at vores deltagere bruger biblioteket videre nu.

Mumtaz, leder af en kvindegruppe: om at tale dansk, kontakthflader og bibliotekarens rolle: De har svært ved at tale dansk indbyrdes; men når Bente er her, så er de tvunget til at tale dansk. De spørger til Bente eller når Bente fortæller, så er de nødt til at lytte efter.

Empowerment

Streetwalking er udviklet for at bane de etniske minoritetsgruppers vej ind i nærsamfundet og arbejdslivsverdenen blandt andet ved at flytte informationsressourcerne ind i den kommunale forvaltning, der umiddel-

bart arbejder med målgruppen. Bibliotekaren er blevet til sparings- og samarbejdspartner i kommunale integrationsprojekter.

Mere overordnet er streetwalking en del af et empowerment-koncept, der prøver på, på demokratisk vis, at sætte borgerne i stand til at handle ud fra deres egne interesser og at være solidariske med andre. I fokus er relationen mellem borgerne – i vores tilfælde borgere med anden etnisk baggrund end dansk – og den offentlige administration. Relationen rummer flere aspekter og empowerment går ikke kun den ene vej. Bemyndigelse og forpligtelse er to sider af samme sag og gælder gensidigt.

Det væsentlige ved samarbejdsprojektet Streetwalking i Odense kommune er at:

- den kommunale forvaltning får tilført relevante informationskompetencer, der kvalificerer deres empowerment-strategier;
- biblioteket får et enestående indsigt i, hvordan etniske minoritetsgruppers behovs- og adfærdsmønstre ændres og udvikles, når socialadministrationen tager sig af

målgruppen. Dette opgraderer bibliotekets informationskompetence;

- minoritetsgrupperne får således et tilbud fra den offentlige forvaltning, der vurderes som relevant, har en umiddelbar nytteværdi og gør dem mere selvhjulpne.

Nærhed, interesse og samarbejde kan være nøgleord for en strategi i den offentlige forvaltning, der gør klienter til borgere.

Thomas A. Møller

IMMIGRANTMUSEET UNDER FARUMS ARKIVER & MUSEER

SEKRETARIAT FOR MIGRATIONSPULJEN I DANMARK

Farum, i dag en forstads-kommune med ca. 18.000 indbyggere. Farum var frem til for omkring 100 år siden et par landsbyer i et sogn med nogle hundrede indvånere. Der var under en dagsrejse til hovedstaden – men det var langt ude på landet.

Immigrantmuseet for Danmark er en del af en selvejende institution Farums Arkiver & Museer. I vedtægterne står der bl.a. om institutionens formål, at Farums Arkiver & Museer skal «– som særligt virkefelt – fungere som museum for immigration i fortid og nutid». Immigrantmuseet for Danmark udgør en integreret del af Farums Arkiver & Museer, dog har Immigrantmuseet bl.a. gennem sin egen hjemmeside

mulighed for at udvikle sin selvstændige profil.

Arbejdet med indvandrerhistorie startede ved Farums Arkiver & Museer i vinteren 1993/1994 og Immigrantmuseet for Danmark var en realitet i foråret 1996. Såvel Farum Kommune som Farum Lokalhistoriske forening støttede initiativet. Det var derfor også naturligt for Farums Arkiver & Museer i efteråret 1996 at meddele Statens Museumsnævn, at vi har påtaget os at arbejde musealt med indvandringens kulturhistorie på landsplan.

Immigrantmuseet for Danmark blev i sommeren 1999 valgt til sekretariat for danske museers Migrationspulje (som jeg kommer tilbage til).

Immigrantmuseet har altså

både til opgave at arbejde med den ældre indvandringens historie og den nyere/samtidens indvandrerhistorie.

Farums Arkiver & Museer valgte at løse opgaven i projektform. I første omgang arbejdes målrettet ad to veje med diverse biveje: Dels opbygger vi de indvandrerhistoriske databaser, som samlet skulle give gode muligheder for at studere indvandringen i en periode på op til 200 år – ca. 1800-2000. Desuden iværksættes tidligt livshistorieprojekter, hvor indvandrere opfordredes til at skrive eller fortælle om deres livs historier. Ved siden af disse to hovedveje, gennemføres der større eller mindre enkeltstående projekter.

Immibas – de indvandrerhistoriske databaser for Danmark

Vores viden om den brede (arbejds)indvandring til Danmark gennem tiderne er endnu mere begrænset end vores viden om den brede indenlandske befolkning. Det beror på, at danske folketællinger først fra 1845 medtager oplysning om fødested.

Dels er folketællingerne udført i vinterhalvåret, hvorfor en bety-

delige sæsonvandring ikke kommer frem, og dels er der relativt langt mellem de enkelte tællinger. Dette medfører, at de store udsving i arbejdsvandring på grund af betydelige konjunkturudsving i samfundsøkonomien ikke kan ses.

Immigrantmuseet har derfor anset det for naturligt at indsamle og organisere et kildegrundlag for den indvandrerhistoriske forskning. Dette kan desuden være en hjælpende hånd til slægtsforskere i såvel Danmark som de tre lande, hvor langt de fleste indvandrere kom fra i det 19. århundrede og første del af det 20. århundrede, nemlig Sverige, Tyskland og «Polen». (NB: Polen eksisterede egentlig ikke før 1918, men var delt i «Russisk Polen», som hørte under Rusland, Schlesien, som hørte under Tyskland og Galicien, som hørte under Østrig – i store træk).

Indvandringen kan spores gennem tre forskellige demografiske tilgange.

- Dels er der de fremmedes ophold i det danske rige,
- dels er der de indvandrere, som «blev danskere» gennem modtagelse af dansk indfødsret

- og endelig er der de fremmede, som myndighederne ikke ønskede i riget og af den ene eller anden grund udviste.

Siden 1996 har Immigrantmuseet arbejdet med oprettelsen af databaser på nævnte grundlag. Efterhånden som relevante afsnit færdiggøres, bliver de gjort tilgængelige i samarbejde med Dansk Data Arkiv under Statens Arkiver. De første databaser blev tilgængelige i løbet af efteråret 1998.

De indvandrerhistoriske databaser for Danmark består af *Immibas 1*: Database over Arbejdsophold for fremmedfødte i Danmark 1812-1924. *Immibas 2*: Database over indfødsretstildeling (naturalisation) 1776-1960. *Immibas 3*: Database over udviste fra Danmark 1875-1919.

Immibas 1: Database over arbejdsophold for fremmedfødte i Danmark 1812-1924

Kildeggrundlag: Tilgangslistor, tyendeprotokoller og opholdsbogsprotokoller (LAK). *Immibas 1* (v10): Omfatter pt. Nordsjælland/Frederiksborg Amt (det område Farum er beliggende i). Færdigproduce-

ret 1998. Omfang: ca. 20.700 registreringer. Vi er i gang med en udbygning af Immibas 1: (Immibas 1 (v. 2.0)).

Det bliver en fortsat database over arbejdsophold for fremmedfødte i Danmark 1812-1924, nu omfattende Københavns Amt og By. Næste opdatering bliver i år og indeholder Københavns Amt Nordre og Søndre Birk.

I det nye år fortsættes med Lolland-Falster, hvor der er talrige svenskere og polakker, der får arbejdsophold, ikke alene ved landbrug og roedyrkning, men også ved digebygning og andet anlægsarbejde.

Kildegrundlaget er igen tilgangslister, tyendeprotokoller og opholdsbogsprotokoller (LAK).

Immibas 2: Database over indfødsretstildeling 1776-1960

Kildegrundlag: protokol over naturalisations-patenter og fra 1850-1960 samt bemærkningerne i diverse indfødsretslovforslag, som findes i de respektive tillæg i Rigsdagstidenden/Folketingstidende. Databasen er landsdækkende og omfatter nu 50.317 poster. Arbejdet med udvidelsen efter 1915 påbegyndtes i august 1998

og præsenteres efterhånden, som passende afsnit afsluttes, og vi er altså nu nået til at have offentliggjort til og med 1960.

På Immigrantmuseet er vi kommet så langt med Immibas 2 og indfødsretstildelinger 1960-1996, at vi nu har indtastet frem til 1982 samt nogle perioder af 90'erne. Derudover bliver det ved næste opdatering muligt at søge på gifte kvinders pigenavn. Kildegrundlag for udvidelsen er fortsat bemærkninger til lovforslag om tildeling af indfødsret. Desuden vil eksisterende oplysninger om enkelte personer blive suppleret efterhånden, som sådanne skaffes ofte ved genealogers henvendelser.

Immibas 3: Database over udviste fra Danmark 1875-1919

Kildegrundlag: «Politiefterretninger». IMMIBAS 3 v.1.0 Landsdækkende – færdigproduceret 1998. Omfang: ca. 27.000 registreringer. Indeholder fx meget stof med folk, der udvistes «med tilhold», hvor en tilbagevende ville være en straffelovsovertrædelse. Alligevel ses adskillige gengangere, der kom retur indtil flere gange, og som igen blot udvistes efter fremmedlov – ikke straffeloven.

Immibas x (v. 1.0) Svenskere i landet 1808, en mulighed for en database

Database over svenskere med ophold i Danmark under krigstilstanden 1808. Kildegrundlag: Indberetningsskemaer fra politimestre. Københavns Amts Rytterdistrikt er indtil videre indskrevet i tekstbehandlingsprogram, men skal overføres til database.

Immibas y (v. 1.0) Eventuelt en database over indvandrere i private virksomheder i Frederiksborg Amt

Database over indvandrere i private virksomheders arbejdspladsregistre 1824-1929. Det mulige kildegrundlag: 1890-1905 Arbejdsjournal (Farumgård) 1873-1904 Arbejderregister ungarbejdere (Usserød militære Klædefabrik/HØR). 1824-1965 Arbejderregister (Usserød militære Klædefabrik). 1864-1929 Arbejderfortegnelser (Sølyst Teglværk). 1874-1950 Lønningsbøger (Nivågård Teglværk og proprietærgård). 1906 Arbejderfortegnelse (Marienlyst Kur- & Bade Anstalt). Arbejdet er endnu ikke fastlagt.

Rettelser og tilføjelser

Og, som vi fortæller alle brugere af de indvandrers-historiske databaser, er arbejdet med indvandrerhistorie endnu relativt nyt i Danmark. Vi ved i grunden ikke så meget om de fremmede, som kom til Danmark for en kortere eller længere periode.

Derfor opfordrer vi alle til at hjælpe os med eventuelle supplerende oplysninger. Har man fra andet kilde-materiale oplysninger om den fremmedes skæbne, er vi meget glade for at få lov at se oplysningerne. Ligeledes hvis man eventuelt finder egentlige fejl i vores databaser. Vi gør os umage, men fejl kan være sluppet med i farten. Lad os få det rettet for at forbedre databaserne og dermed forøge vores viden om dansk indvandrerhistorie.

Livshistorieprojekter

Indvandringens kulturhistorie i Danmark er ikke særlig godt belyst. Sådan er det med mange emner og perspektiver på historien. Hvad værre er, er det så som så med kulturperspektivet i de mange rapporter, som sociologer og økonomer udarbejder om nutidens «fremmede». Samtidens indvandrerhistorie mangler ofte kulturperspektivet.

Immigrantmuseet har fundet det væsentligt at arbejde med både en arkiv- og museumsfaglig tilgang overfor den ældre og nyere indvandrerhistorie.

Overordnet er det jo «os» som danskere, som borgere i den europæiske union, som vesterlændinge, som har besluttet, at nogle er fremmede – skal betragtes som fremmedartede og derpå bliver interessante for museet. Det er dermed os, som udpeger det fremmede, (det fremmedartede). Det giver sig selv, at denne subjektive forståelse i virkeligheden siger lige så meget om os selv, som om de mennesker vi vælger at interessere os særligt for.

På Immigrantmuseet har vi ladet os inspirere af Oral History. Det er vor hovedstrategi til indsamling af den ikke-arkivalske og ikke-genstandsorienterede empiri om vor tids indvandrerhistorie.

Vi mener at have fået den erfaring i vort lokalområde, at indsamling af f.eks. erindringer blandt indvandrere og flygtninge ofte kan virke næsten resultatløs. De fremmede føler sig sjældent i stand til at formidle sig selv skriftligt – og som oftest vil 1. generations tyrkere,

pakistanere og andre (typiske arbejds)indvandrere slet ikke være i stand til at skrive dansk. Det samme gælder for nogle af de største flygtningegrupper som f.eks. somaliere.

Naturligvis er der flygtninge og indvandrere, som beretter udmærket skriftligt. Deres erindringer osv. indsamler vi naturligvis – men hovedindtrykket er, at – hvis vi vil have deres historie, deres holdninger, deres indtryk, deres ordvalg – så må vi koncentrere os om interviews.

Det siger sig selv, at det er af stor vigtighed, at de interviewede føler sig trygge ved situationen. Det har for os ført til, at interviewene er blevet gennemført i de interviewedes egne hjem samt at interviewene er blevet udført på de pågældendes eget valgte sprog, som i alle tilfælde blev deres modersmål. Ikke mindst det sidstnævnte sætter naturligvis sine begrænsninger for, hvordan vi kan få indsamlet på denne måde.

Eksemplet med livshistorieprojekt for tamiler

Vi var så heldige i sommeren 1996 at få ansat en tamilsk mand i et toårigt job ved Farums Arkiver & Museer. Han kunne

rimeligt mundtligt dansk samt engelsk. Han havde gennemgået et dansk forløb i en ungdomsuddannelse. Vi fik ham overbevist om, at et Oral History projekt kunne være et spændende hovedarbejdsområde i hans 24 måneder hos os.

I de to første måneder fik medarbejderen dels læst Paul Thomsons «manual», dels i samarbejde med museets daværende leder udarbejdet en spørge- og emneliste. Han diskuterede ugentligt metoden med forskellige øvrige ansatte. Endelig lod vi medarbejderen gennemlytte et «dansk» livshistorie interview, som derpå diskuteredes.

Der blev herefter skrevet til næsten 50 voksne tamiler i Farum, Ballerup og Herlev. Disse blev en uge efter brevafsendelsen ringet op og spurgt om de kunne være interesseret i at deltage i projektet med deres historie. Efter lidt mere end 18 måneder var projektet afsluttet. Vi har nu næsten 80 timers lydoptagelser liggende. Og de 30 hovedinterviews og 6 supplerende interviews er udskrevet på tamilsk og omfatter ca. 400 maskinskrevne sider i transskription. En tredjedel af

interview-transskriptionerne er oversat til engelsk. Det er en ret dyr foranstaltning at få udført kvalificerede autoritative oversættelser, så vi har ikke kunnet magte at få hele materialet oversat på en gang.

De 30 personer, som er blevet grundigt interviewede, er i 20'erne og 30'erne. Der er nogenlunde lige mange kvinder og mænd. Desuden er der balance mellem andelen af flygtninge og andelen af familiesammenførte.

De sidstnævnte er i alle tilfælde familiesammenførte gennem ægteskab.

Endelig har vi søgt at sprede informanternes opholdsvarighed i Danmark, således at der både er personer, som har været her siden midten eller slutningen af 1980'erne og personer, som blot har været her i ganske få år. En enkelt havde på interviewtidspunktet kun været i landet i få måneder.

I forbindelse med gennemførelsen af interviews med kvindelige tamiler har vi haft glæde af, at vores tamilske medarbejders hustru har deltaget. Uden hendes hjælp havde vi formodentlig ikke fået kvindeinterviews overhovedet.

En første gennemgang af det indkomne materiale er blevet gennemført for at undersøge muligheden for at benytte interviewene i et bestemt projekt.

Vores hovedproblemstilling i dette projekt drejede sig om, at vi ønskede at lokalisere faktorer, som kunne tyde på enten kontinuitet eller brud i forbindelse med 1.-generations indvandreres placering af selve ud- og indvandringen i deres egen personlige historieopfattelse.

Det fremgår fx, at de herboende – som er kommet hertil som flygtninge – som oftest udtrykker, at det har været deres forældre, der først og fremmest har givet tilladelse til afrejse. Ideen er ikke altid opstået hos de voksne flygtninge selv. Flere gange er det forældrene, som har taget initiativet. Næsten uden undtagelse har deres børn skullet have forældrenes sanktionering af foretagendet. I overvejelserne bag afrejsen ligger foruden de voksne børns sikkerhed og fremtidsmuligheder også forældrenes og tilbageblivende mindreårige børns socialøkonomiske fremtidsudsigter. Ofte har man afventet det «rigtige» tidspunkt.

Det indikerer så, at ud- og indvandringssituationen for de herværende tamilske flygtninge – og måske tillige de familiesammenførte – ikke alene kan forstås som en individuel erfaring, men snarere må opfattes som en familie- eller slægtsorganiseret hændelse. Dermed bliver det interessant at se på dels de udrejstes familie- og slægtsmæssige placering inden afrejsen og dels de herboende tamilers forhold til slægt og familie på Sri Lanka efter deres ankomst hertil.

Det sætter f.eks. situationen i perspektiv, når man i interviewene hører at beslutningen om afrejse tages integreret med overvejelser om, hvordan forældrene skal klare sig og hvordan rejseomkostningerne skal finansieres – og af hvem.

Lykkes det at få denne kabale til at gå op, så fortæller informanterne samstemmende at forældrene – og for så vidt resten af slægten – er lykkelige på deres vegne, fordi informanterne nu «kan leve en sorgløs tilværelse i det fredelige Danmark».

Måske er denne sidstnævnte information dog udtryk for nødvendig ønsketænkning hos

disse mennesker, som er brudt op og måske har idømt sig selv varig, gråfarvet samvittighed.

Dette sidste sandsynliggøres måske af det forhold, at alle – selv de familiesammenførte – udtrykker som primære bekymringer, at de ikke kan rejse til Sri Lanka mere, og at møder med familien må planlægges i mindste detalje til træf i tredje lande, som oftest arrangeres i form af familiefester omkring slægtens begivenheder – ikke mindst bryllupper.

Ud- og indvandrings-situationen er ud fra sådanne oplysninger i interviewene blevet noget vi kan fornemme, kan forstå, kan sætte os ind i og endelig forholde os til. Det giver mening at informanterne oplever situationen som et erkendt brud, som de bruger store dele af deres nye tilværelse på at «viske bort».

Ovenstående er blot udtryk for en første indsigt ud fra en bestemt synsvinkel fra brugen af det indsamlede materiale. Det er væsentligt at slå fast, at der her er tale om indsigt, som vi ikke ville have kunnet få gennem kvantitativt kildemateriale. Problemerne med at udnytte ikke direkte omtalte forhold fra interviewene samt at udnytte

deres forklaringsstruktur er endnu ikke afprøvet.

Jeg håber imidlertid, at ovenstående lille omtale af nogle muligheder i materialet kan demonstrere metodens anvendelighed i forbindelse med dokumentation af moderne indvandrerhistorie.

Har vores lokale – trods alt – beskedne indsats i Farum stået mål med resultaterne? Det er ikke så enkelt at besvare. På den ene side kan man slå fast, at vi som antikvarisk institution – med vores ønske om at dokumentere og bevare dokumentation – med disse interviews har fået et bidrag til samlingerne.

Det hører med til denne tankegang, at vi hermed har etableret en lille samling, som herboende tamilers efterkommere uden tvivl vil komme til at sætte pris på. Det er væsentligt for os at markere, at kulturhistorien også tilhører de tilflyttede.

På den anden side, så har vi nok lært, at den valgte form for benyttelsen af Oral History metoden ikke – isoleret set – er god nok. Hvorfor nu det?

For det første så giver det en række problemer, at intervieweren tilhører samme kulturkreds. Han forstår (populært sagt) ikke,

når han er ude for et interessant svar. «Interessant» set ud fra et vesterlandsk eller dansk perspektiv anno 2000. Det betyder, at der er en række svar, som ikke følges op. Det betyder atter, at den vesterlandske forsker indimellem sidder tilbage med et stort «nå!» snarere end et «aha!»

For det andet er vi ikke i stand til at gennemføre det projekt, vi allerhelst så: Tilknytningen af f.eks. en tamilsk født og opvokset person, som havde en dansk eller vesterlandsk uddannelse og træning som feltantropolog eller lignende.

Vi mener trods vores betænkeligheder, det er en farbar vej for os at dokumentere samtidens indvandring bl.a. på den omtalte måde. Gennem denne arbejdsform håber vi også at kunne opbygge kendskab til vores institution blandt indvandrere og flygtninge. Vi er endelig overbevist om, at netop dette kendskab på sigt vil styrke den mere traditionelle museale og arkivmæssige indsamling.

Jeg kan da tilføje, at vores tamilske interviewer og hans hustru allerede har afleveret en del effekter, som er typiske kulturelle symboler for herboende

tamiler i 1980'erne og 1990'erne. Desuden har vi har truffet aftale om aflevering af fotokopier af brevene til og fra forældre, søskende og en skolekammerat «derhjemme».

Et bogprojekt om pakistanske kvinder

En praktikant fra kulturformidleruddannelsen fik mulighed for som projekt at lave en bog om pakistanske kvinder, hvor de fortæller om deres oplevelser og erfaringer.

Formålet var at tage initiativ til at give et mere nuanceret billede og dermed en bedre forståelse af det danske samfund gennem deres livshistorie. Dette kunne give anledning til debat og modvirke fremmedangst.

Såvel gode som dårlige sider af deres oplevelser skulle gerne med.

Målgruppen var pakistanske kvinder over 18 år i hele Danmark. Det skulle ses som et budskab til de kommende generationer, der kunne lære af andre kvinder, hvordan de har haft det i det danske samfund.

Pakistanske kvinder skulle præsentere deres rolle både i samfundet og familien.

Bogen skulle kunne være med

til at, bringe de nye danskere og de gamle danskere sammen under mottoet, «Kendskab giver Venskab».

Opgaven lød:

Lav et interview med pakistanske kvinder og giv en beskrivelse af deres kultur og kulturelle baggrund både til nye og gamle danskere.

Kvinder af den første generation kunne også være med, selv om de ikke kunne skrive på dansk. De kunne skrive på deres eget sprog, som så blev oversat til dansk. Hvis de heller ikke kunne skrive urdu, ville der blive skrevet for dem.

Raheela (praktikanten) havde som mål at samle 50 manuskripter. Af de indsamlede blev 17 udgivet i form af en bog, og den anden del bliver arkiveret og udgivet efter 80 år.

Det færdige Produkt blev til en bog med 17 artikler på korrekt dansk; personlige fortællinger, interviews og konklusion.

Raheela havde en opfordring, som lød:

Skriv med i bogen «Fatmas døtre»

Du har sikkert gjort dig nogle tanker om dit liv og om hvordan det føles at leve i to kulturer.

Måske har du også tænkt på hvordan du kan give nogle af dine erfaringer videre til dine børn.

Nu har du chancen.

Et bogprojekt om pakistanske kvinder er i gang. Hvor du selv har mulighed for at skrive om dine erfaringer. Hvis du har lidt svært ved at skrive på dansk, så kan du skrive på urdu. Så bliver det oversat til dansk.

Jeg kan også gennem interview med dig indsamle viden om hvordan du har oplevet dit liv, og hvilke erfaringer du har gjort med at leve i Danmark. Dine tanker og oplevelser ved at leve med to kulturer vil så blive udgivet i bogform, således at næste generation kan få glæde af vores erfaringer.

Der er ingen aldersgrænser. Til sidst er det dig selv, der godkender dit udkast.

Et udpluk af historierne vil blive gengivet i den endelige udgave af bogen.

Jeg heder Raheela og er fra Pakistan. Jeg er i praktik som kulturformidler hos Farum Arkiver og Museer. Jeg er leder af bogprojektet.

Hvis du gerne vil vide mere om projektet, eller du gerne vil give dit bidrag til bogen, så

er du meget velkommen til at ringe ...

God fornøjelse!
Raheela Rizwan

Raheelas kontakter viste sig at komme til at omfatte en pakistansk kunstner, der indvilligede i at udstille sine kalligrafier på Farums Museer & Arkiver.

Interviews med flygtninge fra Chile og Uruguay

Projektets formål var at indsamle livshistorier ved at interviewe flygtninge og optage interview-samtalerne på lydband.

Omkring 25 år tidligere flygtede tusindvis af mennesker fra diktaturer i Argentina, Chile og Uruguay. Ca. 1.100 af dem kom til Danmark, og dette projekts formål har været at indsamle livshistorier fra nogle af dem, som har valgt at blive i Danmark efter diktaturernes ophør (nogle hundrede er registreret som repatrierede).

Interviewene er optaget mellem marts og november 1999. Fem af de interviewede er fra Chile, en er fra Uruguay.

Interviewene er foretaget dels på de interviewedes arbejdsplads, i deres hjem,

eller hos interviewerens Grethe Knudsen.

De interviewede har fortalt på spansk eller dansk efter eget valg (intervieweren taler begge sprog). I lighed med det pakistanske projekt er noget (her det meste) ikke tilgængeligt før om 80 år.

Projektet har formet sig som samtaler, der blev optaget på bånd af Grethe Knudsen. Interviewene varer mellem 45 minutter og 3 timer. Der er ikke brugt spørgeskemaer, og interviewerens har kun stillet få spørgsmål, da de interviewedes fortællinger i sig selv er indholdsrige og mangefacetterede.

De fortæller om den første tid som flygtninge, da de håbede at diktaturerne snart ville falde, så de kunne vende hjem. Om hvordan det danske samfund tog sig ud for en flygtning fra en ganske anden kultur, og, da diktaturerne fortsatte år efter år, den gradvise integration i det danske samfund, og om hvordan det tager sig ud nu.

Efter 15-17 år i Danmark blev repatriering mulig, og man skulle beslutte enten at blive her eller begynde forfra på ny i et hjemland, som havde forandret sig meget i den forløbne tid.

Lydbåndene vil være utilgængelige for offentligheden i 80 år. De er værdifulde dokumenter til eftertiden, f.eks. sætter de selvfølgeligheder i den danske kultur i relief, da betragteren er indvandret til landet.

Efter at interviewene var optaget på bånd til brug for eftertiden, spurgte Grethe Knudsen nogle af de interviewede, om de var interesserede i at delagtiggøre nutidsmennesker i deres historie på Immigrantmuseets hjemmeside (ikke nødvendigvis identisk med indholdet af de båndede interviews). Foreløbig har én sagt ja, og hans historie kan læses på www.immigrantmuseet.dk.

Såvel den tamilske som den spansksprogede erindringsamling er for det meste uoversat. Vi bør fremover planlægge projekter, så vi når at få dem helt færdiggjort bl.a. oversat, da der er en bekostelig affære.

Enkeltstående projekter

Ud over de større projekter har der været talrige mindre opgaver, Immigrantmuseet har taget op:

Dansk Biografisk Leksikon

«Dansk Biografisk Leksikon» har vi tilladt os at undersøge

lidt nærmere. Man må stadig fascineres over det forhold, at dette værk – som må formodes at indeholde skildringer af Danmarks store sønner og døtre – med mange tusinde biograferede personer faktisk afslører, at omkring hver fjerde «dansker», som vi bør være særlig stolte af, enten var første- eller anden-generationsindvandrer!

Vi har lavet en database over værket og vil nok i tiden der kommer lave noget mere herudfra.

Kristne indvandrere og flygtninge fra ex-Jugoslavien

Ansættelse af en jobtræner gav os mulighed for at få lavet en religionssociologisk undersøgelse af, hvordan kristne fra det tidligere (og nuværende) Jugoslavien praktiserer deres religion her i landet.

Nævnes bør også det mere åbne research-projekt, Rapportserien fra Farums Arkiver & Museer, de mange blå hæfter, hvoraf en stor del er med immigrationsstof. Mindre artikler og bedre studenteropgaver.

Teater

Unge indvandrere fortalte Farums Arkiver & Museers tidligere leder, Henrik Zip

Sane om deres oplevelser med tvangsægteskaber og det at være ung i Danmark. Herudfra skrev han et stykke og de unge opførte det selv. Det handlede om «Stakkels Hassan». Bruden var sværest at finde.

Spin off, enkelte af deltagerne har senere været brugt som erindringskrivere og som kontaktpersoner til det tyrkiske miljø.

Fotoudstilling

Engangskamera til børn, der skulle «hjem» på ferie med deres indvandrede forældre. En indsamling, der senere blev udstillet på biblioteket og siden på Farum Vejgård.

Ting, der fortæller

For et år siden blev «Ting der fortæller» til på baggrund af et ønske om, at lade indvandrerbørn selv komme til orde. Derigennem kunne de bidrage til at nuancere billedet andre har af dem. Børnene blev bedt om frit at vælge en ting fra deres oprindelige land og en fra Danmark. Blot skulle det være ting, de havde lyst til at vise og fortælle andre om. Hver især har børnene valgt tingene ud fra en blanding af deres personlige

forudsætninger og fortolkning af «opgaven».

Efter interview af etnolog lavedes en udstilling, hvor en større del af børnene fik deres forældre med på udstilling.

Om Migrationspuljen

I Danmark finder samarbejder mellem museer, der har fælles berøringsflade ofte sted i såkaldte puljer (Fiskeripuljen, tekstilpuljen, industripuljen). Siden sommeren 1999 har Migrationspuljen arbejdet med at koordinere museernes indsats på et specifikt fagområde, migration. Puljen afholder møde to gange om året, sædvanligvis endags-møder. Møderne afholdes på skift af et af de tilknyttede (institutioner) museer og kombineres med besøg på lokaliteter af migrations-historisk interesse, oplæg om værtsinstitutionernes nyeste forskning indenfor området og foredrag med såvel teoretiske som praktiske tilgange. Fra vore sidste møder kan nævnes:

- Konkrete erfaringer fra arbejdet med projektet «Erindrings Træ» i Vollsmose ved Maria Rytter.
- «Danske familier fra Kalundborgegn i en kæde-udvand-

ring til Greenvilleområdet i USA» ved Mads Findal Andreassen fra Kalundborg og Omegns Museum.

- Den jødiske menighed i Randers – besøg på Den jødiske Kirkegård ved museumsinspektør Hanne Schaumburg Sørensen.
- «Det nordiske projekt vedr. kompetenceløft ift. Multikulturelitet for personalet i abm-institutioner.» ved arkivar Bente Jensen, Ålborg Stadsarkiv.
- «Da tyrkerne kom til Randers» ved cand.phil. Marie Andersen.

Kredsen af museumsfolk er til stadighed udvidet, samtidig med at puljen har været på forkant med tankerne om ABM-samarbejdet, da medlemskredsen også tæller medlemmer fra arkiververdenen; såvel arkiver, der er knyttet til puljens museer, som arkiver, der virker som en del af et bibliotek eller er helt selvstændige.

Migrationspuljen er det kollegiale samarbejdsforum for interesserede i migrationens kulturhistorie. Puljens arbejde har vist sig at have bevågenhed fra flere sider. Mere end 40

institutioner og enkeltpersoner er allerede knyttet til Migrationspuljen. Museernes initiativer og udviklingsprojekter gør samarbejdet til lokale og regionale dele af et nationalt center for viden om migrationsspørgsmål. Mange har naturligt det migrationshistoriske arbejde med i årsplanerne.

Indvandring og udvandring har på dansk grund en lang historie, som museerne blandt meget andet har en forpligtelse til at dokumentere, bevare og udforske. Dette er dog alene midler til at sikre det udadvendte, formidlingen. Vi har en forpligtelse til, for nutidens indvandrere og flygtninge, at gøre migrationens kulturhistorie i Danmark til en indgangsvinkel til vor fælles kulturhistorie. Akkurat på samme vis som efterkommerne efter de, der udvandrede fra Danmark, allerede i årevis flittigt har brugt mulighederne for at søge deres rødder på vore museer og arkiver.

Det decentrale museums- og arkivvæsen i Danmark giver god mulighed for kontakt mellem institutionerne og alle befolkningslag. Der kan dog også være en risiko for, at det decentrale

fører til manglende helhedssyn, sådan at væsentlige kulturhistoriske kontekster ikke bliver belyst. Bl.a. dette søger vi modvirket via vort migrationspuljesamarbejde.

I Migrationspuljen udveksles erfaringer fra de initiativer, som de enkelte museer uafhængigt af hinanden tager og inspirationen er omfattende.

Desuden får vi et overblik over de enkelte museers indsats på områderne indvandring og udvandring. En for lille del af den migrationshistoriske indsamlingsaktivitet samt forsknings- og formidlingsprojekterne er dokumenteret (i publicerede artikler eller monografier). Det er derfor Migrationspuljens ambition at fortsætte med at kortlægge denne indsats gennem indsamling og offentliggørelse af projektbeskrivelser (med reference til de institutioner og personer, som har stået for den konkrete indsats). Migrationspuljen gør projektbeskrivelserne tilgængelige for alle interesserede gennem en selvstændig hjemmeside på Internettet.

Puljen opnåede i 2001 en bevilling fra Statens Museumsnævn på 30.000 kr. til drift af

sekretariatet. De bevilgede midler er ud over til sekretærarbejde og mødevirksomhed bl.a. blevet anvendt til puljens webside, www.migration.dk. Her findes relevante projektbeskrivelser og dokumentation til brug for puljens medlemmer og andre interesserede.

Der regnes i puljens sekretariat med fornyet støtte fra KUAS (Kulturarvsstyrelsens) rådighedssum, så vi kan styrke det allerede omtalte arbejde med at sikre et centralt fundement, bredt fagligt kendskab til initiativer på det migrationshistoriske område, så der ikke finder unødigt overlapning sted. Det kunne ske ved:

- aftale om eksempelvis periode-mæssig, geografisk eller etnisk opdeling af de migrationshistoriske arbejdsopgaver. Det kunne sikre at puljens medlemmer ikke hver for sig kommer til at begynde med Adam & Eva.
- puljens medvirken til sikring af en udvidelse af den emnemæssige rummelighed i «Den grønne Registrant» på migrationsområdet og samtidig mere ensartede standarder i museers og arkivers registreringer, -evt. i samarbejde

med Kulturarvsstyrelsens dokumentationsenhed forsøge at udvikle en registrant for de institutioner, der besidder migrationshistorisk materiale.

- arbejde med mulighederne for et tættere samarbejde med andre relevante puljer og med forskningscentre.

Vil vil gerne have de studerende ind i arbejdet. Fx «Danske Center for Migration og Etniske studier, Syddansk Universitet – Esbjerg» og «Center for Integrationsforskning – Aalborg Universitet» samt «Afdeling for Minoritetsstudier ved Københavns Universitets Humanistiske Fakultet».

Sluttelig vil jeg nævne en opfordring fra «Dansk Jødisk Museum», der på det meget nære, konkrete plan eksemplificerer en af diskussionerne her på kurset.

Danske museer har brug for en udvidelse af «den grønne registrant». Der må laves «naboer» til kristendommen. (Dansk Jødisk Museum vil gerne være koordinator for kommentarer. Arkiverne bør måske også overveje en fælles standard.)

Information fra Migrationspuljen: Deltagerkredsen er åben for eventuelt interesserede fra museer, arkiver og universitetsverdenen, også for begrænsede perioder.

Møder: Puljemøderne afholdes halvårligt. Her forsøges arrangeret eksterne oplæg.

Sekretariatet: Immigrantmuseet i Farum forestår sekretariatsfunktionen.

Thomas A. Møller er museumsinspektør ved Farums Arkiver & Museer.

Kort om Immigrantmuseet

Er specialmuseet for indvandringens kulturhistorie i Danmark gennem ca. 500 år. Immigrantmuseets faste udstilling giver dels et indtryk af de store bevægelser – husk f. eks. på at en indvandrer også er en udvandrer! Dels giver udstillingen en orientering om hver af de større indvandrerbølger fra hollænderne i begyndelsen af 1500-tallet til tamiler og somaliere omkring år 2000.

Og hvad er i øvrigt en indvandrer? Det spørgsmål er ikke blevet besvaret på samme måde til alle tider. Derfor giver Immigrantmuseets faste udstilling en kort oversigt angående lovgivningens forandringer på området siden slutningen af 1700-tallet. Den besøgende bliver også udfordret! På plancher og i opstillinger «leger» vi med publikums indre forestillinger om indvandrerne før og nu.

Var Wienerbørnsaktionen efter 1. Verdenskrig bare idyl for de – oftest – katolske og tysktalende børn, som kom til Danmark? Hvorfra stammer forestillingen om, at tyrkiske indvandrere holder husdyr i deres lejligheder?

Indvandring er ikke kun en vandring af mennesker ind i Danmark. Der er også tale om modtagelse af kulturelle impulser. I visse tilfælde er det relativt let at konstatere, hvilken indvandrerbølge som bragte en bestemt bygnings, klæde- eller madkultur til landet. I andre tilfælde er et bestemt kulturinput hentet i det fremmede af danskere; og nogle gange flyder årsager og virkninger sammen. Dette og andet vises og diskuteres i museets faste udstilling.

HVORFOR KURSER I BROBYGNING?

Et par eksempler på hvordan medarbejdere kan forberedes på at sluse to-kulturelle kolleger ind på arbejdspladsen, samt på hvordan der kan opbygges forståelse for brugergrupper med to-kulturel baggrund.

Målgruppe for kurserne

Biblioteksansatte bredt.

Indhold

2 kursusforløb afholdt i Midtjylland, Danmark:

- «Brobyggerkursus», 2 temadage i efteråret 2003.
- «Interkulturel kommunikation», 3 temadage i henholdsvis efteråret 2003 og foråret 2004.

Økonomi:

Primært projektfinsieret (derfor meget lav deltagerbetaling).

Brobyggerkursus – indhold:

- En integrationskonsulent fra Dansk Flygtningehjælp holdt et oplæg om emnet «Flygtninge – hvad har de været igennem».

- En kvindelig muslimsk tolk og kulturformidler gav en kort indføring i islam.
- En konsulent fra Somalisk Rådgivningscenter fortalte, hvordan somaliere kommer i arbejde og hvordan man kan hjælpe somaliere tilrette på den nye arbejdsplads i Danmark.
- En socialrådgiver med iransk baggrund bidrog med et selv-kritisk debatoplæg omkring hvad, indvandrerne kan gøre bedre – og hvad danskerne kan gøre bedre.
- En direktør for en mindre produktionsvirksomhed kom med «Hverdagserfaringer». Hvilke udfordringer er der i at ansætte en «nydansker»? Erfaringer, fordele og ulemper, forskelle og ligheder mellem

medarbejdere med henholdsvis etnisk minoritetsbaggrund og traditionel dansk kulturbaggrund.

- En nuværende lærer fra Dansk Røde Kors, som i 90'erne kom fra Trinidad med en ingeniøruddannelse i bagagen – første ansættelse i Danmark på Grundfos, en stor pumpevirksomhed i Midtjylland - fortalte om «erfaringer med dét at være «ny» (og «anderledes») på en dansk arbejdsplads.
- Rushy Rashid, dansker med pakistanske rødder og mangfoldighedskoordinator ved Ikea, Danmark afsluttede med et oplæg om «mangfoldigheden på arbejdspladsen». En mangfoldig arbejdsplads er en arbejdsplads for «de mange mennesker». Ikea vil gerne være en virksomhed, der har valgt at satse på de styrker og ressourcer de forskellige medarbejdere repræsenterer.

Kursusdeltagerne hørte med andre ord noget om hvilke befolkningsgrupper, der typisk flygter fra krise- og krigsramte områder. Hvornår hvem (de ressourcestærke flygter først ... og ofte langt væk) flygter, hvordan deres vej er ind i Danmark

og hvordan de starter med at sikre deres rettigheder i det nye samfund/sikre deres børn en opdragelse i den kulturelle tradition samt opretholder kontakten med hjemlandet/følger med politisk.

Deltagerne fik et overordnet kendskab til det religiøse fundament, som de muslimske medarbejdere har med sig – islam's 5 søjler (trobekendelse, bøn, almisser, faste, pilgrimsfærd), halal/haram ...

Nogle steder i Danmark oplever vi, at specielt somalierne er meget tydelige i gruppen af flygtninge og indvandrere, derfor blev der sat særligt fokus på denne gruppe på kurset. Den foredragsholder vi havde på programmet blev desværre syg, hvorfor oplægget blev drejet en anelse. Oplægsholderen, der med meget kort varsel trådte ind i stedet, kunne primært give et rids over Somalias historie. Gennem de følgende oplæg kom deltagerne omkring gensidige fordomme kulturerne imellem, de barrierer, der kan opstå på arbejdspladsen (set med lederens og medarbejderens øjne) samt hvordan de kan mindskes eller undgås ved at *der tages stilling og handles*

i forhold til, at medarbejderne møder med forskellige kulturbaggrunde.

Men er det nødvendigt at komme så langt omkring, når vi taler kompetenceudvikling af bibliotekspersonale? Skal vi ikke snarere arrangere nogle kurser i meget praktisk biblioteksarbejde – det har hovedparten af de godt 100 biblioteker i mit netværk i hvert fald tænkt.

I projektet «Konsulenter for biblioteksbetjening af etniske minoriteter» har de 4 konsulenter indtil videre bl.a. arrangeret kurser og temadage i:

- hvordan man underviser de nye danskere i brug af internettet og dermed finder hjemmesider, der har særlig relevans for netop dem som brugere af bibliotekerne.
- i samarbejde med Indvandrerbiblioteket tilbyder vi med udgangspunkt i litteratur og musik bibliotekernes personale indsigt i den kulturelle tradition og historie, indvandrerne har med fra deres respektive hjemlande – og som skal formidles så godt vi kan som bibliotekarere, der i de fleste tilfælde ikke kan læse og forstå sproget.
- vi har indbudt folk, der ved

noget om sprogstimulering i forhold til to-kulturelle børn, til at deltage i temamøder og formidle deres viden til bibliotekarer og pædagoger.

- vi har afholdt temadage omkring biblioteksbetjening af asylcentre
- vi forsøger tillige at løfte bibliotekspersonalets vidensniveau ved at afholde temamøder og konferencer om bibliotekernes rolle i den generelle «folkeoplysning» og fordelene i netværkssamarbejde

De danske bibliotekernes opgave er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet. Vi skal være formidlere af viden og kultur i forhold til alle borgere i vore respektive lokalområder. Det vil sige, at vi i kraft af, at de lokalområder, vi fungerer i, er blevet bredere kulturelt sammensat, skal formidle viden og kultur på tværs af kulturer. Vi skal bygge bro mellem kulturer ... blive «kulturbrobyggere».

«At bygge bro» vil sige, at skabe forståelse mellem mennesker (Nudansk ordbog) ... at være kulturbrobygger drejer sig om at skabe forståelse mellem mennesker med forskellig kulturel baggrund.

For at bygge bro som personale i forhold til brugere blandt de etniske minoriteter – kan det være meget nyttigt at vide:

- noget om «ære og skambegrebet»
- at i nogle kulturer giver mænd ikke kvinder hånden eller ser dem i øjnene
- hvorfor nogle lånere kan bruge meget lang tid på at forhandle om bødernes størrelse
- at højrosted tale og store armbevægelser ikke nødvendigvis skal opfattes som truende
- at der kan være grunde til at nogle lånere kan være ekstra pirrelige i én måned hvert år (i ramadanen)
- at religioner fortolkes – og ikke mindst islam af imamer ... tradition influerer ofte på udøvelse af religion ... det at være troende muslim er mange ting
- at nogle er vokset op i samfund med meget stramme og tydelige regler for opførsel
- at nogle brugere faktisk ikke kan læse
- at nogle kommer til Danmark med store psykiske sår på sjælen Og lever med det

Samtidigt er det ikke uvæsentligt, at have øjnene åbne for

de sociale rammer de etniske minoriteter lever under i Danmark.

Ved at forstå nogle årsager og sammenhænge øges mulighederne for at handle konstruktivt.

Hvorfor brobygning

Som bibliotekspersonale må vi forholde os til at vores brugergruppe er blevet mere kulturelt sammensat. Vi må tage stilling til hvordan vi tydeliggør reglerne for hvordan man bruger og opfører sig i et dansk folkebibliotek. «Reglerne» er ofte uskrevne – og når man aldrig har sat sin fod i et dansk bibliotek før, kan man faktisk ikke vide, hvordan «takt og tone» er. Vi bliver tvunget til at tage stilling til hvad, et dansk bibliotek egentligt er og hvordan vi mener det bruges hensigtsmæssigt.

Vi må gå ind i en rolle som kulturformidlere og brobyggere til dansk bibliotekskultur men også biblioteksbrugerne imellem – og måske også til det danske samfund som sådant? Vi skal sikre vore brugergrupper blandt flygtninge og indvandrere en betjening på lige fod med alle andre. God service på bibliotekerne kræver indsigt

Kvinner skreller poteter i Sikh-tempelet i Leicester, England. Foto: Bradford Heritage Unit, 2002. Utlånt fra The Moving Here Project – <http://www.movinghere.org.uk>

og faglighed – en vis portion af social kompetence er heller ikke af vejen. Jo mere almenviden blandt personalet omkring denne nye brugergruppe, jo mindre bliver berøringsangsten og jo mere faglig kompetent og serviceorienteret betjeningen.

Det er en god ballast i den interkulturelle kommunikation, der foregår mange gange hver dag på bibliotekerne, at få øjnene op for, at der er voldsom stor forskel på at være vokset op i Somalia, Vietnam, Iran eller Danmark. Biblioteket har tradi-

tion for at være ét af de steder i lokalsamfundene, hvor man kan hente viden om det danske samfund. I forhold til brugerne, der har baggrund i andre kulturer kan biblioteket fungere som en bred og åben port til det danske samfund.

Som essens af Brobyggerdagene kan udtrages, at

- det i højere grad er forskellighed i personlighed end kultur der adskiller mennesker
- skellet går mellem modernitet og traditionalisme (og ikke mellem religioner)
- integration går begge veje – «bolden» skal kastes frem og tilbage
- mangfoldigheden kan danne en helhed dér, hvor der er et tydeligt fælles værdisæt (samme mål og forudsætning)

Som jeg nævnte tidligere var til slutningen til Brobyggerdagene ikke stor (under 10 deltagere). Vi havde med dette kursus tilbud ønsket at give netværkets bibliotekspersonale en fælles grundviden, der kunne bane vejen for forståelse for nogle kulturelt betingede opførselsmønstre. Vi håbede på at kunne skabe et grundlag for respekt og tolerance som samtidigt kunne føre til et engagement og en følelse af ansvar i betjeningen af de etniske minoritetsgrupper.

Men da strategien for forandring ligger i forankringen i hver enkelt medarbejder – i denne forbindelse kun i ganske få – var vi nødt til at forsøge noget andet.

For at skabe det fælles udgangspunkt skal alle, alternativt en overvejende del af personalet høre det samme.

Vores næste forsøg var et kursusforløb i «Interkulturel Kommunikation». Her var stadig et tilbud til bibliotekerne i hele netværket om at blive klogere på biblioteksbetjening af etniske minoriteter og finde de sociale kompetencer frem ... tre biblioteker bandt sig til at deltage fuldtalligt eller sende mange ansatte af sted.

Konceptet var på mange måder det samme – fokus på at skabe en fælles viden, som skulle medvirke til en bedre betjening og en større involvering af personalet generelt i betjening af de etniske minoriteter. Indholdet var styret af de tre biblioteker i samarbejde med netværkets konsulent og blev præget af, at de tre biblioteker på daværende tidspunkt oplevede en del uro.

- 1. temadag (samme oplæg formiddag og eftermiddag): Sherin Khankan, religionssociolog, med syrisk far, finsk mor og dansk opvækst: Muslim i et krydsfelt. Med udgangspunkt i «kernen»

i islam kan demokratiet og islam sagtens forenes

- 2. temadag (samme oplæg formiddag og eftermiddag): Konkret konfliktløsning på biblioteket – 2 bibliotekarer fra biblioteker i netværket/ oplæg og debat
- 3. temadag: «Det urolige bibliotek». Temadag om to kulturelle unge på biblioteket. Oplæg om «Mødet mellem folk med ikke-vestlig kulturbaggrund og det vestlige informationssamfund. Fra landsbyens brønde til cyberspace» ved læge og kulturformidler Amneh Hawwa. Dernæst oplæg af bibliotekarer fra forskellige bibliotekstyper omkring uro-håndtering på bibliotekerne i praksis.

Det er en lang og sej proces, at bygge bro mellem kulturer. Men er vi nysgerrige, har vi lyst til at lytte og tale med andre mennesker og finder vi gode samarbejdspartnere, er vi godt på vej.

At «integration» går begge veje – og også kræver noget af den person, der skal være ny medborger i Danmark udtrykker Masoum Moradi (socialrådgiver og oplægsholder i Brobyggerkurset, på denne måde: «Pak

ud, føl dig hjemme, vær med,
giv en hånd!»

og

«Danmark er ganske vist ikke
det land, du har arvet fra dine
forfædre, men det er det land,
du har lånt af dine børn.»

*Gitte Fangel,
Konsulent i biblioteksbetjening af
etniske minoriteter, Danmark.*

Om prosjektet

Konsulenter for biblioteks-
betjening af etniske minorite-
ter – «Det globale i det lokale»
– et toårigt udviklingsprojekt,
der skal medvirke til at skabe
et fælles samarbejdsgrundlag
for biblioteksarbejde med, for
og om etniske minoriteter.
Projektforløbet forlænget med
et år «Biblioteket som port til
det danske samfund».

<http://www.indvandrerbiblioteket.dk/konsulenter/>

INTEGRATION OCH KONFLIKTER

PROBLEMORIENTERAD FÖRMEDLING

Malmös befolkning kommer från mer än 160 länder och vartannat barn som föds här har minst en utlandsfödd förälder. Sedan några år är det en självklarhet för Malmö Museer att arbeta med det mångkulturella för att leva upp till vår målsättning att vara till för alla malmöbor. Men vi kan inte arbeta med mångkulturfrågor utan att även ta in aspekter som klass, kön, ålder – och inte minst makt och marginalisering, vilket jag återkommer till längre fram.

Denna presentation beskriver ett av våra större projekt; samarbetet med romer och resande.

Ett marginaliserat kulturarv

Romerna är ett av Europas mest förföljda folk. Visst är situationen bättre i Sverige än på många

andra platser men romer diskrimineras även här och deras utanförskap är starkt.

De första romerna kom till Sverige på 1520-talet. Idag finns här ca 25 000 romer och lika många resande (den grupp som tidigare benämndes tattare). 1999 fick de status som minoritet i Sverige tillsammans med bl.a. samerna och den judiska gruppen. Då indelades de i fem grupper – svenska och finska romer och resande – som funnits här sen 1500-talet, samt utomnordiska och nyanlända romer. I med detta uttalade den svenska regeringen också en vilja att betrakta deras kulturarv som en del av ett gemensamt svenskt kulturarv.

En väg att förverkliga denna viljeinriktning är att skapa en

plats där romsk kultur och historia kan presenteras; genom att placeras på museum blir kulturarv mer «på riktigt», det får en legitimitet som annars kan vara svårare att uppnå. Så föddes tanken på en nationell kulturinstitution för romer och resande, med placering i Malmö som är den stad i Norden där det bor flest romer. 1999 kontaktades museet av Monica Caldaras och hennes förening, Internationell Musikförening. Hon hade en idé om att etablera ett museum om svenska romers historia. Idén utvecklades och museet bildade en arbetsgrupp tillsammans med romer från olika grupper samt resande för förprojektering av ett museum/kulturcentrum. Medel beviljades från Statens Kulturråd, som hela tiden stöttat arbetet. Idag består arbetsgruppen av den s.k. femgruppen samt ungerska, polska och tjeckiska romer. I gruppen ingår dessutom museichefen, projektledaren och annan personal.

Perspektiv på majoritetssamhället

En egen kulturinstitution skulle stärka romernas ställning i samhället, problematisera, diskutera och informera och på så vis

motarbeta den ignorans och okunskap som de så ofta möter. Mer kunskap om romsk kultur är dessutom viktigt för perspektiv på både majoritetssamhället och på minoriteternas villkor. Jag tror jag vågar säga att Malmö Museers samarbete med romer och resande inte har någon motsvarighet i Västeuropa. Dels för att initiativet kommer från romerna själva, dels för att ambitionen är att skapa en institution som drivs av romer och för romer, även om museet givetvis ska vara angeläget också för andra.

Förprojekteringen inlämnades 2002 till regeringen. I avvaktan på fortsatta diskussioner med regering och kommun om förverkligande av museet så driver arbetsgruppen ett antal projekt, bl.a. utställningsprojekt, dokumentation och pedagogik.

Romer och resande – bortom romantik och plåga

Den 9 november 2003 invigdes utställningen Romer och resande – bortom romantik och plåga av kulturminister Marita Ulvskog. Invigningen lockade närmare 1000 besökare, vilket är – om inte rekord – så näst intill.

Tillsammans med den rom-

ska arbetsgruppen har museet skapat en ganska unik utställning om romer och resandes mer eller mindre bortglömda kulturarv. Här visas föremål och bilder som beskriver en rik romsk kultur och en sällan uppmärksammas historia. Olika teman belyses från romernas synvinkel i första hand: Var kommer de ifrån? Hur länge har de funnits i Sverige? Fokus ligger på folkhemstiden, dvs. 1900-talet. Utställningskonceptet togs fram i nära samverkan mellan den romska arbetsgruppen, formgivare och projektledare. Alla texter finns på både romanes och svenska. Utställningen visar enbart av romer och resande, som utbildats av museets pedagogiska personal. Det är en bra spridning i den romska guidegruppen avseende ålder, kön och vilken grupp de tillhör. Intresset för utställningen är mycket stort och alla visningar är i princip fullbokade.

Konflikt och integration

Arbetet har inte alltid varit enkelt. Det är viktigt att komma ihåg att romerna inte är en homogen grupp. Man kommer från olika länder och har skilda traditioner. En del grupper har

funnits i Sverige i generationer, andra bara några år, och det finns konflikter inom gruppen kring vilka som ska lyftas fram, vem som har tolkningsföreträde framför andra osv. Vi har inte alltid varit överens om hur museet ska organiseras och vad det ska visa men vi blir allt bättre på att hitta konsensus, att förhandla och omförhandla.

Vad ska visas?

En annan problematik handlar om synen på vad ett museum är. Lite generaliserande kan man säga att romerna i arbetsgruppen ofta har ett konkret och beskrivande förhållningssätt sin egen historia, medan museipersonalen gärna intar ett mer analytiskt och problematiserande förhållningssätt. Vems bild ska då få råda? Gemensamt valde vi att göra utställningen på den romska gruppens villkor så långt som möjligt. Det är första gången de själva visar upp sin historia och sitt kulturarv på ett svenskt museum. Att inta ett kritiskt, analytiskt förhållningssätt till sin egen kultur är inte lätt. Det måste tillåtas vara en process. Ska t.ex. arrangerade äktenskap mellan unga romer belysas? Vi valde denna gång

att inte lägga fokus på det som betraktas som ett problem både inom det romska samhället och i majoritetssamhället. Jag tror att ett mera kritiskt förhållningssätt måste mogna fram innan man är beredd att diskutera frågorna offentligt. Det finns också en rädsla inom den romska gruppen att man ökar fördomar om man ständigt fokuserer på samma frågor. Man kan alltid diskutera om de val vi gjort är de rätta, men vår övertygelse är att arbetet måste ske på romernas villkor i första hand, och inte på museets eller majoritetssamhällets.

Går det att ställa ut ett hundraårigt skelett?

En annan utställningsfråga handlade om ett hundraårigt skelett. I de anatomiska samlingarna på Historiska museet i Lund finns ett skelett av en romsk man. Mannen föddes 1844 i fängelset i Malmö (numera Malmö Museer). Hans mor satt fånge där. Mannen hamnade senare själv i fängelse och dog där 1867. Efter hans död användes kroppen i medicinsk undervisning. Han märktes med en lapp som beskrev honom som «fullblodig zigenare».

Arbetsgruppen hade planer på att visa skelettet i utställningen för att sätta fokus på frågor kring hur olika grupper behandlats i samhället, även efter döden. Efter en ganska intensiv mediadebatt, där släktingar till den romske mannen krävde att kvarlevorna skulle begravas, ville inte Historiska museet att skelettet skulle visas i en utställning. Romska arbetsgruppen hade fortfarande ambitionen att ställa ut det men det fanns representanter bland de resande som var tveksamma. Frågan avgjordes genom att Historiska museet inte lånade ut skelettet. Vi valde att ändå berätta historien om mannen och hans öde även efter döden, men på ett annat sätt än vi tänkt från början.

Frågan om genus

Arbetsgruppen består huvudsakligen av män och det gör att man kan fundera över representativiteten i det planerade museet. Frågan om en större kvinnlig representation väcktes tidigt men stötte på motstånd. Till slut bildades i alla fall en kvinnogrupp – Romska internationella kvinnogruppen vid Malmö Museer – som referens-

grupp. Deras arbete har varit inriktat på att planera uppsättningen av ett romskt bröllop i teaterform. Kvinnogruppen har också arrangerat bejublade modevisningar av romska kvinnokläder. Ambitionen är nu att sammanföra arbetsgruppen och kvinnogruppen så att män och kvinnor får samma status och inflytande i det fortsatta arbetet.

Nya sätt

Arbetet tillsammans med marginaliserade grupper ger oss kunskaper som också säger något om oss själva, om majoritetssamhället. Det ger oss verktyg att se på museet och samlingarna på nya sätt. Det är ett givande och tagande. Man måste vara beredd på omvärdering – våra erfarenheter och normer ställs mot andra värderingar och synsätt.

Från att ha drivits i projektform, så är samarbetet med den romska gruppen numera en del av museets s.k. basverksamhet och drivs på samma villkor som denna: Vi avsätter medel ur egen budget, utbildar romska guider, insamlar av föremål med romsk eller resande anknytning är inskrivet

i dokumentationsprogram och insamlingspolicy.

I museivärlden finns en diskussion om hur man kan arbeta med «svåra saker». Här kommer klass, makt och marginalisering in. En utgångspunkt för Malmö Museer är att lyfta fram hur makten i dess olika skepnader påverkat och påverkar människors liv: politisk makt, pengamakt, makten över det egna livet, övermakt och maktlöshet. Ytterligare en aspekt på makt är att den svenska kultursektorn fortfarande domineras av välutbildad medelklass, dessutom till stor del av etniska svenskar. Detta faktum gäller både personal och brukare. Jag tror det är omöjligt att arbeta med mångkultur och med marginaliserade grupper utan att vi själva förändrar vårt sätt att tänka och arbeta. Strukturer och värderingar inom kulturinstitutionerna måste ändras för att vi ska lyckas. Att arbeta i nära samverkan med de grupper vi vill nå och släppa ifrån oss makt, ser jag som den framkomliga vägen.

*Eva Hansen, tf utställningschef
Malmö Museer.*

METODER OG PRINCIPPER I DOKUMENTATION OG INDSAMLING

Kontekst for dokumentation og indsamling

Ingen institutioner samler ind i et tomrum – ej heller samles den flerkulturelle kulturhistorie i vore lande ind i et tomrum. Den aktuelle sammenhæng for indsamling og dokumentation på området har ændret sig væsentligt i Danmark indenfor de sidste år. Inden for det sidste årti er der taget gode initiativer i kultursektoren i Danmark.

Det interkulturelle netværk

Stiftet ca. 1996 med deltagelse af museer, biblioteker, film-skole, opera, Danmarks Radio, teatre, gallerier, bydelsprojekter, journalistuddannelsen, kokkeuddannelsen o.a. Nationalmuseet var vært for Netværket, som mødtes et par gange årligt

primært om, hvordan vi som ansvarlige for kulturinstitutioner kan stille vores institutioner til rådighed for alle, hvordan også vores institutioner medvirker til at opretholde/genskabe barrierer for mennesker med anden etnisk baggrund end dansk – og hvilke erfaringer, der gøres rundt om, med indsamlinger og aktiviteter, som når ud til immigrant- og flygtningegrupper.

Netværket blev støttet først af Indenrigsministeriet (som havde flygtninge-indvandrersområdet) og efterfølgende af Kulturministeriet.

Undersøgelse

Med afsæt i Det interkulturelle Netværk og økonomisk støttet af Kulturministeriet blev der

gennemført en undersøgelse af Kulturinstitutionernes bidrag til det kulturelt mangfoldige Danmark. Kulturinstitutioner, som helt eller delvist var statsligt finansieret, foretog en selv-evaluering gennem besvarelse af spørgsmål, der blev sendt ud. Enkelte institutioner, som havde en god praksis indenfor det multikulturelle, blev udvalgt som eksemplariske casestudier (et bibliotek, et teater og et museum, nemlig Kvindemuseet i Danmark). Undersøgelingsperioden var 1998-2000.

Rapporten opsummerede mange gode intentioner – og skitserede værktøjer, hvorved udvikling af kulturtilbud i en kulturel mangfoldighed kunne stimuleres på den enkelte institution.

Undersøgelsen er publiceret i 2001.

Konference 1 + 1 = 3

Med afsæt i Kulturministeriet og Det interkulturelle Netværk blev der arrangeret og afholdt en tredages konference i København på Arken Museum for moderne Kunst, Nationalmuseet og Arkitektskolen med tematiske foredrag og debatscenarier med deltagelse af de danske kulturinstitutioner og internationale 'eksperter' og erfaringsformidlere.

Konferencen er publiceret i 2001.

Herfra min verden går: Dansk identitet i fortid, nutid og fremtid

Med et stort millionbeløb fra Forskningsministeriets År 2000-fond og efter samråd med kulturministeren iværksatte arkiver, biblioteker og museer et decentralt samarbejdsprojekt, som små og store institutioner rundt om i landet kunne byde ind på og erhverve økonomisk støtte til. Der var tale om projekter, som reflekterede identitet – og der blev lagt særlig vægt på projekter, som inddrog kulturmøder. Spekteret rakte fra

dokumentation over indsamling til formidling.

De ca. 70 projekter som fik støtte blev samlet i en fælles udstilling i et tog, som kørte rundt i landet i 2,5 måned med 16 stop undervejs. Togudstillingen blev navnlig besøgt af skolebørn og af sprogskoler for indvandrere.

Endvidere blev forskellige bud på Dansk Identitet samlet i en publikation med bidrag fra de støttede projekter og indbudte bidrag, igen med vægt på kulturmødet som en væsentlig omdrejningsakse.

Publikationen udkom i 2002.

Migrationspuljen

15-20 museer landet over dannede i 1998 en migrationspulje til gensidig udveksling af erfaringer indenfor det multikulturelle og til opbygning af samarbejdsprojekter mellem museerne. Der er afholdt ca. to årlige møder og lavet udkast til en fælles vandrestilling.

Kulturministeriet

Kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen, for hvem det multikulturelle i kulturinstitutionerne var en mærkesag, bad det daværende Statens Museumsnavn

om at give en beskrivelse af, hvilke initiativer og tiltag, der var på museerne. Notat derom, som opsummerede en lang udstillingstradition omkring ind- og udvandring på de kulturhistoriske museerne og en stor international udveksling på kunstmuseerne, blev indsendt i slutningen af 2001.

Den nye kulturminister, Brian Mikkelsen, gjorde ikke brug af notatet.

Oprettelse af Integrationsministeriet (2001)

Med nedsættelse af en ny, borgerligt baseret regering blev der oprettet et Ministerium for Integration. Området havde tidligere ligget i Indenrigsministeriet, men fik nu sit eget ministerium. Det betød at bl.a. Kulturministeriet ikke fandt det nødvendigt at tage særlige initiativer på området. Kulturinstitutioner, som herefter ønsker at udvirke noget på flygtninge- og indvandrersområdet, bliver henvist til Integrationsministeriet.

Generelt om perioden med Kulturministeriets bevågenhed på området og de mange initiativer og netværksdannelser må man desværre konstatere, at det meste er smuldret igen.

Der er vilje i kulturinstitutionerne, det har de foregående undersøgelser og konferencer vist. Men det flerkulturelle bliver stille lagt til side, hvis der ingen opmuntring er til at fortsætte, fordi man ganske enkelt ikke har tid til alt, og derfor *må* vælge noget fra. Manglende politisk opmuntring (ja måske risiko for kritik) betyder, at engagementet på området er dalet væsentligt i de danske kulturinstitutioner fra 2001 til i dag.

Institutionens formål og agenda

Tre dimensioner skal fremhæves som væsentlige, når man taler om principper og metoder:

- Institutionens formål og agenda
- Spændvidden mellem mainstream og specialiseret fokus (hvad er bedst, udelukker de hinanden)
- International udveksling: oplysning og spejlingsmekanismer (herunder tvær-kulturel formidling)

For vedvarende at være forpligtet på at medtænke det flerkulturelle er det af allerstørste betydning, at skrive det ind i museets/institutionens formålsparagraf og handlingsplaner.

Kvindemuseet har som formål at indsamle og formidle

omkring kvinders kulturhistorie set historisk og aktuelt: «Fælles-træk og ligheder såvel som epoke-, klasse-, generationsmæssige og etniske forskelligheder i kvinders livsmønstre og -situation bør træde frem både i samlingernes helhed og i det enkelte indsamlings- og eller formidlings tema (§ 2.2 i Vedtægter for Kvindemuseet i Danmark – se hele vedtægtsæt på www.kvindemuseet.dk).

Derfor *skal* museet spørge til det multietniske i alle emner indenfor den danske kulturhistorie.

- Konkrete eksempler herpå er
- undersøgelse om fødselskultur i Danmark, hvor der inddrages ikke-dansktalende fødendes erindringer samt hospitalsledelsens indvandrerpolitik (publiceret i Fødselsanstalten i Jylland 1910-1996)
 - udstilling om sundhedsplejen i Danmark, hvor der inddrages de nye udfordringer, sundhedsplejerskerne fik med gæstarbejderne efterfulgt af flygtninge/indvandrergrupper
 - udstilling om pigerne på gymnasieskolerne, hvor der inddrages interviews med unge kvinder med anden etnisk herkomst i de danske gymnasier.

Disse eksempler er samtidig eksempler på Mainstream-principper. Når belysning af etniske minoriteter indskrives som en forpligtelse i den daglige gerning, står det som et gabende hul, hvis man ikke belyser det: en undersøgelse er først tilendebragt og en udstilling kun troværdig, når det er medtage. Men – det lægger op til en assimilationstankegang, som ikke altid er den ønskværdige fremstilling af problemkomplekset. Derfor er det også – selvom indsamling og dokumentation af multietniske forhold mainstreamagtigt inddrages i de overordnede principper – af stor betydning at gennemføre:

Specialiserede indsamlinger og dokumentationer:

Eksempler fra Kvindemuseets praksis:

- *Bir Bakis* (1987) udstilling, hvor tyrkiske kvinder indrettede dagligstue, udstillede brudeudstyr og demonstrerede klassiske væveteknikker.
- *Sløret, kvindedragter fra mellemøsten* (1996) udstilling i samarbejde med etnografisk samling med historiske dragter fra mellemøsten og nordafrika med vægt på tilsløringens historie.

- *Kvindelig med og mellem to kulturer* (1996 - 2001) Interviews og foto/videodokumentation med kvinder fra ikke-vesteuropæiske lande bosat i Danmark med vægt på ting og traditioner fra deres oprindelige kultur, som betyder meget i deres nuværende liv.

Der skulle overvindes store barrierer for at få indvandrerkvinder som interviewpersoner. Sproget var et stort problem, at interviewe dem som enkeltpersoner var et stort problem – men især deres skepsis overfor museets interesse og motiver til at bånd eller filme interviews med dem, var et problem. Opbygning af netværk over lang tid var nødvendigt.

- *Born in Europe* (fra 2001 til nu). Fællesprojekt for 6 europæiske museer støttet af EU kommissionens Kultur 2000 midler. Interviews og fotodokumentation hos immigranfamilier, som er vokset op udenfor Europa, om at føde en lille ny europæer – i Sverrig, Portugal, Østrig, Tyskland og Danmark. Materialet er samlet og formidlet i en vandrestilling, en portrætbog udgivet

på 5 sprog og en række konferencer afholdt hhv. Berlin, Lissabon, Wien, Göteborg og Århus. Vanskelighederne ved at komme ind i familierne og betydningen af netværksopbygning, for at bryde igennem, kendte vi fra *Kvindelig med og mellem to kulturer*. Det nye her var at få samtidigt materiale fra forskellige byer – og at give interviewpersonerne et synligt bevis på, at deres historie er væsentlig, og at de er en del af en større helhed (*Born in Europe* er publiceret i 2003).

Internationale Udstillinger

Udstillinger, som afspejler, at vi alle er en del af en større helhed uanset etnicitet, og at det er 'in' at have internationale forbindelser og udvekslinger, er erfaringsmæssigt tilbud, som også kalder publikum frem blandt dem, der oprindeligt stammer fra de dele af verden, den internationale udveksling vedrører. Udlændige boende i Danmark kommer og «spejler» sig i udstillinger, som kommer fra deres «oprindelige» lande. Sådanne udstillinger er fortrinsvis kunstudstillinger, hvor man uden sprog kan nå et publikum, uanset hvor man

udstiller i verden – derfor har kunsten altid formået at tale over grænser.

Eksempler på sådanne udstillinger ved Kvindemuseet er:

- *Danmark-Frankrig* (1987) udstilling af 5 moderne franske kvindelige kunstnere, suppleret med litteratur og foredrag om moderne teknologi (mini tell)
- *Spanske Malerinder* (1989) udstilling af ca 20 moderne spanske kvindelige kunstnere.
- *Kinesisk avantgardekunst* (1995) i anledning af UNESCOs kvindekonference i Beijing.
- *Made in Egypt* (1996) udstilling fra tre værksteder med oplæring af kvinder i kunsthåndværk.
- *Latinamerikansk fotokunst* (1997) kvindelige fotografer fra flere af de latinamerikanske lande.
- *Floden rinder aldrig mod sin ende* (2000) om kinesiske kvinder i politik og kunst.

Endelig er der flerkulturelle dimensioner i tvær-kulturelle udstillinger, hvor selve indsamlingen af udstillingsmateriale og opbygning af udstillingen reflekterer forskelle og ligheder

mellem den «udstillede» kultur og den danske.

Disse er især velegnede til undervisning og aktivitet.

Eksempler er:

- *Mexicansk børnemuseum* (1997) opbygget på Kvindemuseet med indkøb i Mexico af legetøj, bøger og ting fra børnenes verden, med særlig fokus på kulturen omkring død. Udstillingen er senere vist som vandrestilling rundt i Skandinavien.
- *Made in China, made in Japan* (2003) opbygget på Kvindemuseet med indkøb af ting fra børnenes verden, fra Kinesisk Nytår og Børnenes dag (pigerne dag og drengenes dag) i Japan for at udstille ligheder og forskelle mellem børnefester i Kina og Japan i forhold til danske børnefødselsdage.

Publikums forventninger

Publikumsundersøgelser giver dokumentation af udstillingerne såvel som af publikums reaktion på udstillingerne. Det giver en ekstra mulighed for at få det multikulturelle samfund omkring museet i tale. Såvel det vi kan kalde special-udstillingerne om etniske minoriteter, som de internationale udstillinger

og de tværkulturelle udstillinger, giver anledning til, at enkeltpersoner blandt publikum kan komme og forslå at museet tager andre internationale strømninger eller andre etniske emner op. Det sker ikke ud fra udstillinger, hvor det multikulturelle er main-streamet ind i udstillingstemaet!

Tilbage står dog tydeligt, at museet ved sin indsamlings- og dokumentationstradition omkring inddragelse af det multietniske og internationale kan plante forventninger og ønsker hos publikum, om at vi viser endnu flere dimensioner af den multikulturelle verden.

Omtalte publikationer:

Kulturinstitutionernes bidrag til det kulturelt mangfoldige Danmark. 2001. Rapporten er udgivet af Det interkulturelle Netværk, Nationalmuseet, Udenlandsk afd. Frederiksholms Kanal 12, DK-1220 København K.

Konferencerapport 1 + 1 = 3, Cultural diversity and the cultural sector. 2001. Udgivet af Det interkulturelle Netværk, Nationalmuseet, Udenlandsk afd. Frederiksholms Kanal 12, DK-1220 København K.

Herfra min verden går: Dansk identitet i fortid, nutid og fremtid. 2002. Udgivet af Sammenslutningen af Lokalarkeiver, Enghavevej 2, DK-7100 Vejle. Isbn.: 87-89528-01-7

Fødselsanstalten i Jylland 1910-1996. 2002 Udgivet af Kvindemuseet i Danmark, Domkirkepladsen 5, DK-8000 Århus C. Isbn.: 87-88923-28-2

Born in Europe. 2003. Udgivet på 5 sprog (kan rekvireres ved Verdenskulturmuseumet i Göteborg, Danmarks Nationalmuseum og Kvindemuseet i Danmark)

Isbn.; 87-7602-000-2 (dansk udg.); 87-7602-004-5 (svensk udg.); 87-7602-002-9 (engelsk udg.) 87-7602-001-0 (tysk udg.); 87-7602-003-7 (portugisisk udg.).

Merete Ipsen er museumsinspektør ved Kvindemuseet i Danmark, Århus.

HOW DO WE GIVE VOICES TO MINORITIES?

STRATEGIES FOR DIVERSITY

I will begin by introducing myself. My educational background is in History and Museum Studies. I have previously worked with questions of cultural diversity, both with research and report writing on the topic for the Swedish National Institute for Working Life and on a practical level. I have a special interest in the relation between our institutions and the audiences or users.

Since two and a half years, I am working at the Museum of World Culture in Göteborg, which is a new national museum opening to the public late next year. The museum has an explicit aim to reach wider audiences and to deal with questions of cultural diversity as a posi-

tive force in the development of societies – and these aims presuppose that we think and act seriously and imaginatively regarding diversity and inclusion of many cultures (and by cultures I mean ways of living and interpreting the world rather than different ethnic groups), perspectives, stories and voices in our museum. I will give you examples of this work later.

I am also responsible for the International Museum Studies Programme – a partnership between our museum and the University of Göteborg. The programme has interculturalism and cross-cultural understanding as themes that permeate all course modules – with the aim to train museum professionals

in competences to deal with the challenges of multiculturalism.

The title for my presentation: «How do we give voices to minorities? Strategies for diversity» implies two things: Firstly, that some groups (here called minorities) have no voices, or at least little say, in the LAM (ABM-) institutions. Secondly: that true diversity in an institution cannot be achieved by statements or good will, *but* that this work requires strategic planning, resources and careful evaluation and assessment.

This leads me to start with a discussion about the relations between cultural institutions and the public. I will take museums as examples since they are the institutions I know the best, but I am sure that the

Libraries' and Archives' people can recognise patterns and translate the examples to the context of your institutions.

It is important to remember that the modern museums were created during an era of consolidation of the nation states in Europe, and this is also the era of modernity and most importantly the era of colonialism. The relation between museums and the public was originally that of an authoritative institution of endless knowledge and a public ready to be educated and civilised as part of the creation of civil society and of citizenship. Contemporary audience research shows that this kind of relation and the mutual expectations are still strong – even though museums have changed tremendously during the 20th century.

Post-modern critique and more importantly postcolonial critique have shed light on some of the strong ideologies that were imbedded in this era, especially the ethnocentric world view within western societies including the strong ideas of «us» and «them» In western philosophy there is a long and ambivalent history

Normality
Us
Majority
Swedish
Culture
Visible
Cultural Heritage
Human
Heterosexual

Difference
Them
Minority
Not Swedish («Ethnic»)
Multiculture
Invisible
Hidden/other heritage
Female
Homosexual

? <- <- <- <- <- <- Diversity -> -> -> -> -> -> ->?

Table 1: *Oppositions – «us» and «them»*

of everything that is not «us» «Them», «the others» have been described as «uncivilised» and «primitive», predestined to a certain life by nature, culture and tradition, but also as «idle», «pure», «exotic», «living» and «happy». Even though the ideas seem to apply mostly to people and cultures far away, there have always been «others» within countries. The discourse becomes transformed and projected on new groups of «others» in our societies, for instance on different ethnic groups.

Modern museums are a product of this era and have of course been influenced by its discourses. Museums are arenas for preservation and

presentation of the self-images and identities of a society. Through their constant choices, through their constructions of cultural heritages, they are not a reflection of society as such; but a reflection of the ideal – of wishes and dreams, they are like family photo albums where the best and most happy memories are presented. What is made visible in museums, and in the cultural sector as a whole, reflects what a society chooses for representation of the collective experience and in the case of museums and archives – the collective memory, through the preservative function. What is included are things considered important to keep for future generations. So, our cultural

institutions definitively take part in the construction of the great story about the country of Sweden (Norway, Finland, Denmark or Island). They also take part in the construction of the normal and the different – or what is «us» and what is «them». This creates a number of opposites that can be presented as in table 1.

The word diversity will here be used in an attempt to avoid this division. I speak of diversity in its broadest sense: including age, generation, gender, nationality, ethnicity, cultural background, subcultural identification, education, class, socio-economic background, religion, disability, sexual orientation etc. By using this definition, one can see that diversity is included in all of us – and all of us belong both to the majority and to a minority in one respect or another and I believe a focus on just one aspect creates wrong pictures. Focus should instead perhaps be turned to the conception of Citizenship which need to be reconsidered to encompass the diversity of a country – as citizens we all belong to the majority and ideally should have equal rights.

So, what are the challenges of multiculturalism? There have been a lot of political controversy and intensive academic debate over these issues. Some uniting set of questions concerning diversity for societies such as our own are: Can a democratic society treat all its members as equals and also recognize their specific cultural identities? Should it try to ensure the survival of specific cultural groups? Is political recognition of ethnicity or gender essential to the dignity of individuals? Or does it imply stereotypification and labelling?

Different countries have chosen different policies for diversity. One can say that there are two main strategies concerning issues of cultural diversity in all sectors of society and these strategies represent two different ideologies.

- Ideology of Mainstreaming (of Equal treatment)
- Ideology of Special treatment (of Positive action)

The term mainstreaming implicates that diversity shall be part of the main stream: that it should permeate institutions and that diverse stories should be

included in the greater Story or in the Master Narrative. Equal treatment is the ideal: All perspectives should be given equal space and recognition.

The mainstreaming ideology can be seen in cultural politics and policies, in statements such as «equal participation» or «everybody's right to access to culture or literature».

In the museum sector as a whole, mainstreaming would mean that all museums had the mission to mirror cultural diversity in their activities, separately and together. Examples of a mainstreaming strategy within a single museum would be if, in an exhibition about the history of the region, stories about women, disabled people or people of different ethnic origins are included in the main narrative – and not presented as something different or special.

The ideology of special treatment on the other hand, is a positive action's approach to minorities. It takes its point of departure in everybody's right to be unique – the right of individuals and groups to maintain their own distinctive character, their identities and cultural practices, which are seen as

potentially threatened by mainstream society through exclusion or invisibility. So, special efforts, a special focus is placed on the group or the perspective that was excluded.

Examples in cultural politics are special attention and support to certain groups (minorities) OR special projects to promote diversity on a national or international level (such as this one!).

In the whole sector, the politics of special treatment can be seen in the development of special museums, archives and libraries for certain groups or perspectives: Ajtte Sami museum in Jokkmokk, The Roma Museum under development in Malmö, Kvindemuseet in Aarhus (The Women's Museum in Denmark) International Library in Stockholm, Special immigrant archives: Black History Archives which are common in USA and the UK.

Finally within an institution a special treatment strategy could take the form of special exhibitions about certain groups or perspectives, special collecting and documentation projects dealing with for instance immigrants. I can guess that libraries

have special thematic programmes to promote literature from a certain part of the world or in certain languages in order to reach a certain group of users that might be underrepresented.

The Mainstreaming ideology has been criticised for being blind to differences and special characteristics, i.e. that it denies alternative identities and forces people into the same form, a form that is neutral on the surface but in reality represents only *one* hegemonic culture. The criticism is also that the power of interpretation lies with the majority (or with the left column in my account) and it is under the conditions of majority society that minorities are included.

The special treatment ideology on the other hand, has been criticised because it violates the principle of non-discrimination – that it confirms ideas of normality and difference – of majority and minority – which means that majority culture gets an alibi for not dealing with diversity.

Both ideologies however, take their points of departure in the idea of equal opportunities and in the politics of recognition.

There is no right and wrong concerning these strategies, and often they are combined. However, there is need for an awareness of what road you go down and what implications such strategy might have.

I will now turn to talking about diversity strategies within single institutions. As I earlier mentioned, good will and awareness is not enough if you need to make your institution more representative of and more accessible to diverse user groups. Strategic planning is necessary. There are countries that lie ahead of the Scandinavian countries in these processes. In the International Museum Studies Programme, we turn mostly to the UK, the US, Australia and Holland for good examples of diversity strategies in museums. I will now show a checklist developed during a workshop I attended at the American Association of Museums' Annual conference in Dallas in 2002. The workshop «Leadership through diversity» was built on the argument that strategies for culturally diverse museums were crucial to their survival.

The perfectly diverse museum is an institution where:

- Diversity is reflected in decrees, instructions, mission statements, policies and plans
- The audiences represent the demography of (local) society
- The staff represents the demography of society
- There is free entrance and a well-balanced pricing
- Exhibitions and programmes reflect the diverse interests and needs of the audiences
- Accessibility in all aspects (physical, sensory, cultural, intellectual, emotional, economic) is achieved
- Diversity is reflected among the stakeholder: the funding body, the museum board, the management, the partnerships and sponsors
- The personnel has had diversity training
- There is a strategic long-term plan for diversity, with measurable goals, linked to a budget
- There is a commitment to contract diverse suppliers: for restaurant, retail, temporary technicians and craftsmen etc.

Finally I will try to answer the question I posed in the title: How do we give voices to mino-

rities? There has been work done in this direction in Sweden going back to the early eighties but in little scale and often in the form of temporary projects. Methods for including minority perspectives comprise:

- Research and collecting in the community or within minority groups (SAMDOK)
- Providing space for the community for self-presentation (community galleries)
- Including the community in the development of exhibitions and programmes (consultations, partnerships)
- Community liason (outreach)
- I will use my own museum as an example
- In the Museum of World Culture we are working with the concept of «many voices» or «multiple voices» as a guideline.

The International Disability Movement uses the motto «nothing about us without us», which sums up our view.

The question we ask ourselves is: how can we reflect the diversity of our society and world, by facilitating representation of many perspectives? I use the term «facilitate repre-

sentation» because we ourselves cannot be the representatives of all different perspectives, but we can make sure many perspectives are given place through working with groups or individuals with a special and personal relation to the subject matter.

We believe that subjective knowledge is as important as and a necessary complement to academic knowledge in a field. It is important however, that we dare taking the battles also with minority groups (as we would with researchers) when we have strong doubts about the content. As museum professionals with a certain mission for our museum, we need to trust our expertise and experience so that the end product does not put the group or individual in a less advantaged or vulnerable position.

This is where the multiple voices strategy works in our favour. We don't aim to present *one* story, we don't have to promote agreement and bring all opinions together into one second-rate compromise. Instead a multiplicity of individual voices (each speaking for itself and sometimes with conflicting

opinions) will give the visitors a chance to draw their own conclusions and add new voices.

We currently have two projects running that can exemplify this work.

The discussion about museums and disabled people normally focuses on accessibility and barriers to physical access. In the project «Tänk om – berättelser om funktionshinder» (Imagine – stories about disabilities) we decided to step away from this and look at another important aspect: the lack of representation of disabled people in our museums. Disabled people are excluded from public life and in the main narrative in different media in society. We worked with the consultant Susan Berg who is disabled and has worked with disability issues for many years. She chose the themes for the exhibition and did the interviews that formed the narrative. The focus and tone of the presentation became very different than if we would have done it ourselves – it has neither become a story of pity, nor is it a story of difference.

The second example is a project, which includes some 25 Göteborg-citizens from Soma-

lia, Eritrea and Ethiopia. The project, which is a partnership project funded by Equal (European Social Fund) aims to promote equal opportunities and to counteract discrimination against this group in the labour market. A part of the project involves increasing awareness and understanding of the group and the different migration stories that they tell. The individual stories will be told in one of our opening exhibitions about African diasporas. Each individual will decide what they want to tell in the exhibition, but with professional guidance and support from the museum on how it will be presented.

Experiences from this work show that there are no quick-fix solutions, the work is often difficult and along the way there will be discussions, misunderstanding and conflicts, which is why it is also very time-consuming. But most importantly the work is extremely rewarding and absolutely necessary if you want to be more inclusive and diverse.

I want to end by saying that an important step within a strategy for diversity, is to look around you and to learn from experiences in other countries

or institutions that lie ahead of yourself in the process. By doing so, you might not be able to avoid all difficulties, but it will help you interpret and deal with them in a more mindful way.

Cajsa Lagerkvist is working as a curator at Museum of World Culture in Gothenburg.

*Kirsten Leth Nielsen og
Benedikte Kragh-Schwarz*

FOLKEBIBLIOTEKENES ROLLE

OG BIBLIOTEKANSATTES UTDANNING SETT I ET INTERKULTURELT PERSPEKTIV

Bibliotekenes funksjoner i et flerkulturelt samfunn er mange- fasetterte og komplekse og stiller store krav til bibliotekpersona- let. Bibliotekenes oppgaver kan sentreres rundt tre viktige begreper: integrasjon, kulturelt mangfold og interkulturalitet.

Integrasjon

Bibliotekenes integrasjonsfrem- mende funksjoner er kjent og utviklet gjennom flere år, og de fleste bibliotek driver en eller annen form for integrasjons- fremmende virksomhet. Det kan være tiltak som leksehjelp, tiltak som støtter opp om språk- opplæringen, tiltak som infor- merer innvandrere og flyktnin- ger om de nordiske samfunnene osv. Dette er tjenester som er helt i tråd med folkebiblioteke-

nes rolle som viktige institusjo- ner som fremmer folkeopplys- ning og underbygger demokra- tiske verdier.

Bibliotekene i de nordiske lan- dene er i dag engasjert på dette området i ulik grad. Her skal vi først og fremst ta for oss Dan- mark og Norge siden det er disse landene vi har best kjennskap til. I Danmark har man kommet langt i dette arbeidet, og det har vært fokusert sterkt på denne funksjonen både i sentrale og lokale bibliotekmiljøer. Metoder for hvordan bibliotekene best kan drive integreringsarbeid og tjenesteutvikling på området, bl.a. gjennom prosjektene «Kon- sulerter for etnisk biblioteks- betjening» og kampanjen «Biblio- teket – en port til det danske samfund», har vært viktige

diskusjonstemaer i flere år, og Danmark kan vel sies å være et foregangsland i Norden på dette området. I Norge drives det mye bra integreringsarbeid rundt om i landet, men det finnes foreløpig ingen nasjonal satsing på dette området og bibliotekmiljøet er bare så vidt begynt å diskutere dette temaet på nasjonalt nivå.

Kulturelt mangfold

De nordiske samfunnene er pre- get av stort kulturelt mangfold. Innvandring, både fra resten av Europa og fra resten av verden, samt en stadig større flyktninge- strøm fra urolige områder i verden har bidradd til dette. Vi har dermed fått større tilgang til kulturelle uttrykk som før ble betraktet som sjeldne og eksotiske. Det arrangeres nå

årlige film- og musikkfestivaler fra land i «sør», og disse blir mer og mer populære. Vi har tilgang til kunst fra hele verden og vi kan ta inn informasjon og nyheter fra hele verden enten via Internett eller tv. I bibliotekene kommer dette til uttrykk ved at bibliotekene stiller til rådighet litteratur og andre medier på store innvandrergruppers språk og at de også, til en viss grad, har et tilbud av den samme litteraturen på for eksempel skolespråkene og de nordiske språkene, slik at majoritetsbefolkningen kan bli kjent med andre kulturers litteratur. Eksponeringen av verdens kulturer, eller internasjonaliseringen av bibliotekenes innhold både i samlingsutvikling og i tjenesteutvikling, er et viktig element i arbeidet med å utvikle de nordiske samfunnene til å bli reelt flerkulturelle. Slik vi ser det, er det i dag en viss fare for at pendelen lett kan vippe i retning av sterkere fokusering på integreringselementet på bekostning av et større kulturelt mangfold og en mer aktiv internasjonalisering. Hovedmålet i formidlingen blir da lett at våre vestlige kulturuttrykk skal formidles og læres av «de andre».

Her bør man forsøke å tilstrebe en større balansegang mellom de to elementer.

I Sverige drives det i dag en aktiv politikk som også fremmer det kulturelle mangfoldet, uten at dette går på bekostning av integreringsaspektet. Ved Internationella biblioteket i Stockholm arrangeres det seminarer, litteraturfestivaler o.l. som har som fremste mål å vise frem og diskutere litteratur og andre kulturuttrykk fra mange land. Dette er arrangementer det er stor interesse for og de er godt besøkt.

Interkulturalitet

Et samfunn preget av stort mangfold, både språklig og kulturelt, stiller krav til sine borgere. Hvis de nordiske samfunnene skal bli reelt flerkulturelle er det en forutsetning at det foregår en reell kommunikasjon, kulturutveksling og samhandling mellom medlemmene i ulike minoritetssamfunn og majoritetssamfunnet. Med minoritetssamfunn mener vi grupper som kommer fra andre språk- og kulturområder enn de nordiske. Vi inkluderer med andre ord ikke de mange subkulturer som til enhver tid eksisterer i de nor-

diske samfunnene. I denne sammenhengen har vi valgt å bruke begrepet interkulturalitet fordi vi mener at det er dekkende både for bibliotekenes innhold og for bibliotekansattes kompetanse i forhold til flerkulturalitet. Begrepet dekker tre viktige elementer: interkulturell kompetanse, interkulturell samhandling og interkulturell utveksling.

En slik kommunikasjon, kulturutveksling og samhandling, eller internasjonalisering, for å bruke en annen dekkende betegnelse, må være basert på gjensidig respekt og dialog. Dette krever en spesiell kompetanse, interkulturell kompetanse, som de fleste av oss ikke besitter i dag. Det er ikke tilstrekkelig, slik mange synes å mene, å ha kompetanse på våre normer for vanlig høflighet og takt og tone.

Kulturbegrepet – en kort presisering

Vi skal her ikke begi oss inn på å forsøke å komme med en dekkende definisjon av kulturbegrepet, men gi en forenklet beskrivelse av de deler av kulturbegrepet som vi anser som relevante i denne sammenhengen. Nemlig kultur som et manifest uttrykk og kultur som bestem-

mende for vårt handlings- og verdisett. Det manifeste kulturuttrykket er den delen av kulturen som kommer til uttrykk i det konkrete og iøynefallende, for eksempel musikk, klesdrakt, malerkunst og litteratur. Den delen av kulturen som er med til å bestemme vår adferd og holdninger er den som vil ha betydning for hvordan vi ser på oss selv og hvordan vi forholder oss til andre. Begge disse elementer inngår som en del av begrepet interkulturell kompetanse.

Interkulturell kompetanse

I boka «Møter mellom mennesker» avgrensar forfatteren Øvind Dahl begrepet interkulturell kompetanse til tre vesentlige komponenter.

1. Den kommunikative komponenten har med atferd å gjøre og omfatter generell kommunikativ kompetanse i tillegg til at man også har evnen til å sette denne i relasjon til andre personers kulturelle spilleregler og måter å kommunisere på uten nødvendigvis å gå inn på disse premisser ubetinget. I vår sammenheng vil våre kunnskaper på dette området bety noe for hvordan vi møter

og betjener våre lånere med annen kulturell bakgrunn.

2. Den affektive komponenten har med holdninger å gjøre. Her kommer følelser og personlighetstrekk inn samt evnen til empati, nysgjerrighet, åpenhet og fleksibilitet overfor andre som ser annerledes ut eller oppfører seg på an annen måte enn den vi er vant til. I vår sammenheng er dette en evne som det selvsagt er vesentlig å ha i møtet med lånere som har en helt annen kulturbakgrunn og som kanskje til og med ikke har erfaring og kunnskap om hva et nordisk bibliotek representerer.
3. Den kognitive komponenten har med kunnskap å gjøre og omfatter en generell forståelse av en annen kultur i tillegg til en mer spesifikk kunnskap om den delen av andres kultur som er spesielt relevant. I vår sammenheng vil det si en spesiell kunnskap om den delen av den manifeste kulturen de andre representerer og som det vil være aktuelt å ha representert i bibliotekene – for eksempel musikk, film og litteratur. Det dreier seg med andre ord om kunnskap som er en essen-

siell del av innholdet i ethvert folkebibliotek og som også er grunnsteinen i det meste formidlingsarbeid.

Verdisyn sett i lys av et interkulturelt perspektiv

Likeverd, likestilling og gjensidig respekt og åpenhet er tre bærebjelker i interkulturell kommunikasjon. Det betyr i praksis at vi snakker med hverandre, ikke til hverandre, og at denne dialogen er preget av gjensidig respekt og åpenhet.

Dagens utdanningsystem

I hvilken grad oppfyller dagens utdanning av bibliotekansatte kravet til å kunne fylle biblioteket med kulturuttrykk fra hele verden og kommunisere med alle målgrupper? For å kunne betjene brukere med annen kulturell bakgrunn er det altså nødvendig å ha et aktivt og bevisst forhold til eget verdigrunnlag. Vår påstand er at det i dag sattes for lite på dette i utdanningen. Det samme forhold gjør seg gjeldende i forhold til kunnskap om manifeste kulturuttrykk fra store deler av verden.

Det er etterhvert en voksende enighet om at den delen av den interkulturelle kompetansen

som har med adferd og holdninger å gjøre må ivaretas bedre. Vi skal derfor ikke komme inn på denne siden av utdanningen her. Når det gjelder kompetanse om andre verdensdelers manifeste kulturer er forholdet imidlertid et annet. Parallelt med at denne typen kunnskap er blitt nedprioritert også i forhold til egen kultur har dette området blitt tonet ned. Konsekvensen er at vi som skal yte service overfor brukere med en annen kulturbakgrunn enn vår, mangler viktig kunnskap både i kommunikasjonsøymed og i forbindelse med samlings- og tjenesteutvikling.

Vår erfaring er at kunnskap reduserer fremmedfrykt, rasisme og likegyldighet overfor «de andre». Vår erfaring er også at god formidling kjennetegnes ved at formidleren har nærmere kunnskap om det som skal formidles. De fleste av dagens studenter har kompetanse vi alle har opparbeidet rett og slett ved å være vokst opp i Norden. Vi kommer langt med vår barnelærdom og vårt naturlige samfunnsengasjement. Derfor er det ikke katastrofalt at undervisning som har med den manifeste nordiske kulturen å gjøre

er redusert og nedprioritert. Vi klarer likevel å yte en rimelig bra service. Når det gjelder kulturen utenfor Vesten er forholdet imidlertid et annet. Her har vi ingen barnelærdom å flyte på og er helt avhengige av å få tilført kunnskap for å kunne bli bra formidlere. Karsten Alnæs sier i boka «Det siviliserte informasjonssamfunnet. Folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid» side 21: «Når det gjelder opplevelseslitteraturen, vil imidlertid bibliotekarene og folkebibliotekene betjene arenaen alene. Det vil dermed stille store krav til bibliotekarenes lesning av både norsk og fremmedspråklig litteratur, til deres innsikt i litteraturhistorie og kulturhistorie, og til deres generelle bakgrunn. I en tid der verden blir mindre, tilbys det nå for eksempel fremragende skjønnlitteratur fra Romania, Angola, Mosambik, India, Australia og mange andre land.» I forlengelse av dette skriver han: «Et folkebibliotek som skal leve i tiden, må ha ansatte som makter å tilegne seg kunnskap om i alle fall noe av det nye som kommer, og presentere det på en så inspirerende måte at leserne blir lokket til å forsøke

seg på nye jaktmarker, de også». Hvis dette skal bli virkelighet er det nødvendig med en omprioritering i utdanningen til fordel for mer kulturkunnskap.

Økt globalisering og internasjonalisering krever nytt fokus hvis denne utviklingen ikke skal gi negative utslag i form av proteksjonisme, diskriminering og fremmedfrykt. Det må også bibliotekene og bibliotekarutdanningen ta konsekvensen av. Kulturell kapital er et gode!

Kilder

Dahl, Øyvind (2001). Møter mellom mennesker. Interkulturell kommunikasjon. Oslo: Gyldendal.

Audunson, Ragnar og Lund, Niels Windfeld (red) (2001): Det siviliserte informasjonssamfunnet. Folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid. Bergen: Fagbokforlaget.

Kirsten Leth Nielsen er avdelingsleder ved Deichmanske bibliotek/ Det flerspråklige bibliotek.

Benedikte Kragh-Schwarz er seksjonsleder ved Statsbiblioteket/ Indvandrerbiblioteket.

OSLO BYARKIV OG DEN FLERKULTURELLE UTFORDRINGEN

OSLO SOM INNVANDRERBY

Fra slutten av 1960-åra begynte det å komme folk fra ikke-vestlige land, bl.a. Tyrkia, Pakistan og India, til Norge. Det var arbeidet som trakk. For Norge, som resten av Vest-Europa, hadde mangel på arbeidskraft. De gikk inn i det nordmenn så som dårlig betalte jobber. Mange industribedrifter henta arbeidskraft direkte i utlandet.

I 1975 innførte myndighetene innvandringsstopp. Seinere var det gjennom familiegjenforening og som flyktninger og asylsøkere man kom. Av ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere som bodde i Norge i fjor, har en av to kommet som flyktning. Som en konsekvens er våre samfunn forlenget preget av kulturelt mangfold.

Oslo er den største innvand-

rerbyen i Norge. I Oslo i 1970 var 2,6 % av befolkningen utenlandske statsborgere. I 1998 var andelen 9,3 %. Sammensetningen av utenlandspopulasjonen har endra seg. I 1970 var 78 % fra Europa, i 1979 var andelen 55 %. I 1970 kom 5 % fra Asia, mens folk fra Asia utgjorde 27 % i 1979. Statistikken har siden fått nye betegnelser, og førstegenerasjons-innvandrere og personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre utgjør nå 21,2 % av folketallet i Oslo. Av disse har 80 % ikke-vestlig bakgrunn. Om lag en tredel av landets innvandrerbefolkning bor i Oslo. Halvparten (48 %) av alle ikke-vestlige innvandrere bor i Oslo og Akershus, og Oslo alene har 37 prosent.

Kilder vi har i Oslo byarkiv

vises her ved et søk i vårt arkiv-søkesystem Asta på «innvandrere, sigøyner, jødisk» (se vedlegg side 89).

Det er en del vi får opp, men vi ser at Oslo byarkiv har pr. i dag lite materiale som kan gjenspeile at vi er blitt et multi-etnisk samfunn. Det vi har viser myndighetenes møte med innvandrerbefolkningen, det være seg i form av etatsarkivet til Flyktning- og innvandreretaten og helse-, skole- eller sosialhjelpsmateriale. I tillegg har Det Mosaiske Trossamfunn også deponert hos oss mange arkiv etter den jødiske minoriteten i Norge. I det offentliges arkiver finner vi for øvrig en overrepresentasjon av innvandrerbefolkningen i en del materiale, bl.a. fordi utvalgskriterier for kas-

sasjon av sosialhjelpsmateriale gjør at mappene til klienter med fødselsdato den 1. skal bevares. Mange utenlandsfødte har ikke sin eksakte fødselsdato og har automatisk i vårt folkeregister fått den 1. i den måneden de oppgir som fødselstidspunkt.

Men mange «ordinære kilder» hos oss, som vi ikke får treff på når vi søker på «innvandrere», avslører at Oslo har vært en innvandringsby i lang tid. Særlig er det aktuelt å trekke fram den innvandring som skjedde i forbindelse med industrialisering og hamskifte. Oslos befolkning ble mer enn sjudoblet mellom 1855 og 1900. Byen hadde en kraftigere vekst enn noen annen vesteuropeisk by, med unntak av enkelte nye bydannelser, ensidig knyttet til storindustri. Det voldsomme suget etter arbeidskraft til industri, handel, bygg og anlegg ga en strøm til byen av folk fra landsbygda, også svenske arbeidere. Statistikken viser at av 229 101 innbyggere i 1900 var 6 % født i Sverige og i alt nesten 8 % i utlandet. Det var for eksempel en ganske stor italiensk kontingent, som var stukkaturer (Statistisk årbok for Kristiania 1900).

Vi ser dette i årlige folketel-

Ellen Røsjo med materiale etter Harry Meyer Koritzinzky, privatarkiv i Oslo byarkiv (A-11023). Her er materiale fra urmakervirksomheten hans, hans virke som forstander for Det Mosaiske Trossamfunn (som skal skilles ut) og privat materiale. (Foto: O. Myhre Hansen, Oslo byarkiv).

linger – i f.eks. Carl den 12tes gate 32 1899 – viser hele 7 gipsarbeidere med fødesteder i Lucca-området i Italia, samt to kvinner født i hhv. Finland og Värmland, Sverige. Det avslører hvilken vei de har vandret til Norge. Blant de over 100 gipsmakerne som har hatt firma i Kristiania er nærmere halvparten italienske. På det meste var det rundt et par hundre gipsmakere i byen. Noen av familiene kan følges gjennom

adressebøker, folketellinger og likningsprotokoller gjennom generasjoner. Den mest kjente familien: Guidotti som seinere drev begravellesbyrå. Etter krakket i 1899 reiste mange av italienerne videre til andre land, særlig til Sverige eller tilbake til Italia, i Norge bidro en del til gjenoppbyggingen av Ålesund etter brannen i 1904 (stukkatur hørte til jugendstilen).

Om vi tar fram en tilfeldig gate som Urtegate – så finner

Fra veveriet til Nydalens Compagnie, nærmest en rein kvinnearbeidsplass. Det voldsomme suget etter arbeidskraft til industri, handel, bygg og anlegg ga en strøm til byen av folk fra landsbygda, også mange svenske arbeidere. For kvinner var arbeidsplasser i spinnerier og veverier et mye mer attraktivt alternativ enn å gå som tjenestejente (Ukjent fotograf for Nydalens Compagnie. Original i Oslo byarkiv A-10093/001/105).

vi svensker i så å si hver eneste gård, samt enkelte dansker.

Så har vi hjemstavnsforhørene

Bakgrunnen for forhørene var bestemmelsen i fattigloven om at

den fattige skulle understøttes på sitt hjemsted. Og dette ble definert som den «fattigkommunen», dvs. det fattigstyredistriktet, hvor vedkommende sist hadde bodd sammenheng-

ende i minst to år. Og for utlendinger gjaldt en bestemmelse fra sommeren 1886 av, at de måtte ha fem års opphold i riket for å få hjemstavsrett.

Fattigvesenet kunne ikke

nekte å hjelpe fremmede i nød, men de krevde utgiftene refundert av hjemstavnskommunen, og de kunne, dersom det ble ansett mest hensiktsmessig, sende klientene hjem. Når det gjaldt utlendinger hadde man avtaler med flere land, deriblant Sverige, Danmark og Tyskland. Men ellers ble langveisfarende, i likhet med fanter, refundert over statskassa.

26. januar 1887 opptok Kristiania fattigvesen forhør over tjenestejenta Marthe Jonasdatter Kjelback. Hun lå på fødselsstiftelsen, på en av friplassene fattigvesenet hadde der. Funksjonæren noterte i protokollen at hun var: «... født 11.11.53 i Glava Socken i Wermland af Foreldre Husmand Jonas Kjelback og H. Anna Karlsdatter. Konfir. sammestads. Efter konfirmationen reiste hun til Norge, hvor hun siden stadig har opholdt sig. Her i Byen har hun uden Afbrydelse været siden 1873, deraf senest hos Kjøbmand Ruud i Akersgd. 1 1/2 Aar, hos Apoteker Knudsen, Oslo 1 Aar til 7. Mai 86 og har siden boet i Rusløkv. 26 og i nuv. Bopæl Karl 12s Gade No 21, begge Steder hos Marie Olsen. (...) Barnef. Styrmænd

Anton Tvedkjær fra Fredrikshald og frygtes nylig forlist i Kanalen.»

Hjemstavnsforhørene fra Kristiania fattigvesen, som er bevart for perioden 1878 til 1930, fyller i alt 234 bind med inntil 330 sider i hvert. Når det gjennomsnittlig er to – tre innførsler pr. side, kan vi bare grovt anslå at det totale antallet forhørligger i nærheten av 150 000.

Hjemstavnsforhørene ble vanligvis tatt opp ved første gangs understøttelse, som ofte skjedde når folk ble syke og lagt inn på hospitalet – eller de sto med en lege- eller apotekerregning de ikke kunne betale. I mange tilfeller var det også arbeidsløshet som gjorde at man «... fremstilte sig som hjælpeløs» på fattigforstanderens kontor. Kvinner som søkte friplass på fødselstiftelsen var også en betydelig gruppe, og de fleste av disse var, som Marthe fra Glava, ugifte tjenestejenter som hadde havnet i «uløkke». Marthe hadde bodd tretten år sammenhengende i Kristiania, så Fattigvesenets direktør måtte bare notere «B.t.», Byen tilhørende, i margin på henne. Marthe fikk sin friplass, og i mai samme år fikk hun fire kroner

til opphold og gratis medisin av fattigforstanderen i 5. krets. Mer ble det ikke notert, og hvordan det gikk videre med Marthe og barnet hennes kan fattigvesenets kilder ikke hjelpe oss med.

Hjemstavnsregistre gir oss anledning til å studere rekrutteringen til de laveste sosiale lagene i Kristiania i form av tall og tabeller. Selve hjemstavnsforhørene gir oss anledningen til å følge enkeltpersonene, om ikke fra vogge til grav, så fra vogge til fattigvesenets kontor.

Andre eksempler fra søket mitt er:

- Innvandreretaten – penge- støtte til div. foreninger f eks.
- Arbeidsløses forening – gruppe, foto
- Fangeerstatning til norske sigøynere
- Det mosaiske trossamfunns arkiver
- Jøtul – fotoserie

Så er det kildene vi ikke har – vi har nesten ikke innvandrernes egne stemmer ...

Vår utfordring er å synliggjøre «Det multikulturelle samfunn i arkivene» som er navnet på et prosjekt vi har søkt midler

Bilde fra Oslo taxi som er i ferd med å avlevere sitt arkiv til Oslo byarkiv. Arbeidsstokken ble etter hvert flerkulturell. Her er en gjeng kolleger engasjert i bedriftsidretten, antakelig i 1989-90.

til som vi håper å starte opp neste år.

Oslo er Norges største innvandrerby med en tredel av landets innvandrerbefolkning. Det syns dårlig i arkivene i byen. FNs menneskerettighetserklæring, artikkel 27 sier:

1. Enhver har rett til fritt å delta i samfunnets kulturelle liv, til å nyte kunst og til å få del i den vitenskaplige fremgang og dens goder. (..)

Mål

Prosjektets mål er å få i gang en flerkulturell innsamling og

formidling i Oslo byarkiv. Vi ønsker å gi de nye minoritetene en rettmessig plass i våre samlinger og å få innvandrere som brukere av vår institusjon. Innen prosjektets rammer ønsker vi å sikre og gjøre tilgjengelig et visst antall av de sentrale arkivene til viktige innvandrergrupper i Oslo by som representerer en god bredde av Oslos kulturelle mangfold. Vi vil gjøre det ved å utvikle et samarbeid med enkeltpersoner, organisasjoner og institusjoner for å innlemme relevante privatarkiv i vår arkivbestand. Vi tenker oss at det

er realistisk å samle inn 10-30 privatarkiver fra perioden 1975-2005, og dette vil bli brukt i vårt formidlingsarbeid.

Problemstilling

Det har ikke vært samla inn slikt materiale av noen skala i Norge tidligere og materialet er i ferd med å forsvinne, særlig fra den første tida på 70-tallet. På arkivfronten trenger vi derfor å komme i gang med å samle inn, så vi ikke får store hvite flekker i vår historie. Arkivinstitusjonene har et ansvar for å være med og formidle innvandreres og flyktingers historie ved hjelp av arkivmateriale, foto og livshistorier. Vi trenger å få dem som brukere av våre institusjoner i kraft av deres demokratiske rettigheter. På denne måten håper vi å bygge opp under en identitetsfølelse og få til et kulturmøte. En del av kulturmøtet vil bli å vise etniske nordmenn at Norge er blitt et multietnisk samfunn og at dette også gjen speiles i arkivbestanden vi forvalter.

Foreløpig har det lille som er skjedd på dette feltet i Norge skjedd i museumssammenheng. Vi ønsker å dra nytte av innsamlingsarbeidet og kontaktnettet

som er etablert ved Internasjonalt Kultursenter og Museum og Norsk Folkemuseum.

I Oslo byarkiv ønsker vi å få inn arkivmateriale fra innvandremiljøet som dekker et vidt spekter – det være seg forenings-/organisasjonsarkiv, forretningsarkiv, trossamfunnsarkiv eller personarkiv, men hovedfokus vil være på organisasjonsarkiv. Aktuelle arkiver kan bl. a. være Pakistansk arbeiderforening og Fremmedarbeiderforeningen, MiRA Ressurssenter for innvandrerkvinner, Norsk innvandrerforum, Islamic Cultural Centre, Ressurssenter for pakistanske barn, forskjellige enkeltlands foreninger i Norge, Nordic Black Theatre med mer. Riksarkivet har fått inn arkivet etter Islamsk Kvinneforening Norge. Vårt inntrykk er at de nøyer seg med det i denne omgang. Vi ser behovet for å gå mer aktivt inn. Vi vil samarbeide med Riksarkivet og Statsarkivet i Oslo og får nå også et fylkesansvar i Oslo for privatarkiv. De landsomfattende organisasjonene vil havne på Riksarkivet om det er et ønske om det. Men mange av de aktuelle organisasjonene er nok mest oslofenomener, og

det vil derfor være naturlig at de havner her. Vår antakelse om viktigheten av å bygge opp et tillitsforhold for å få noe materiale i det hele tatt tilsier også at materialet bør samles ved den institusjonen som står for innsamlingsarbeidet dersom ikke noe annet er gjennomførbart.

Metode

En innsamling på dette feltet vil møte flere utfordringer enn vi er vant til, som for eksempel enkelte språkbarrierer. For å få ut informasjon så tidlig, som mulig vil vi oversette en orientering om vår institusjon og våre ønsker med prosjektet til noen sentrale språk. Enkelte innvandrere og -organisasjoner vil se på en offentlig arkivinstitusjon med mistro ut fra erfaringer fra eget hjemland og i møter med norske myndigheter. Dette er en ny virkelighet å forholde seg til for en vanlig norsk arkivinstitusjon. Vi vil derfor være avhengig av å skaffe oss enkelte døråpnere som kan gi oss innpass og tillit i miljøene. Videre vil vi lage arrangementer som viser at vi ønsker å inkludere nye minoriteter i våre samlinger og i formidlingen av dem.

Vi må prøve å bygge opp et

tillitsforhold og forståelse for at man kan sette begrensninger på hva som blir tilgjengelig for offentligheten og sjøl kan være med å avgjøre adgangssøknader. Det skal heller ikke stikkes under en stol at her er reelle problemer. I Sverige trådte en lov i kraft 01.01.2000 som gir Säkerhetstjänstkommissionen rett til å rekvirere innsyn i privatarkiver.

Det er heller ikke alle grupper som har en skriftlig tradisjon, men har en tradisjon for muntlig overlevering. Så det er varierende hva vi kan forvente å få inn fra de forskjellige miljøene. Men mange har blitt vant til å opprette foreninger fordi det er på den måten man får offentlig støtte i Norge. Vi vurderer ikke i denne omgang å ta andre metoder i bruk – i form av intervjuer, oppfordring til sjøl å skrive, bruke foto som dokumentasjon – fordi slike prosjekter er på gang i regi av Internasjonalt kultursenter og museum (IKM) og Norsk Folkemuseum (NF). På sikt ønsker vi gjerne å utvikle våre metoder i denne retningen, men i denne omgang satser vi på en arbeidsdeling og et samarbeid med IKM og NF så deres arbeid gjør

at enkelte arkiver kan tilflytte oss lettere. Forhåpentligvis kan vi også delta på et eller flere IKM-arrangementer og få reklamere for vårt prosjekt på deres institusjon og nettsted.

I andre liknende prosjekter har man for eksempel ved Skånes arkivförbund valgt å få et overblikk over hele innvandrersfeltet med tanke på evt. seinere avlevering. I Ålborg stadsarkiv valgte man derimot ut tre grupper, som representerte innvandring fra tre årtier. Oslo er en stor by, og vi velger å ha en åpen start der vi tar imot det vi kan få så å si, bl.a. fordi vi antar med stor sannsynlighet at en god del materiale er gått tapt og at det ikke er så lett å få materiale inn. Vi er klar over at det i en slik prosess, er store utfordringer fordi innvandrergruppa slett ikke er noen ensarta gruppe, men svært mangfoldig. Innbyrdes kulturelle stridigheter etc., gjør at enkelte ikke vil assosieres med andre, noen føler seg som integrerte og vil ikke ses som en del av «minoriteten». Noen er politiske fiender hjemmefra – så det er både makt og kulturelle og religiøse motsetninger og ikke minst sosiale forskjeller, som kan få konsekvenser for

prosessen. Nettopp derfor kan det være viktig å være åpen for å ta imot mest mulig.

På formidlingssida vil det også være behov for å undersøke og prøve ut nye metoder. Vi vil kanskje ha behov for å utvikle nye måter å arbeide med arkivene på når man ser dem med minoritetsøyne?

Vi vil også invitere organisasjoner og kontaktpersoner til besøk der vi informerer om hva man kan forvente å finne i arkivinstitusjoner og vise fram enkelte sentrale kilder til Oslos lokalhistorie. Oslo har vært en innvandrerby i lang tid. Særlig er det aktuelt å trekke paralleller til den innvandring som skjedde i forbindelse med industrialisering og hamskifte.

Som en oppsummering kan jeg si: Vi vil informere om at vi har hvite flekker i vårt kildegrunnlag og ønsker å gjøre noe med det. Vi vil gi plass til privatarkiv fra nye minoriteter for å synliggjøre dem og fordi vi forventer at arkivene vil si noe om for eksempel deres aktiviteter, sjølførståelse, behov og problemer og kan komplettere det offentlige materialet vi allerede har og vil få. Behovet for å samarbeide med minori-

tetsgrupper for å gjennomføre dette vil antakelig være stort. Vi vil også få behov for å oversette noe sentral informasjon til 4-5 forskjellige språk. Det er viktig å oppsummere hvilke erfaringer man kan trekke av dette for seinere arbeid for vi har en lang vei å gå, men forhåpentligvis blir dette bare starten på en prosess.

ELLEN RØSJØ er seksjonsleder for avdeling for depot og formidling, Oslo byarkiv.

Dep.inst.	Arkivnavn	Ytterår	Omfang	Klausul	Ordningsgrad	Katalog	Katalogmedium
OBA	A-10020 Fangeerstatning til norske sigøynere	1959-1979	0.10 hm	Fritt tilgjengelig (lesesalreglement ol.)	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og papirbasert katalog - eller mikrofilmversjon
OBA	A-10035 Byggeetaten	-	35.00 hm	Taushetsbelagt etter off. regelverk (inkludert gradert materiale)	Delvis ordnet	Katalog under arbeid	Katalog bare i ASTA
OBA	A-10050 Innvandreretaten	1988-1994	5.50 hm	Taushetsbelagt etter off. regelverk (inkludert gradert materiale)	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og publisert katalog
OBA	A-10052 Innvandreretaten, Tolkeseksjonen	1982-1993	5.60 hm	Fritt tilgjengelig (lesesalreglement ol.)	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og publisert katalog
OBA	A-10053 Innvandreretaten, Flyktningemottaket, Vogtsgate 57	1986-1987	1.00 ant		Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og publisert katalog
OBA	A-10059 Innvandrerkontoret	1983-1987	0.90 hm	Fritt tilgjengelig (lesesalreglement ol.)	Ferdig ordnet	Avleveringsliste	Katalog bare i ASTA
OBA	A-10060 Innvandreretaten, Seksjon for barn og unge	-	0.10 hm	Taushetsbelagt etter off. regelverk (inkludert gradert materiale)	Uordnet	Avleveringsliste	Katalog bare i ASTA
OBA	A-10079 Arbeidsløse forening i Oslo/Akershus	1983-1986	0,40 hm	Fritt tilgjengelig (lesesalreglement ol.)	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og papirbasert katalog - eller mikrofilmversjon
OBA	A-10353 Jøtuls jernstøperi, samtidisdokumentasjon	1982-	0.20 hm	Spesielle klausulbestemmelser for privat arkiv	Grovordnet	Uten katalog eller liste	
OBA	A-10402 Flyktning- og innvandreretaten	ca.1994-2001	1.00 ant				
OBA	A-11010 Jødisk Barne- og Gamlehjem	1927-1967	0.60 hm	Spesielle klausulbestemmelser for privat arkiv	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og publisert katalog
OBA	A-11011 Jødisk Ungdomsforening	1922-1984	1.40 hm	Spesielle klausulbestemmelser for privat arkiv	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og publisert katalog
OBA	A-11012 Jødisk Hjelpeforening	1905-1947	0.30 hm	Spesielle klausulbestemmelser for privat arkiv	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og publisert katalog
OBA	A-11013 Jødisk Sosialnemnd	1946-1976	1.20 hm	Spesielle klausulbestemmelser for privat arkiv	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og publisert katalog
OBA	A-11015 Levin, Marcus	ca.1942- ca.1964	0.50 hm	Spesielle klausulbestemmelser for privat arkiv	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og publisert katalog
OBA	A-11019 Jødisk forening	1936-1939	0.10 hm	Spesielle klausulbestemmelser for privat arkiv	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og publisert katalog
OBA	A-20017 Barneverkontoret	1954-1988	179.60 hm	Taushetsbelagt etter off. regelverk (inkludert gradert materiale)	Ferdig ordnet	Arkivliste	Katalog i ASTA og papirbasert katalog - eller mikrofilmversjon
OBA	A-20079 Helserådet, Administrasjonen, hovedarkivet	-	200.60 hm	Taushetsbelagt etter off. regelverk (inkludert gradert materiale)	Under ordning	Katalog under arbeid	
OBA	A-20359 Bedriftshelsetjenesten Flyktning- og innvandreretaten	-	0.00 hm				
OBA	A-40121 Sigøynerkontoret	-	0.00 hm	Taushetsbelagt etter off. regelverk (inkludert gradert materiale)			
OBA	A-50193 Bygge- og vedlikeholdstjenesten (BVT)	ca.1850-1997	627.10 hm	Taushetsbelagt etter off. regelverk (inkludert gradert materiale)	Delvis ordnet	Katalog under arbeid	Katalog bare i ASTA
OBA	A-50202 Helserådet, Avdeling for mor og barn	1947-1988	26.80 hm	Taushetsbelagt etter off. regelverk (inkludert gradert materiale)	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog bare i ASTA
OBA	A-50215 Helserådet, helsetjenesten for innvandrere	1976-1988	9.10 hm	Taushetsbelagt etter off. regelverk (inkludert gradert materiale)	Ferdig ordnet	Katalog under arbeid	
OBA	A-50217 Rehabiliteringskontoret	1976-1988	49.20 hm	Taushetsbelagt etter off. regelverk (inkludert gradert materiale)	Ferdig ordnet	Katalog under arbeid	Katalog bare i ASTA
OBA	Sark-0001 Stovner bydelsadministrasjon - administrasjonsjefens arkiv	1971-1998	0.00 hm	Taushetsbelagt etter off. regelverk (inkludert gradert materiale)	Ferdig ordnet	Ferdig katalog	Katalog i ASTA og publisert katalog

Helen Wood

MOVING HERE – 200 YEARS OF MIGRATION

A CASE STUDY IN CROSS DOMAIN PARTNERSHIP AND WORKING WITH DIVERSE COMMUNITIES

Introduction

Today heritage organisations are called upon to ensure that their collections are accessible to as many people as possible. Making content available online is seen as key to removing barriers to access. Via this method one does not need to visit the physical archive, museum or library and any fear about how to behave in such repositories or what questions should be asked is removed. However, ensuring that memory institutions are socially inclusive is not an easy task. Working towards achieving this goal demands the need to not only serve formal, higher and further education communities, but to more strongly mediate the value of historic material, stimulate

curiosity, provide contexts, examples, and guides on how to get to resources for *all* potential users.

Sarah Tyacke, Chief Executive of The National Archives, on the occasion of the launch of the Moving Here Website, <http://www.movinghere.org.uk>, on 30 July 2003 said: «Moving Here is a step forward because for the first time all this material has been digitised so that you can see it in your living room. Archives are moving away from their «dusty and musty» image by making these documents available at the click of a mouse.»

Moving Here is a website which records and reflects the history of migration to England over the last 200 years. It prima-

rily tells the story of Caribbean, Irish, Jewish and South Asian people leaving their homelands, the journeys they made and their struggles and successes once settled in England. It gives an insight into the reality behind migration and the contributions of migrant communities to the social fabric of England. It aims to draw attention to the wealth of information available in repositories which record the history of minority ethnic communities before and after migrating to England. The site does not pretend to be comprehensive but there is certainly significant material available to merit it being called the biggest online collection of this kind. To date the Moving Here catalogue has over 200,000 items.

A scene at the Subco Elders Day Centre in Upton Park, London at a critical point in a game of bingo in 1998. The Centre provides day care, friendship and advice for older people in the Asian community. Photo: Bradford Heritage Unit. Taken from the Moving Here website: <http://www.movinghere.org.uk>

These are digital versions of documents, newspapers, photographs, maps, objects, sound clips and videos.

30 partners are members of the Moving Here consortium. These are local, regional and national museums, archives and libraries which have contributed the digitised content at the

heart of the site in the Moving Here catalogue. The project is funded by a grant of £2.65 million from the New Opportunities Fund (digitisation programme). It started in January 2001 and ran until March 2004 with this funding. It is now run by a skeleton team while new funds are being found. Its suc-

cess is reflected in the fact that it was voted the Best History Site 2003 by Internet Magazine in the December 2003 issue.

Multi-cultural heritage

«People don't realise how much material about their communities is stored away in museums and archives. When I have

Watching a performance by a community group at the Leicester Mela, 2001. Photography: Bradford Heritage Unit. Taken from the Moving Here website: <http://www.movinghere.org.uk>

gone into community groups and been able to show them images of the Asian lascars in the Docks and the Asian suffragettes on the "Moving Here" website they get really excited.» (Chandan Mahal, Diversity Manager at the Museum of London (one of the Moving Here partners).)

Many cultural heritage insti-

tutions hold records and collections that are relevant for local or widely distributed social communities. However, often people do not realise that such material exists, and that some archival records and collection items contain historic traces of their family and communities they feel to be part of.

Bringing such material

online and offering various opportunities to study, use, and add personal information and experiences to records and collection items can greatly enhance the social relevance of «memory institutions». In a way, this means giving memory back to the people, by stimulating them to think about social and cultural history, to explore

historic traces related to themselves (e.g. their family or local environment), and to tell their own stories. This also includes by-passing, to some degree, the privilege of interpretation traditionally held by curators and historians.

The uniqueness of Moving Here's approach is that it has brought together material from national and regional organisations, which represent different institutional documentation practices, along with personal stories and images contributed by users of the website. It has put in place a mechanism that allows for people to access a wealth of material on the history of immigration to England, but also to comment on what they find and contribute their own stories, whether they belong to the four main immigrant communities or not. This allows for presenting a richer picture of the history of migration, also fostering a deeper understanding of what migration means for the people themselves.

The site is currently primarily aimed at lifelong learners – people engaged in learning outside of formal education.

The remit of the audience for the site was specified by the funder in line with other digitalisation projects they fund. In particular, Moving Here will be of interest to anyone from the four communities featured on the site. However, beside lifelong learners of course scholars, teachers and students will find plenty to discover.

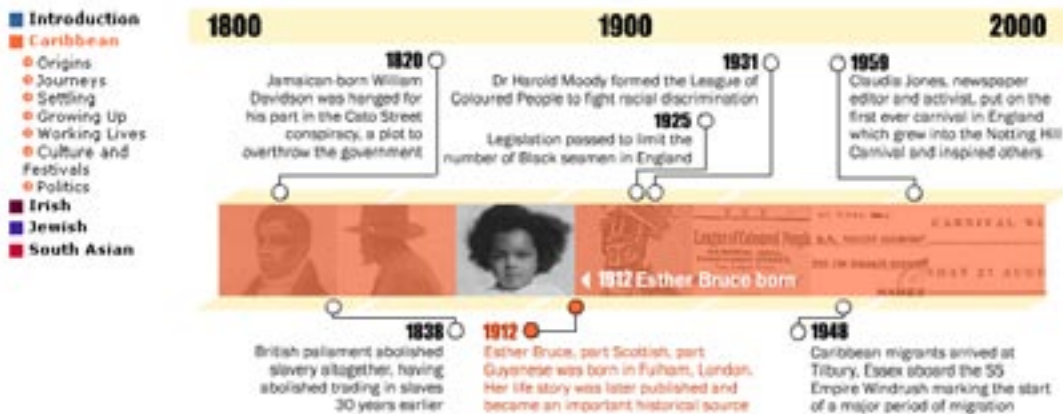
Access to and possible uses of material

Moving Here's online system offers various opportunities to access, study, contribute, download or send content to friends. Although the Moving Here catalogue underpins the whole site (without this content there would be no site!) different learning resources were developed to enable users to approach it in ways that are most meaningful to them. It was recognised early on that not everybody wants to sit and type in keywords into a search engine. They may prefer to look at images, or learn how to do the research for themselves. There is so much material on the site that it was important to present it in as many exciting ways as possible.

The major sections of the website are:

Search: The search function for exploring the whole site. It is from here that the catalogue of 200,000 items can be explored. There is both a basic and advanced search facility to cater for all needs. All material offered on Moving Here can be downloaded for personal or educational use without charge. If an item is to be used for commercial purposes then the interested party must go back to the partner supplying the image which may be subject to reproduction fees. There are some pre-prepared popular searches. These are topics that are often asked about and have been generated to get people started without having to know what to type into the search box – it acts as a limited form of browsing which it is hoped can be developed later.

The Moving Here catalogue includes data sources such as Asian and Caribbean ships' passenger lists and the «Internees at Liberty in UK» records detailing Jewish refugees granted exemption from internment between 1939 and 1942, Irish Reproductive Loans for

Caribbean Migration Histories Timeline. From the Moving Here website, <http://www.movinghere.org.uk>

9 Irish Counties 1848-1854 – all searchable by name; «The Keys», a periodical from the League of Coloured People, 1933-1939; highly valuable personal recollections such as interviews with Caribbean RAF pilots from WW2; letters from a kindertransport child; correspondence from Gandhi; clips of jazz music; cartoons of playwrights Oscar Wilde and George Bernard Shaw; and registers of the Jews Temporary Shelter. The content also includes material available in languages other than English, such as booklets and leaflets which were originally produced by councils and other public bodies to help people get to grips with UK education,

health, housing and social systems.

Migration Histories: Provides historical contextual information to the digitised items submitted by the partners. Here specialists tell the story of migration of the four communities drawing on resources from the Moving Here catalogue. The section offers an introductory chapter that outlines migration to Britain from the early to the present days, and a narrative on each community starting with a graphical timeline and chapters on Origins, Journeys, Settling, Growing Up, Working Lives, Culture and Festivals, and Politics. All these chapters are illustrated with original material from the Moving Here

catalogue. From these illustrations people can click back to the catalogue if they would like more details on that item or want to print it.

The Gallery: Provides a shop window of visual highlights from the collection from where visitors can send over 500 free e-postcards. The selection is grouped into nineteen categories, for example, Childhood, Learning, Friendship & Romance, Identity, Places, Sport, Celebration, Music & Dance, Keeping the Faith, Women's Lives, Making a Mark. This is an excellent and fun place to start exploring the range of content available on Moving Here.

Tracing Your Roots: Gives

detailed advice for descendants of migrants from the four communities on how to trace their family history. It talks users through the sorts of documents they might need to look at and where to find them. Again this section is illustrated with items from the Moving Here catalogue. There are lots of external links in this section to useful genealogical websites to help progress people's searching further.

Stories: «Your life is history. Your experiences are history. Your story is history.» This section contains narratives related to migration experiences contributed by users of the website and members of the community who have worked with Moving Here on outreach projects. These stories, which can be read by anyone, represent an important virtual community. The story contributors relate themselves to the goals and values fostered by the project, add their viewpoints, experiences, recollections, and non-academic styles of narration, explanation and interpretation. At the beginning of september 2004 there were 420 stories on Moving Here.

An online template offers anybody the chance to type or paste in short or longer text (up to a suggested maximum length of about 1000 words). The story should have a title and also the covering dates for the period it is relevant to. Contributors can add up to ten of their own images or link to up to ten digitised images from Moving Here. This might, for example, be a name in a passenger list or an image from their country of origin. Stories can currently only be contributed directly in English although material produced in other languages can be attached. The authors are asked to give their name, and can decide whether they want to have it published with their story; also an e-mail address and/or phone number is asked for. This helps the webmaster keep a list of copyright owners – the copyright of all stories rests with the contributors. In addition, contributors can add a link, for example, to their personal or a community project website (URLs given in the text of the story are not active). This can serve as an incentive for people to contribute as it gives them a chance to showcase

local activity on a nationally recognised website.

Anybody can submit a story to the Moving Here webmaster, not just those from the original four communities, and if it is about migration experiences, it will be published within 10 days of its submission. In reality no additional editing is done to the story. If it meets the criteria then it is mounted as it is sent to the webmaster. Moving Here believes it is important to let people talk in their own words. However, if there are any concerns about copyright infringement, commercial nature, offensiveness or other legal considerations, Moving Here reserves the right not to add the story.

News: Highlights new features of the Moving Here site or items of interest relating to migration such as forthcoming events, exhibitions, talks, articles, etc.

Links to partners: Contact details and opening hours of the 30 Moving Here partners are provided to encourage users to consider visiting the physical heritage organisation in order to explore what else their collections contain.

Glossary: Explains any terms

used on the website likely to be not easily understood by users. There is a link to a site map at the bottom of each page on the site as well as a link to an online feedback form and of course Help pages.

Game: Developed in collaboration with students from the University of East London who were in their second year of a BA degree in multi-media studies. The brief for the design was to develop a game around the themes of food or sport in relation to the migration experience whilst capturing the look and ethos of the site. The winning entry, called Multi-Mart, involves going into a supermarket to shop for ingredients falling from the shelves to make different dishes from the 4 communities. If you succeed in collecting ingredients on your shopping list you win the recipe that those ingredients make – for example Irish stew – and the chance to move onto the next level. This game has been hugely popular at family events.

Tips for teachers: Moving Here also gives teachers an overview on how the material could be used in line with the National Curriculum History

and Citizenship programmes. Although Moving Here is not currently equipped to act as an education resource there is no doubt from feedback it has obtained already that the content is extremely valuable in the classroom and there is lots of potential. Teaching resources must now be built in order to capitalise on this content. This can only be done if more funding is found after its period under NOF funding ended in March 2004. The Moving Here partnership is actively seeking to gain additional outside funding to incorporate improvements of the website, prolong its life span and widen its audience by the further exploration of community activity and the development of materials for formal education.

Selection criteria and the involvement of community experts

The decision on what content to digitise for Moving Here was left up to each partner organisation. However, as time went by complementary material was often selected deliberately to provide added value and depth to the site. Much material contained people's names

and needed to be read and considered carefully before being digitised and included in the database. Records that might reveal too much personal information and could cause distress to a living individual were not included.

After several content meetings each partner was supplied with digitisation guidelines produced by the central team and a metadata template. These were put together based on talks with individual partners about their cataloguing processes. A template was devised which it was felt could best match the levels of cataloguing undertaken by different partners. It contained core information fields, compatible with the Dublin Core standard, which partners had to produce for each catalogue item. Some fields were mandatory such as descriptions, dates, copyright status and access conditions (A catalogue item is usually defined as a discreet object. This may be a photograph, a volume, an object, a leaflet and it can have many parts to it – for example, one catalogue entry might be for a volume which will obviously have many pages attached to it).

Despite this template there are still large variations in the quality of metadata which means the user may have search experiences of varying quality. In a truly cross-domain project like Moving Here it is inevitable that the array of cataloguing styles and standards used across three sectors would produce variances. What is meant by a description to one partner would not mean the same to another. Use of subject, person and place index fields was not obligatory and this is another difference amongst the data. The central team had a policy of not interfering with the metadata submitted by partners because this would go against the integrity of their cataloguing. At a later date, with additional funds, a layer of index terms might be imposed to generate more uniformity across the whole catalogue. This is important to make sure the user has a consistent searching experience and manages to access the wealth of sources.

Partners received funds from the NOF grant according to the amount of items they had agreed they could provide to Moving Here and the resources required

to provide them. These funds sometimes covered the cost of buying scanning equipment and of course staff to operate them or else to fund the use of existing in-house reprographics units. Sometimes it included the cost of researchers to delve into the collections and select suitable material in the first place. For other partners the most practical approach was to outsource the digitisation and hire the services of a digitisation bureaux – in some cases this was in fact another partner who was better equipped for the digitisation of oral histories and flat bed scanning than some smaller partners.

Some partner organisations have a strong relationship with the communities chosen, or consulted community experts for advice on what to include and for more information about specific items. For example, the Jewish Museum and Black Cultural Archives are project partners and the former takes part in the Moving Here Project Board. (This board meets monthly to guide the progress of the project). Other institutions consulted individuals and organisations such as the Black and Asian Studies Association

and Leeds Irish Association for advice. The Moving Here partners also used researchers with community knowledge to find and collect more information about items which were to be digitised for the project.

Individuals writing narratives for the website had specific insight and understanding of the communities. All texts were also reviewed by other scholars with expert historical knowledge in the addressed subjects. This peer reviewing process was very important. The text available online would represent all the partners contributing to the project and therefore it was essential that it was historically accurate and represented the reality of people's experiences.

Linking Moving Here with community projects

Moving Here runs a programme of outreach work. This part of Moving Here's works is about actively involving the target audience to engage with the material on the site. This may be via reminiscence work, art or photography classes or even dance.

The main outreach project of

The National Archives (TNA) for 2002/3 was the community-led exhibition «Memories from the Islands», from which 26 stories were contributed to the Moving Here Website. The project was a partnership between the TNA Interpretation Team, Bruce Castle Museum in Haringey, representatives of Haringey's Afro-Caribbean community from the University of the Third Age, and Moving Here.

Members from this group selected photographs from the Public Record Office depicting scenes of Caribbean life taken in the 1950s and 1960s from the Ministry of Information series of records. For example, a lane with small wooden houses, a woman bathing her little boy or a girl with a piece of sugar cane. The chosen images provided the inspiration for the exhibition's narrative, which conveys «childhood memories and words of wisdom that the group wished to have recorded for the benefit of future generations». The «Memory from the Islands» exhibition was first shown at Bruce Castle Museum and then at TNA's site in Kew, where it received over 4,700 visitors during its week run.

Other projects include the Paintings of Migration project with SUBCO (South Asian Elders from the Sub continent) Art Group, Newham Heritage Service, Museum of London and Moving Here. The aim of SUBCO is to provide day care provisions to Asian elders of the sub-continent over the age of 55 years, with a particular focus on those who are frail, isolated and house bound. Museum of London were interested in working with Moving Here's Community Co-ordinator to collect stories from the South Asian community as well as drawing attention to the content on Moving Here from their own collection. The Education Officer from Newham Heritage Service was interested in the project partly because Newham Heritage Service were developing a portal to which residents from Newham could contribute their own stories. She had already had some contact with SUBCO. She was interested to find out how Moving Here was enabling people to contribute stories in order to learn those skills for her own development. This highlights the validity of Moving Here work as a model for other heritage institutions.

Showing participants their stories at the end when on the site created a lot of interest at the centre with staff and volunteers as well as participants all wanting to have a look. Some of the participants found it hard to read their stories on the screen and most had not used a computer before but there was a real sense of achievement from everyone. It was clear by the amount and quality of the paintings produced and stories written that the participants had enjoyed the project. Initially there was some level of scepticism from a couple of individuals over why the Moving Here team wanted their stories – but by building up a relationship with the team and engaging people with Moving Here through photographs from the site this changed.

Another project undertaken was with the Luton Irish Forum and the Luton Museum, another partner in Moving Here. Essential to this project was the participation of one individual on the Luton Irish Forum committee. He was involved with the Luton Museum's Oral History project in which members of Luton Irish Forum were

interviewed. The response to an initial Moving Here presentation at the Forum was very positive, and it was agreed to record and transcribe stories from their members. Several people also brought records and photographs with them which were photographed using the digital camera and would then be uploaded on Moving Here with their story. To show as many people as possible their stories once online it was suggested that the Moving Here team attend the regular bingo session and make an announcement there about the involvement of people in Moving Here. The team was able to attract a lot of interest in the website by showing people the site on laptops and hard copies of photographs. «I've been emailing my family in the States about the site so they can look at my story. They were very impressed.» There was also pride in the fact that the Luton Irish Community was finally able to tell their experiences as part of the whole of Luton's history after «keeping their heads down for so long», as the committee member put it.

As seen from the above projects community activity is a

way into the heart of a community. Some people that have come into contact with the project have gone on to become great friends and advocates for it to their own friends and family, as well as being prepared to speak on its behalf. When people from the community groups who have experience of migration and its effects are willing to promote your project this free publicity is worth its weight in gold and should not be underestimated.

A peak in community activity

During October 2003 – March 2004 the project was heavily involved in community activity. By this stage the majority of digitised content and learning resources had been mounted onto the site and so now is the perfect time to utilise it in order to engage with people who can resonate most with the content. Thirteen mid-scale projects were undertaken across the country. The staff for this area of work was increased from one Community Co-Ordinator at the beginning of the project to three full time equivalent posts – one of which is based in Leeds.

Unlike the earlier phase,

community groups Moving Here worked with produced a physical outcome that they kept after their project. This ranged from exhibition, booklets, a cd or a set of postcards. This is a big incentive to work in partnership and also means that the momentum of Moving Here can hopefully continue beyond the life-span of a central team. It will be the community groups themselves which can continue to spread the word by re-using their physical resources they created with Moving Here. This phase also looked at communities other than the original four.

The six month time span was very tight to deliver such projects. From experience the project knows that it takes a long time to develop a bond of trust with participants to the extent that they are willing to tell their stories. Therefore as far as possible Moving Here has tried to work with existing partners and their own connections within the communities. This saves time because a links has already been established. Otherwise when Moving Here has been able to fit in with an organisation's current focus this is where it has been most successful.

This community activity undertaken until the end of March 2004 was with, among others, volunteers from Manchester Jewish Museum reminiscing; a Bengali Day Centre in London; the London Centre in Camden; the Huddersfield Irish Centre; a couple of Jewish residential Homes in London; Kensington and Chelsea Community History Group with the Royal Geographical Society; a Lithuanian group in Nottingham wanting to celebrate their country's entrance into the European Union.

Promotional activities

The Moving Here partners promote the website through their own sites, leaflets and events. This local level promotion is very important as the partners are best placed to make use of their own local distribution networks. A set of free postcards produced by the central team has been very popular with partners who put them in their entrance halls and send them out via their mailing lists. 100,000 of these were also distributed free from 76 cinemas around the country in a two week marketing campaign. They have had an impact as one

woman testified «I was surfing your site (address found on a postcard my daughter brought recently)...»

Local public libraries also have an important role to play making Moving Here leaflets available and providing free computer access to the website through the People's Network (a government programme to provide all public libraries with computers and internet access). «I would love to publicise your site in our library – have you any flyers», said one woman in a local heritage library in the north of England. Libraries are becoming even more important to Moving Here having launched its ICT training manual. As more librarians become ICT trainers to work with users of the People's Network they are interested in taking up Moving Here as a tool and source of content in their sessions. The ability to navigate around the site, send your own story and perform searches builds up useful ICT skills. The site has already been used in Leeds and Manchester Libraries for this purpose. The promotion of the guide is another form of partnership which will hope-

fully allow Moving Here access to a network of librarians it would have otherwise not have had the resources to reach.

Libraries have also been involved in housing a touring exhibition from a community project called Memories for the Islands (read about this later). An extra copy was made for Moving Here which could be loaned out and tour libraries or any space where it was asked for. So far it has been to libraries and community spaces in Birmingham, Walsall, Reading and Bristol.

Training sessions and demonstrations to community groups undertaken by Moving Here often take place in libraries because they have the equipment and space to house such a session. This outreach is a very important promotional tool. It is often because of an inspired individual attending one of these sessions that word of mouth is generated and more potential outreach work reveals itself to Moving Here.

Benefits and Lessons Learnt

The partner institutions and other organisations and individuals have been benefiting from

taking part in the Moving Here project in many ways:

- For some partners it was an opportunity to explore and understand what they hold in their own collections that relates to the four communities. Partners with large and diverse collections even found interesting items that had gone unnoticed before the project.
- For organisations with special collections it was a chance for researchers to work towards finding out more information about existing items. At London Metropolitan Archives, for example, a couple of researchers were employed who had the time to read through individual papers in files which previously may have only been skim read. This meant that some extra detailed information could be added to their own cataloguing systems.
- By receiving funding to digitise their collections, organisations now can provide access to information in many more ways than before. For material in much demand making them available digitally will now protect them from wear and tear.
- For some partners Moving Here was the first opportunity

to make major parts of their collection available online and benefit locally from national publicity and profile. For example, Sam Walker, director of the Black Cultural Archives (located at Brixton in south London) said: «We tried some time ago to establish our own website but we had limited resources and were not able to do anything on a large scale.»

- Working with other organisations meant that there was the chance to learn about how to undertake the digitisation of various material. Part of the funding enabled some of the partners to buy scanners and cameras, which along with the knowledge gained through the project, enables them to digitise even more of their collections at a later date.
- In particular, Moving Here gave organisations the opportunity to develop links with the communities, encouraging them to visit the actual museum, library or archive. For example, in December 2003 Moving Here's work with a community centre in Kings Cross area will mean some of the men from the day care centre will visit the British Library nearby and

look at the original items they have seen on Moving Here.

- Moving Here stimulated many members of the communities to explore historic traces related to themselves (e.g. their family history), and to contribute their own stories and images. This also was a unique opportunity for curators and scholars to reflect on how they document, contextualise, and interpret public records and collection items.
- Practical lessons learnt include; make sure your authors for learning resources are also aware of the needs of an audience on the web; make sure there is a common understanding of what meta-data actually is amongst contributing partners and what is required; make sure all partners are equipped to deal with copyright issues etc.

Moving Here is currently publishing the results of its project evaluation. This will look at the functionality of the website itself, the impact of the site on the target audience, the partnership process and the effectiveness of community activity. It is hoped that the results of this

evaluation will be able to feed into any subsequent bids for funding. These should put on paper the lessons that have been learned by the partners and start to generate a more detailed picture of how the site is used. The results of a online survey done in 2003 were positive: that Moving Here is attracting a substantial audience from ethnic communities; users get real value from the information on the site; and they will come back again.

Until all the results of the evaluations are delivered there can be no doubt that a solid foundation has been formed and that Moving Here has broken some boundaries. It worked with (and continues to do so), 30 partners from 3 sectors; it has mounted over 200,000 digital items; it has gathered over 400 personal stories; had over 100,000 unique visitors to the website in the first 4 months since the launch date; and has attracted major local and national press attention.

Helen Wood was project manager of Moving Here until 2004.

The Moving Here Partnership

There are 30 partner organisations involved with Moving Here. They are located in areas where there are large minority ethnic populations (London, the Midlands and the North West), and represent a wide range of size and type of organisation. The lead partner of Moving Here is The National Archives (TNA), that was created in April 2003 when the Public Record Office and the Historic Manuscripts Commission came together to form one organisation. The central Moving Here team and servers which run the website are based at the TNA offices in Kew. <http://www.nationalarchives.gov.uk>

What is... the New Opportunities Fund (NOF)?

The New Opportunities Fund is the biggest of the National Lottery good cause distributors, providing Lottery funding for health, education and environment projects across the UK. Proposed projects should

- Improve the quality of life of people throughout the UK,
- Address the needs of those who are most disadvantaged in society,
- Encourage community participation, and
- Complement relevant local and national strategies and programmes. Furthermore, the project need to assure sustainability after termination of NOF funding. In mid 2003, the New Opportunities Fund had committed over £2 billion in funding to projects across the United Kingdom.

Contact person:

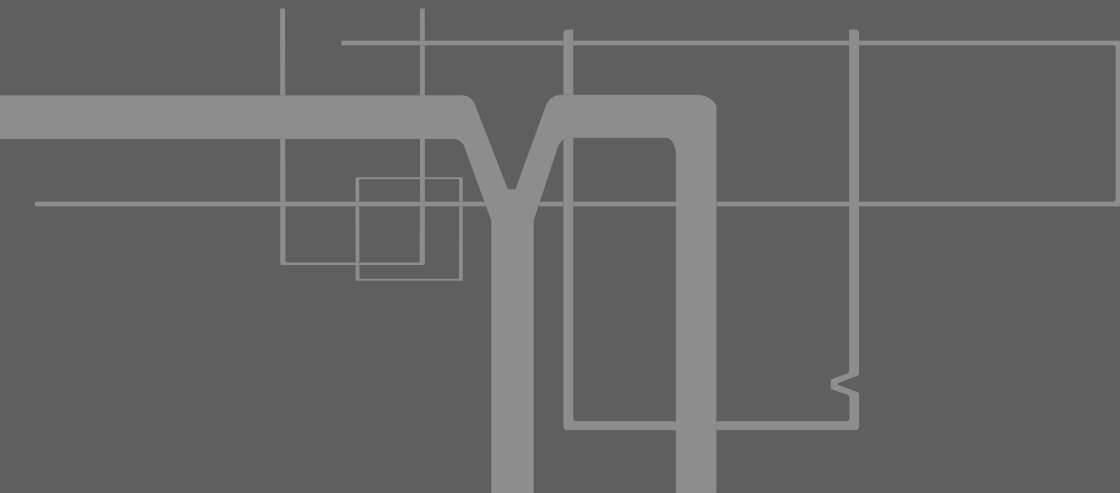
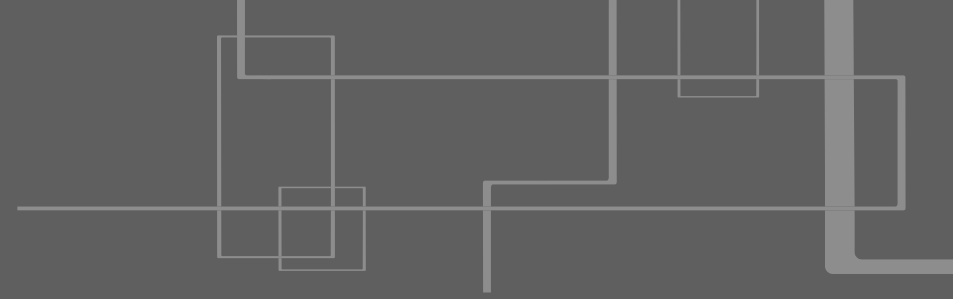
Mrs. Liz Lovell
The National Archives
Kew
Richmond
Surrey
TW9 4DU

elizabeth.lovell@
nationalarchives.gov.uk
tel. +44 (0)20 8392 5330

TIDLIGERE UTGIVELSER AV ABM-SKRIFT

- #1 Digitalisering av fotosamlinger
- #2 Reform 94 og museene
- #3 Befolkningens vurdering av folkebibliotekene
- #4 Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2002
- #5 Vei i vellinga. Håndbok i dokumentasjon av museumsgjenstander
- #6 Sømløs biblioteklov for sømløse bibliotek tjenester
- #7 Museumsarkitektur. En studie av nyere norske museumsbygg
- #8 Sømløs kunnskap. Om bruk av emnekart.
- #9 Det handler om læring
- #10 Tegnspråk som offisielt språk
- #11 Statistikk for bibliotek og museum 2003
- #12 Museer og den flerkulturelle virkeligheten

Skriftserien fås gratis ved henvendelse til ABM-utvikling så langt opplaget rekker. Den er også tilgjengelig på www.abm-utvikling.no.

ISBN 82-8105-015-2